

10
11

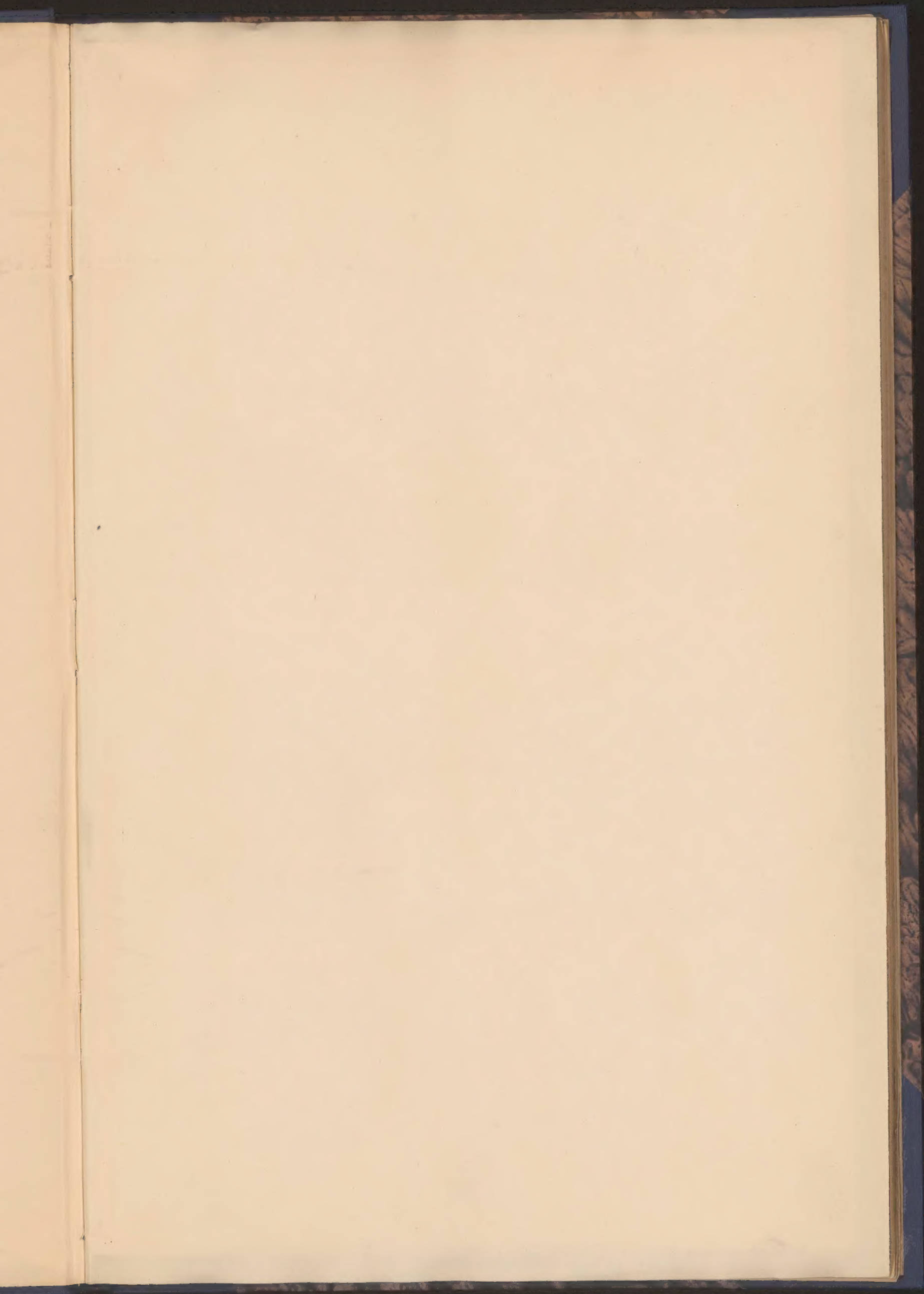
aria

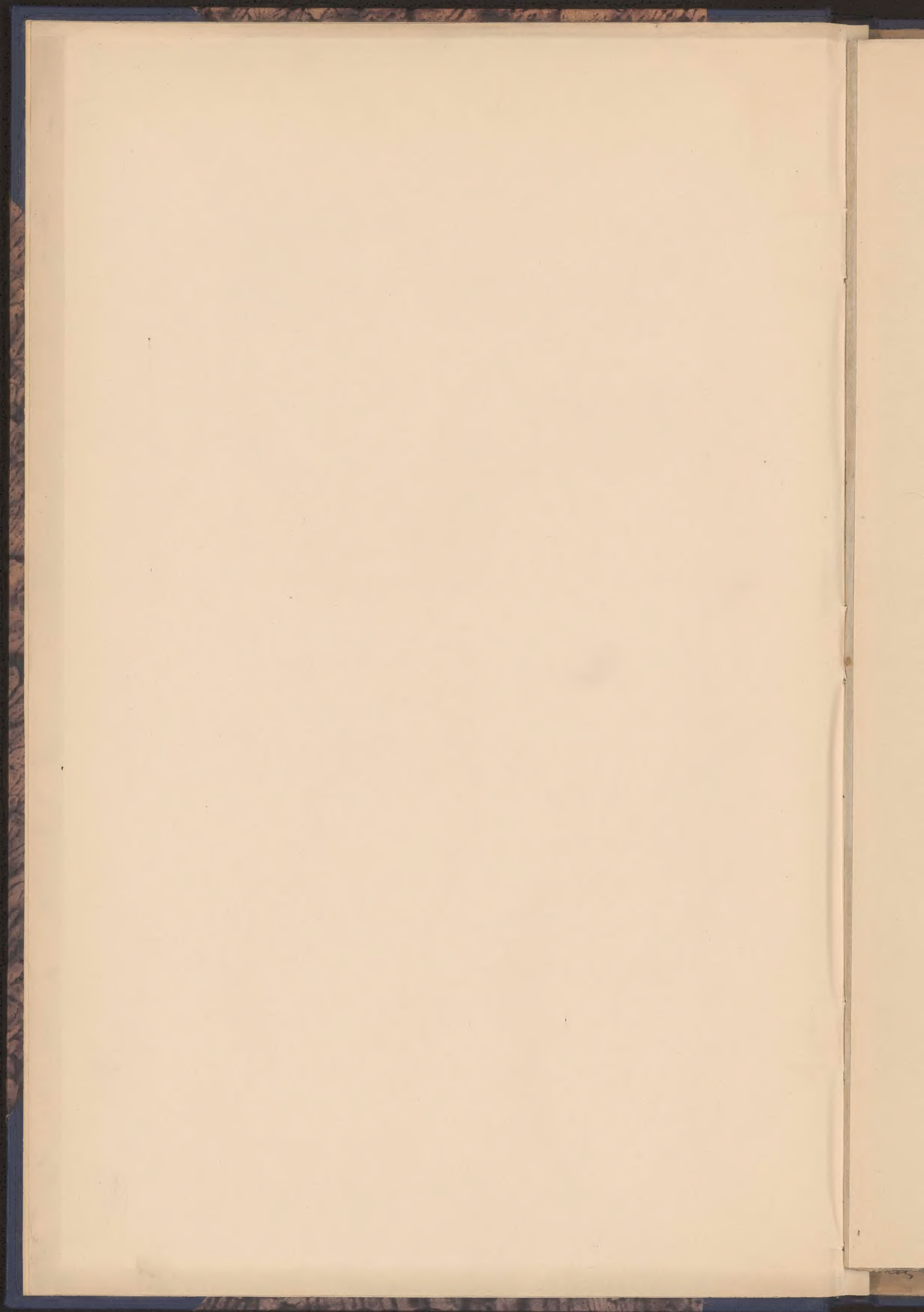
ina

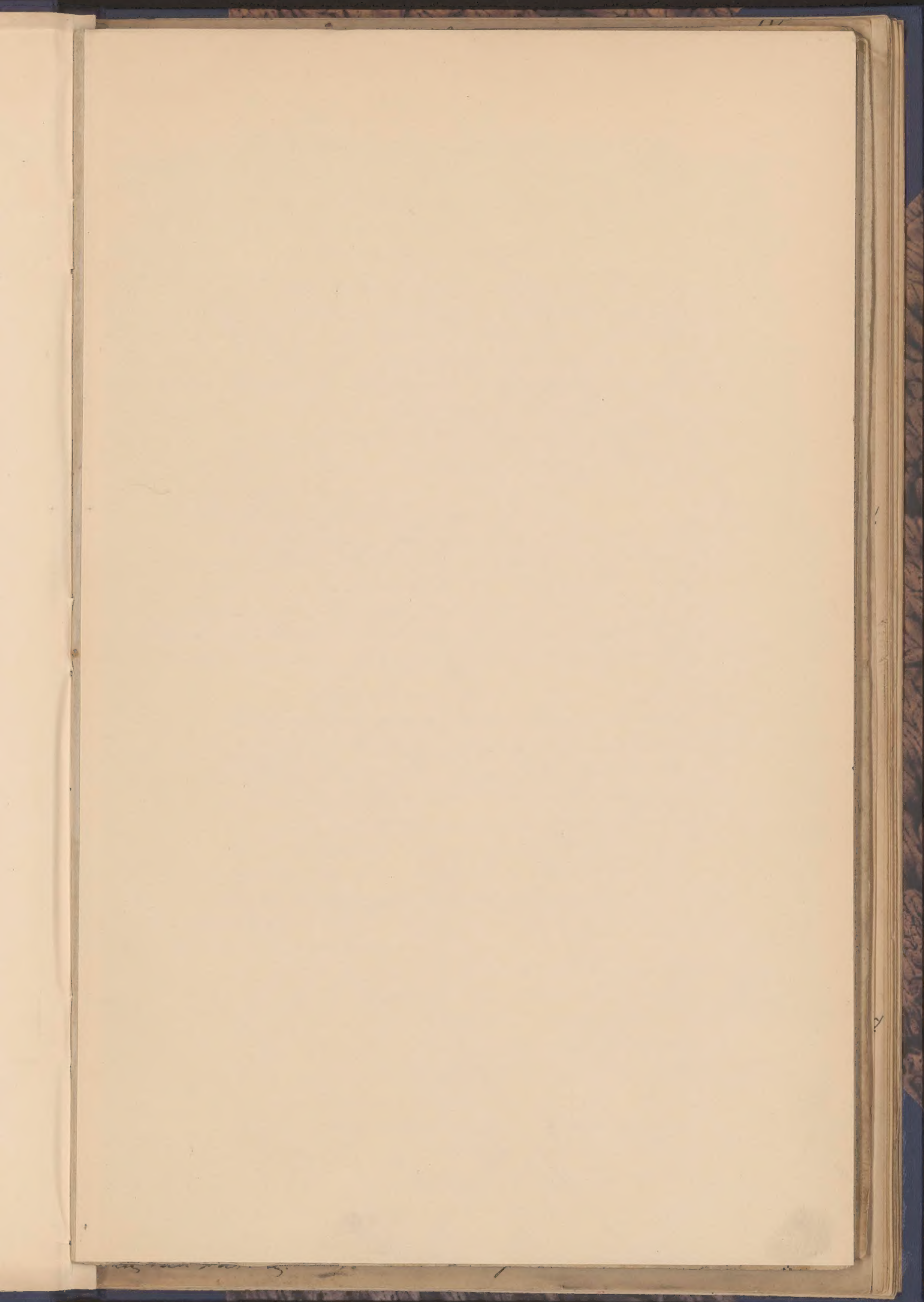

Ze spuścizny po ks. Wł. Knapieńskim.

Oprawiono w r. 1938.

Flie

Rege

Bygm

ming

re Ah

ies

paire

Asch

lie,

mial

noway

Es pr

Die:

bielar

carth

podp

W. Tu

#

la ge

de l'a

Doyat

1836.

nale,

percel

mies

I Wo

Rach

ar

niw

byg

kapu

myet

ne, a

wyie

seje

pacen

Wiel

Epoka II. Kochler Hist. now. Księg. I.
Historja Starożytna ^{z franc. Tom III}

Księg. Arceia.

Historja Rzymian i ich Cesarstwa. Histo-
rya Kartagińczyków.

Wiadomości wstępne.

Księg. Arceia historyi starożytnej obejmuje historję
Rzymian, którzy spanowali Grecy, i Wschód i zachód
nią stronę Europy aż do Oceanu Atlantyckiego. Grecy
zatknięci się z Grecy, nabrawszy oświaty, kanieśli
jako Galii Hiszpanii, Brytanii; a dążywszy w jedno
państwo krążyli od rzeki Tygru aż do Oceanu Atlan-
tyckiego, i od gór Sakskich aż do granic Egiptu i In-
dii, przygotowywali drogę Chrystyanizmowi; który
miał odrodzić społeczeństwo i otworzyć dla niego
nową, spokojną przez upadek poganizmu.
Ta część dzieła historyi starożytnej obejmować będzie
historję ludów Włoch przed założeniem Rzymu.
Historja Rzymian od początku aż do upadku ich ce-
sarstwa, wraz z historją narodów przez nich
podbitych, - jako też historję Kartagińczyków.
A tu takie materiały, pierwotne dzieła Chrystyanizmu.

Rozdział I.

Geografia państwa Rzymskiego.

Aréda: L'englet du Fresnoy, Méthode pour étudier
la géographie. Paris 1768 vol. 8. - Géographie militaire
de l'Italie p. D. Lorréard. Paris 1848. 1 vol. in 8. - Valéry
Voyages historiques et littéraires en Italie. Bruxelles
1836. 4 vol. 8. - Fuchsion, Voyage dans l'Italie méridio-
nale. Paris 1844. 4 vol. in 8. - Malte-Brun, Géographie uni-
verselle. - Mannert, Geografia Grecka i Rzymska (w nie-
mickim języku).

I Wiadomości ogólne.

Zachodnie strony Europy nie były znane starożytności.
aż do podbicia ich przez Rzymian. Przed tą epoką
nawet wybrzeża morza Śródziemnego mało co
były znane. Ani bowiem Fenicyanie, ani Grecy nie
zapuścili się w głąb krajów tym morzem obla-
nnych. Dorywcze więc późno kraje owe mogły być zna-
ne, a wiadomości geograficzne o nich nie sięgają
wzrostu nad Arceia lub drugi wiek przed erą Chre-
stjanizacji. Główniejsze z nich są: Hiszpania z otacz-
jącą ją Hiszpanią, Hiszpania, Galia, Wyspy
Wielkiej Brytanii, i części Germanii.

Wiedza geografii znaczny postęp do skutku pod-
jęć Rzymian. Wiadomości Greków pod tym względem o-
graniczały się prawie tylko na znajomości wybrzeży mo-
rza Śródziemnego; zachód Europy był im ledwie znany.
Zmierzanie wprowadziło tylko brzegi morza Śródziemnego
i Oceanu Atlantyckiego. Geografia więc Rzymian jest ob-
szerniejsza, od geografii Greków. Kraje przez Rzymian
opisane są, następujące: 1) Italia sąsiadująca z wy-
brani; 2) Hispania, a mianowicie części na południe
rzeki Ebro położona; 3) Galia t.j. kraje między Alpeami,
Renem, Oceanem Atlantykiem i Brytanią; Belgia,
część wysp Holenderskich (zwłaszcza Batawii) w skład ten
wchodziły; 4) Germania na południe Renu i Dunaju.
Kraje zaś na północ tych rzek i zachód Renu poło-
żone były bardzo mało znane starożytnym; 5) Britania
do Brytania aż do granic Szkocji. Szkocja zaś i Ir-
landya, niekiedy przez Rzymian, nie należała do
geografii Rzymskiej.)

Opisanie ogólne Italii.

Italia jest jednym z trzech wielkich półwyspów
na południu Europy leżących ^{położonym} między dwi-
ma innemi: ~~położonym~~ Grecją na wschód i Hispa-
nią na zachód, w samym środku morza Śródziem-
nego. A na północy Italii Alpy tworzą "połkoła" sa-
mą, odcinając ją od starożytnego Europy. Na północ
przebiega nie przedstawia ona tak jak Grecja, cechy
krajów południowych, i zdaje być przemienną, od na-
tury na to, aby była węższą między północą a po-
łudniem. W tym, chociaż nie jednakoż we wszyst-
kich krajach półwyspu tego, jest jednak umiar-
kowanie, dzięki Alpom nastawiającym Italję od
północy i sąsiadującą morza, które są ze trzech stron
otwarta. Tylko wyżyny Alp i Apenninów mają kli-
mat ostrejszy. Łańcuch tych ostatnich gór, idący
od Alp przechodzi ^{środkiem} półwyspu z północy na
południe i dzieli go na dwie połacie: jedna kura-
ca się na wschód ku morzu Adriatyckiemu, druga
na południe i zachód ku morzu Śródziemnemu. W po-
łudniowej Italii Apenniny rozciągają się na dwie ga-
łęzie, z których jedna idzie ku południu-wschodowi
i kończy się przyłaskiem Tarygijnem w morzu Joni-
ckiem, a druga kura się na południe ku Sytylii
oddzielonej od Italii wąską ^{wąską} Ekwinak.

Geograficzny podział Italii.

Natura podzieliła Italję na trzy części: północną
od siebie pod względem klimatu i gruntu. Części
te są: 1) Italia północna, przeważnie rzeka, to,

rozciągają się od Alp do Apenninów; 2) Italia środkowa czyli właściwa; 3) Italia południowa, czyli dwa południowe półwyspy.

(Starożytność Italię nazywała starejczyzną. Grecy nazywali ją Hesperia (zachód); Rzymianie Italia. Później od Aurionów przezwano Aurioną, Italią, środkową, i częścią południową. Sarynia, Cenotria i Syrrenia są podobnie nazwanymi różnymi częściami Italię, a które częściej słyszymy na nazwę dla całego półwyspu. i starożytność Italię wesoło stała w rękach dopiero po wywołaniu jej przez Rzymian. Dochodzi ono od Italów (Itali, Itali, albo Siculi) z plemienia Italów, które nazywało się Itali, i które Itali środkową. 1) Wyjawy wielką, płaską, między Hispanią i Apenninami, przebiega rzeka, do Italię jest krajem górzystym, a jednak żyznym. Klimat w ogóle jest umiarkowanym, z wyjątkiem górskich gór i niektórych części południowych. Italię otaczają 3 morza: 1) Adryatyckie na wschód, zwane dawniej morzem wyspiskim (mare superum); 2) Tokańskie (Syrrenicum) czyli niższe (mare inferum), które na północ tworzy zatokę Liguryjską (sinus Liguricum); 3) morze Jońskie z zatoką Tarentyńską na południe.

Do podziału geograficznego: 1) Italia północna pomiędzy Hispanią od północy, Apenninami, Rubikonem i Makra od południa jest właściwie korytem rzeki do Rzymian na brzozy jej do Italię. - 2) Italia środkowa przebiega z północy na południe Apenninami rozciągają się od rzeki Rubikonu i Makry na północy, do Arno i Silarus na południe, jest krajem górzystym, z wyjątkiem kilku płaskizn wzdłuż morza Tokańskiego rozciągających się. 3) Italia południowa obejmuje 2 półwyspy utworzone przez rozszerzenia się Apenninów. Starożytni nazywali ją Italią, Grecy (Graecia magna) z powodu znacznej liczby osad greckich, na brzegach morza położonych. - Italię z Hispanią sąsiadującą Italię pod względem geograficznym może być podzieloną na 4 części.)

II. Italia północna.

Opisanie ogólne. - Italię górska Alpejska najwyższymi w Europie górami. Italię północną, od wypływu Alpy północnych. Na południe oblewa ta część z jednej strony morze śródziemne, a z drugiej Adryatyckie. Rzeka do Adriatyki powstaje w Alpach i wpadająca do morza Adryatyckiego przebiega ją z zachodu na wschód.

1) Według zdania niektórych autorów nazwisko tego ludu pochodzi od pewnego bohatera imieniem Vitellius czyli Vitellus, wyobrażanego pod postacią, diela (vitulus). Gramatyk Festus zaś tak wywodzi rodzime Italię: Italia Itala, quod magnas italos i. e. boves habet.

z obustron orki
A mnożstwo mniejszych rzek, które ^{z obustron} wpadają do R., między
inżere są na północy: Ticino, Adige i Mincio, będące
miejako upustami wielkich jezior u podnóża Alp jako
sionych. Pomiedzy temi jeziorami kaszują, na mura-
ge: jezioro Wigker, Como i Garda. Tanarus i Adige
z Anacur i Adige są rzeki, które południa wpada-
ją do rzeki R., są Tanarus i Adige, Adige i Brenta
Brenta wychodzi z Alp i wpadają do morza Adria-
tyckiego. Północna rzeka R. jest największą,
po wschodzie okolic Italii; wprawdzie tak, które b-
rą do roku 1800, mała waleka, a pierwotnie
z uprzedzeniem połani wydajacemi obfite zbiory. Głowa
tę tylko i mce wykła, a ponieważ prawie
wszędzie jest bardzo zdrowe. Pagórki od strony południ-
wej Alp są pokryte sadami i winnicami.

Podział pod względem politycznym. — Italia
południowa dzieliła się dawniej na 4 części: 1) Liguria
na północno-zachodniej stronie między rzeką R.
i Adige, Liguria na południu, oddzielona Alpami
od Galii; na południu jej rozciągają się Apenniny od za-
chodu na wschód. Stolica Liguryi Genewa była bardzo
ważnym portem i od dawnych czasów, Nicea prowadzi-
ła dość obrotowy handel. Krzymianie pracowali wiele
czas w tych stronach.

2) Wenecja na wschodzie położona między Adige,
i Adriatykiem i Alpami. Włochami. Kraj ten góry
są kamieniste. Weneccie, gdzie były i Włochami.
te miasta, Padwa i Wenecja. Ta ostatnia stała
się głównym przedmiotem Italii przeciw barbarzy-
nom, północnym, w epoce średniowiecznej ludów.

3) Galia transpadana (transpadana) położona na pół-
noc rzeki R. (Padwy) a na południu Alp. Gallowie, któ-
rzy podbili tę kraj, podzielił się na kilka plemi-
en, nawracając od siebie nieznających, Włochami.
między temi były Taurynów, Insubrow i Lenomanów.
Włochami i wielkiej liczby miast, które się ta naj-
ważniejszą, jedną, jak i Włochami, Alpami i Włochami.
Włochami już były istniały wtedy, gdy Włochami naj-
lepiej kraj; inne pozostały pałace przez Gallów, jak
i Włochami stolica Insobrow, Włochami nad Adige,
Włochami (Ticinum) nad Ticino, Como (Comum) nad
jezioro Włochami i Turin (Taurinum) stoli-
ca Taurynów. Długo wreszcie były osadami i g-
łównymi, jak Włochami nad R. i Włochami (Włochami)
sta Włochami w Alpach.

4) Galia transpadana (transpadana) położona między
R. od południa a Liguria od wschodu, oddzielona

Apeninami od Etrurji. Trzy pokolenia galijjskie osiadły
tu A na początku IV wieku. Bojowie nad brzegiem r.
Po, Lingonowie nad brzegami morza Adriatyckiego, i
Senonowie na południu. Główniejsze miasta były: Spina
przy ujściu rzeki Po, i Rawenna na wysepach Adria-
tyku (obydwa miasta polaryzjijskie). Velsina, jedna
z głównych miast etruskich, stała się przez Bojów,
odrzucona od nich nazwisko Bolonii (Bononia). Mo-
dena (Mutina). Parma i Placencia były osadami rzy-
mskimi. Rzymianie wytyczyli do exekucji prawie płk.
miejscu Gallio w tym kraju i kapiełb go osadnika-
mi łacińskimi.

~~W~~ Stalja ~~południowa~~ przez Rzymian zwana była Gallia ~~tytuł~~
~~przebiegająca~~ transalpina, i. rzeka ~~przez~~ Gall-
low ~~która~~ w IV w. przed Chr., który wypędził stąd ka-
piłanie Etrusków na początku IV w. Później zwana była
Gallia togata, gdy Cesarz nadał jej mierzkańcom praw-
no obywatelstwa i nomena łacińskiego. Alpy
rozciągają się na północ Stalii od rzeki Genuejskiej od zachodu
aż do półwyspu Estryi od wschodu, a równie ich części,
równie miały nazwy. Stwierdził je na 6 głów-
niejszych: 1° Alpy nadmorskie (e Alpes maritimae) od rzeki
Genuejskiej, aż do góry Diwo; 2° Alpy Kottijskie (Cottiae)
od góry Diwo do Lenis; 3° Alpy Greckie (Graiae) od gó-
ry Lenis aż do Białej (mont Blanc); 4° Alpy Penińskie
(Peninae) najwyższe od góry Białej do góry S. Gotar-
da; ~~dalej~~ tu należała także góra wielka; mała S. Ber-
narda, góra Roiova i Simplon; 5° Alpy Retyckie (Rhetiae)
od góry Roiova do doliny Adygi; 6° Alpy
Karyuckie Falko Sugarskie (Alpes Sabiae) do półwys-
pu Estryi. Góra Biała stanowi środek tych gór.
Dwie wielkie rzeki przepływają Stalją, północną: Po (Padus)
biorąc swój początek w Alpach Kottijskich, i Adyga
(Atthesis) która wypływa z Tyrolu i wpada do morza A-
driatyckiego nie daleko od ujścia r. Po. Po wbiega do swe-
go koryta na 110 mil Stugiego przyjmuje wielką
liczbę innych rzek mniejszych; ~~i~~ ~~z~~ ~~których~~ ~~wy-~~
~~spływających~~ ~~z~~ ~~Alp~~ ~~lub~~ ~~Apeninów~~. Od południ
wpadają: wielka Doria (Duri); Ticino (Ticin) i je-
nierz Waskiego (Verbanus) idąc; Adda (Adna)
która jest niejako upustem jeziora Como (Larius);
Ollio (Ollus) wypływa z jeziora Orco (Verbanus); i
Minio (Minicius) wychodzi z jeziora Garda (Benacus).
Na południu wpadają: Tanaro (Tanarus), i Trebia
i Reno (Rhenus). ~~W~~ ~~po~~ ~~nadto~~ w północno-wschodniej sto-
nie znajdują się Brenta (Medocens major) i Rawe-
(Ravis) ~~które~~ wpadają do morza Adriatyckiego. Nie nie wy-
stępują jeszcze okolic nad rzeką Po leżących; rzeki

Rzeka Ło dziełi Stajga, północna, na k. główna, cześć, kura-
no przez Krzymion Krajani: przeł rzeka, Ło Gallia.
cio-padana i ka rzeka, Ło (trans-padana). Nazwi-
sko Galii nadano jej było z powodu międzykrajow. kpr.
kolonia Gałow ob. rozdził następujący. i kado jej cześć
Archea tu odróżnić. Weneja, w północno, wschodni.
stronie rzeki Ło, nad morzem i Stygalickim, i Styga-
ra w południowo zachodniej stronie Rejko, rzeki nad
morzem Łockaickim.

2) Wenezya kamieńska na południe przez Sło-
neców; plemię takie Słow.-Cechyckie na połnoc
przez Karnów, pokolenie galicyjskie. Chociaż cała
proch, ^{jest jest} ta gorani, jest ma, jednak grunt ciężki, spo-
wodni mroźstwa rzek Wieny i Wieny i Wieny
rzek głośniejsze są: D. Brenta (z Medoacus major)
i Piawa (Piavis). — z miasta: Piawa (Piawin)
osada Krymka, Wieny i Wieny i Wieny
Wieny; Wieny, która nabrała znaczenia
od czasu, napływu barbarzyńców; z Wieny, Wieny
tego miasteczka, wypędzeni przez Wieny, Wieny
i Wieny na wyspy morza Adriatyckiego i tam Wieny
byli Wenezyjczycami.

3) Ganja Kopańska (transpadana) ~~leży~~ ^{znajduje się} w pięknej, równinie, która się rozciąga od stóp Alp aż do rzeki R. ała, wielkiej. Rzeki, rzek po niej płynących, jest krajem całej Europy najpiękniejszym. W VI w. Gallowie najchwałę ten kraj, kupowali go granowali, napo-

kratkę IV w. przed Chrystem (ob. rozdz. nast.). Wówczas
z pokolenia Gallów były: Taurynowie i Salarnowie
na północy, zachodzie; na północy na południowym
skoku i pół Lepontowie, Orobici, ~~inaczej~~ Euganeowie,
w środku w dolinie rzeki. Po Taurynowie i Ceno-
nanowie. Gal było tu wiele miast; najdawniejsze
z nich katakone były przez Etrusków, którzy utwo-
rzyli tu 12 wielkich miast. i niektóre, z nich zosta-
ły ruinami, inne są jeszcze przez Gallów, gdy opano-
wali ten kraj. Rzymianie pod Rzymianie wie-
le z nich przemienili na municipia (miasta z pra-
wami obywatelstwa), i porządkowali wiele osad. Opier-
szyj, wspomnianych miast było jeszcze: Verella,
i Novara i Bedriacum, pod którym nie jedna bitwa
z Etruskami została; Twes (Etruria) miasto Salarnów,
osada Rzyńska.

4. Galla przedpadaińska (Civpadana) między rzeką
Adriatyką a Rhenem, przetranszowała bieżącą rzeką
miejscowych, z których kantonizacja, Trebia i Reno.
Wielki trakt zwany drogą Emilijską (via Emilia)
biegnie się ciągnął od Adriatyki do Rimini, przekracza-
jąc ten kraj i kończył się w Placencji nad r. Po.
Rzymianie katakone wiele osad, według tej drogi; naj-
dawniejsze kantonizacje były: Bologna, dawniej
miasto Gallów, pierwotnie katakone przez Etrusków,
Modena, Reggio (Regium Lepidum) i Parma. Etruskie
pokolenie Etrusków było w końcu wypędzone, po cze-
ści ujął Rzymian przez Gallów na początku IV w. przed Ch.
W 2. i 3. wieki później Rzymianie zajęli Galla
przedpadaińską, wykopali prawie do oceanu po-
st. pokolenia Gallów (ob. rozdz. nast.).

III Italia środkowa

Opisanie ogólne. Rzymianin ^{cała} Italia
środkowa wzdłuż od północy na południe, i
pas górski z tego Taurynów gór wychodzą inne
miejscowe góry, widać się na wschodzie
morsko Adriatyckiemu, drugi na zachód ku mor-
skiemu. Italia kraj ten jest tworzą się
dwa stoki: niejako: jeden ku północnemu, drugi ku po-
łudniowo-zachodniemu; drugi i jest wystawiony na
gorące wiatry południowe, drugi północno-wicho-
dowi, ma powietrze przyjemniejsze. Rzeki
główne i potoczne krążące Italia środkowa,
są matołaczne z powodu położenia spad-
kiego gruntu; największe Arno (Arno) i Tyber
(Tiberis) wpadają do morza Tycheńskiego.

Klimat Italii, środkowej, jest umiarkowany i ja-
do sąsiadstwa morza i ~~przezciągających~~ gór,
które ją, przechodzą. Grunty uprawne i obse-
ne pastwiska, znajdują się u stóp pagórków
pokrytych sadami i winnicami; a w ~~wielkich~~
wielkich lasy mierzcho, się na szczytach Apenninów.
(Statua, północny między Italją, środkową, a pół-
nocną, stanowi klimat i plody ziemi. Ziemia w Ita-
lii środkowej jest łagodna, drzewa oliwne i roma-
nowe, u nas, rosną, bez uprawy. Grunty uprawne
są, na pochyłościach gór, wznośnych, są jak łany,
podparte murami i dachami, które, rośliny, urosłe,
są drzewami owocowymi i blado kłębami oliwami, nad-
je pagórkom bardzo wesoły i wypaniały widok. ~~W~~
W dolinach, pokryte są obilnymi pastwiskami.
(Malte-Brun). W niektórych krajach, wiele z tych okolic,
jest niezdrowych, z powodu bagien i braku ludności,
która nie może wystarczyć uprawie gruntów. Klimat
obu stoków Italii, środkowej, jest bardzo rozmaity.
Stok zachodni, wyplawiony, ma wiat, południowy, nazy-
wany Sirocco. Ten gdy przypadnie, jasność ~~stanie się~~ ^{stanie się} ciemnia,
ciemnia, liście roślin wiją się, jakby były stożko-
ne, przez owady, mierzcho, a ciemność, spada, w sta-
lność i gęstość, ~~które jest~~ ^{które jest} ~~probowanie~~ (Malte-Brun).
Stok wschodni, ma powietrze, więcej umiarkowane, do-
brotliwie morza, i dym, od wschodu i Apenninów od za-
chodu. A. Główniejsze rzeki w tej części Italii są:
Cakra, na granicy Liguryi, Ebro (Arno), Tyber i Ruma
pobocznymi, doń, wpadającymi: Arno i Tivo, Liris
w Lacjum i Volturnus w Kampanii. Wszystkie te
rzeki, wpadają, do morza Tykajskiego. Do Adryatyku
ciągnie Rubicon, na granicy Galii przed-padańskiej, a
Alermus ^{dielaffy} Picenum od Samnium, Tagus i Fran-
ko w ziemi Samnitów.)
Podział ~~pod względem~~ ^{pod względem} politycznym Italii. Italja
środkowa dzielą się dawniej, na 6 części: wzdłuż
morza Tykajskiego była Etruria, Lacjum i Kam-
panja; Umbrya, Picenum i Samnium nad brzegiem
Adryatyku. Nadto, jeszcze pomiędzy Lacjum od zachodu
a Picenum od wschodu, były ziemie Sabiniów i Abruzyj.
A. Etruria, położona, między Galją, przed-padańską
Umbryą i morzem Tykajskim, rozciągają się, do
Makry do Tybru. Najlepiej, na północ, na-
mierzają, do siebie, Ryma, Patrzyk, i Ruma. Arno.
Okolice Ryma, jęzior: Trajumentu, Molezyńskiego i Ty-
dynowskiego są, pokryte sadami i winnicami. Etru-
rą, wyjątkowy kraj Umbriów i Tyrrenów, katolicy.

[illegible]

wydawać, odznaczając się bogatą roślinnością, po-
krzewającą jego boki. Kraj ten najdłużej był zamieszka-
ny przez 3 plemiona: Sabinów na północ, Sam-
nitów w środku i Picentynów na południe. Sam-
nityczne miasta były: Napua, stała się bogatą wa-
mi i zbytkiem; Cumae i Neapol osady greckie;
Phalerum, którego wino należało do najkrośniejszych
i słodszych; Herakleum, Compsa i Stabia mia-
steczka i zagrobanie pierwotnym wybuchem wulkanu.

4° Umbria pomiędzy Sturym od zachodu a
Adryatykiem od wschodu, przekształcając się w wielkim
paśmie Apenninów z południa na północ. Doliny
Sabinów, płaszczyzny rzek i wzgórz, które się po-
wypływają, przedstawiały, wraz z wybrzeżem, bu-
dowlę roślinności. Umbryjscy łowcy łebów
na dawniejszych mieszkańach, płaszczyznach i
largo, roztarli potem sami pędzić i pędzić se-
mionów plemienia gallijskiego, którzy osiedli
w północnej części. Główniejsze miasta Umbryj-
czyków były: Rimini (Ariminum) nad brzegiem
morza; i Perusia i Spoleto w środku kraju. Sennom-
toie, późniejsi nazywali, miasto Sena czyli Senogallia (si-
enogallia) na południu Rimini.

5° Picenum w południowo-zachodniej stronie Umbryi a
na zachód kraju Sabinów. Przez zachodnią część tego
Picenum przechodzi Apennin, którego szczyty pokonywa-
ją, łasy, jodłowe; okolice na brzegiem Adryatyku po-
łożone są, rzeka. Miasta samnityczne były: Antium
port, morze, kapie, osada Syrakuzanów; Asculum
miasto przez które położenie górskie; Adria położona
wzgry na brzegu, morza. W południowej części
tego kraju mieszkali Umbryjczycy, których naj-
ważniejsze miasto Ugentum znajdowało się przy
ujściu rzeki Rego i jej ujściu.

6° Samnium, pomiędzy Lacjum i Mancianją od
zachodu a Adryatykiem od wschodu, całe jest po-
kryte leśnictwem górskim i Apenninów i pastwiskami
niekiedy do uprawy, oprócz kilku dolin uprawnych.
Samnityczni (do Samnium) osiedlili w górach
sechy ludu góralskiego. (Dzielił się na kilka plemi-
en i klanów, z których główne były: Pelign-
owie; i Marcinowie na południe, Frentanowie na wscho-
dzie nad brzegiem morza, Centroni w środku i
Carpinowie na południu. Ważniejsze miasta w Sam-
nium były: Corfinium w kraju Pelignów, które
ważniejsze, grała rolę w wojnie samnitycznej; Teate
miasto Frentanów; Aufidens i Bovianum u Fir-

pinio, Benzwent i laudium bix niedaleko wzajem
tegoż nazwiska (fureq laudine), w Bentrow. Rzymia-
nie długo prowadzili wojnę z Samnitami, i podbi-
rali, wytypiwszy większą część tego bitnego na-
rodu, podbić go nie doszli.

(Etruria czyli Tuszcja od Etrusków czyli Turków tak na-
zwana, była po ^{razem} morza narowę Sycylię, od Syrenow
pokolenia Pelargijskiego. „Mimo nieśmiertelnego powietrza,
kuchnia w okolicach nadmorskich, kraj ten odznacza
się rzeźnicą, górami i piękniemi widokami; miana jego
na porzekuciwałe. Ażee wiatry i wylewy czyste miasta,
nadzieje rolnika, a pałazy Sirocco ~~i~~ aby t. czego wy-
wiera tu swój szkodliwy wpływ. Bogactwa rolne rzadki
w większej części kraju, a oho nic więcej teraz niż ży-
niej prócz niedranych lepiarskich pastewskich staj, gdzie
mogły być ludność oddawała się pracy.” (Haller-Brun).

Ety Etrury, kalidniało najprzód pewne pokolenie pe-
 largów, których pokonaj kastajili w okryi Umbrowie.
 Etruskowie rai po nich kien kraj kawyrowali (Ob. nad. nars.)
 Miasta pelargijskie: Cortina na północy, jekim Trakyma-
 ni; Agylla z portem Pyrgi; Faleris. Stolica, Umbria
 była America nad Tybrem. Dwa narskie miasta Etru-
 skich było. Volaterris na północy; na wschodzie Arretum,
Corbona; Perusa; w środku Clusium, Musella i Volci-
 nis; na południu Phaleris, Tarquiniis, Veis i Cerecla-
 wne Agylla. Na północy Etrury niektóre miasta stały
 się i wainemi jako oazy Trzymekie. Takimi były:
Luna (Lund portus) nad Katoka Spezia, przy ujściu
 i Ka kry; Bisce przy ujściu rz. Arno; Florenza nad
 rzeką; Lucia;

Włoskośći Łacyum była różna, w różnych czasach, pier-
wotnie temi imianami oznaczano tylko okolice pobrzeżną,
miedzy Tybrem, Anio i morzem, kamieńskiego przez
Latynow, nizniej ^{dyjoniawę} ~~dyjoniawę~~ Ekwow, Hernikow, Rutubw, Fodejmurawo
Wolskow, i sturankow. Łacyum Amazy, plackuruz, ka nazwa, także
miejscowa pagórkami, a które się koniecznie nazwa, dyjoniawę.
Dla Amazy, w środku znajduje się góra Algi-
da, strona nieładna, gdzie się często spotykali
Rzymianie z Włoskami. W czasie ich długich wojen
miedzy sobą, Ludości kamieńskiego Łacyum była
mieszkanina, plemienu Palatynów i Orków (ob. w. 1,
nast.) Głównem miastem Łacyum od VIII w. był Rzym,
(Roma), zbudowany najpierw na 4ch pagórkach:
Palatyn, Capitolinus, Quirinalis, Colinus, do
których później dodano 3: Aventinus, Esquil-
inus i Viminalis, a w końcu jeszcze 3: Palatynus,
Vaticanus i Janiculum. Właścicielstwo pagórk-
kie, na prawym brzegu Tybru, Botuista dołna

[illegible]

Kraja było im wielce pomocne w wojnach z Rzymianami. Którzy ich pobawili, porzucili tu swoje osady. Chcieli przenieść się: Confinium włoskiego państwa, powstania ludów Italii przeciw Rzymianom w wojnie samnityjskiej; odtąd zwali się, po prostu Italici. Te Italia (skier) stolica Trentano. Wskazać także miasta: Stufidena, Borrianum, Benavent i Caudium. Struassaty się bardziej i swego silnego położenia, staczej niż z rozległości. Na uwagę, Castellum. Ludowie utrzymywali się z brzo i z polowania. O wojnach samnitych (342 - 290 przed Ch.) ob. hist. w historii rzymskiej.

IV. Italia południowa.

Opisanie ogólne. Italia południowa, rozciąga się od rek Silurus i Trento na północy, aż do franców Teris, południowo utworzonych z dwóch galeji odamów, Ape nintkich, i kończy się jedną stronę południowo włoch niej przykładem Sappigium, a w południowej przy kładem Herakleia. Katoka Tarentynska Obadwa pod wyspy i krainowe objmują katoka Tarentynska. Wszystko na Italii pokryta jest gorami, i leżące było nad ciem spien morzem znajdują się nie wielkie z rośliny. Oprócz znacznej liczby niezwykłych rek Italia południowa ma tylko jedną, znaczniejszą, a ta, jest Adrius (Obłoty) w Apulii. Klimat tego kraju jest podobny do greckiego, i tylko że po zachodzie regulaminu jest na schodowe działanie sirocco. Wszystkie kraju raz niezwykle było przez plemiona bardzo mało ucz wilczowane, które z brzo swych i z polowania. Obok raz nadbrzeżne były pokryte licznymi osadami greckimi, które do wysokiego wzrostu i z nasz tej części Italii nazwę Włochy Grecji.

Podział polityczny. Italia południowa dzieliła się na 4 części: Lukania i Bruttium na zachodzie, Apulia i Kalabria na wschodzie.

1° Lukania na południu Samnium i Kampanii w ist swą raz od Lukanów położenia Osków. Kto raz wyprowadzi stąd dawno lud Enotriów (Onotri). Pierwotny stan tej krainy bardzo mało jest znaj nym, wewnątrz nie ma żadnego znaczniejszego miasta, a na brzeżu morzkiem znaj duży się dwadź greckie: Elea, Sybaris, Thuri i Heraclea.

2° Bruttium na południu Lukanii tworzy wsp ki południowy objęty morzem Włoskim i Jonickim. Bruttowie, lud dziki, bez ustan niepokoili. Wszystko bogate miasta greckie, które na brze gim morza, a z których znaczniejszemi były St Crotone i Regium.

3° Apulia ~~ma~~ ^{ma} ~~zachodni~~ ^{zachodni} na wschod Samnium, nad Adriatykiem. Góra Garganus była od Samnium i Apenninów przechodziła Apulję. Na wschodzie tej góry znajdowała się równina płaska rzeka Stufidus, która ją dźwiała na 2 rzeki: Daunia na północy i Peuseta na południu. W skutek licznych walek greckich tutaj zabitych z Apuljczyków do wreszcie przyjeżdża cywilizacja grecka z miasta Knossus i z: Atyni, Canusium, Bari i Venusia.

4° Kalabria zwana przez Greków z Messapia jest wąskim półwyspem oblany Katoka Tarentyńska i Adriatykiem. Prawie wszystkie miasta Kalabrii są pochodzą z Greków; między innymi między innymi były: Tarentum, i Brundisium (Brindes). Tarentyńczycy byli panami większej części Kalabrii.

Włoskie mianem Italia południowa jest kraj ten, w którym Apenniny rozciągają się na dwie gałęzie i tworzą 2 półwyspy. Ziemia tu gorętsza a klimat gorący prawie. "Kronomator" prawie nigdy nie stoi w jej kawał; drzewa palmowe, albowas i figowe rosną wspaniale na równinach i na wybrzeżach morskich. W górach żyją góry pokrywa śnieg w zimie. Rodzi tu takie drzewo migdałowe, bażyna, Arceuta zakręta i wino kalabryjskie. Włoskie Antykra przebiega na najpiękniejszą głębokość Apulji. W Włoskiej provincji nie ma rolnego do uprawy; nad brzegiem morza znajdą się kilka planningu rownin. Wybrzeża są poiane małymi katakami; kloty kuria; porty naturalne zdużone na przystanki. Na określenie Tea Grezy kalabrii są znaczną liczbę stad (sob. ca. 11 minijętego dziedzi st. 88). Apenniny w kilku miejscach zajmują się po morze, tworzą nie jeden przylądek; ale między temi znaczniejsze są; Capri na południowo wschodniej stronie, Lacinium na południowo zachodniej stronie. Tarentyński przylądek Herakleia (Maritima), punkt najbardziej wysunięty na południe Italii. Syllacum (Sylla) nad ciężką lądową. Pierwotnymi mięskami temi tu były Enotryczycy (Enotrii) plemienia Belargów, a następnie potomnie Ostów (Ob. rodu. nast.)

5° Lukanja kraj gorętszy, porzeżany, w rożnych kierunkach od Samnium i Apenninów; granicę jego północną stanowi Calarus i Apenniny. Lukanowie na rod barbarzyński, często napadali na bogate nadbrzeżne miasta i greckie. Nie wiadomo nawet czy było w tym kraju jedno znaczniejsze miasto; wspominają jednak o Uolceji, Potencyi i Grumentum.

Kilka wysp Morza Śródziemnego należy do Italii
już, to z powodu swego położenia, już podobieństwa
klimatu. Główniejsze są: Sycylia, Sardynja, Kor-
tyka i 2 gromady wysp około Sycylii: t.j. wyspy
Eolickie czyli Liparyjskie na północy i Egady na
południu; Elba (Aethalia albo Olva) naprzeciw
brzegów Etrurji; wysp. Piłkowska (Oschia) i La-
pacea nad adriatykiem, i Kapotańska;

[illegible]

Cyklowie plemię Pelagów, pierwotnie koczownicze, mieszkawali Sycylię, i od nich wzięła ona swe nazwę. Stolicą Cyklow była Enna w środku wyspy położona. Demigani koczowali tu na wybrzeżach i ich kolonij sięgających odległej starożytności, później przybyli tu Grecy i na tak wielką ciężej koczowali, że Sycylię wraz z południową częścią Italii otrzymała nazwę Wielkiej Grecji. Demigani, wielkiego wyprzajaciela w Kartaginieńczyków, i przez portora iście waleczy i mieni musieli o posiadanie tej wyspy. Walka ta wywołała interwencję Rzymian, skutkiem czego Sycylię została po pierwszej wojnie punickiej prowincją rzymską.

2-Sardynja leży na przeciw zachodniego brzegu
Italii. Od Północnej gór, który bieżą z północy
na południe i południowy wschód, idzie wiele innych
górz. Także widać prawie wszędzie jest gorętsze;
tylko na południu; zachodnie znajdują się kilka
równin bardzo urodzajnych. Jednakże wzniesienia
Sardynii nie jest równym, bo się znajdują tu także
bagna, a wiatr południowo-wschodni ją sprawa.
Dla te same skutki co Sirocco. Pierwotnie sa-
mizskiszady Sardynję, plenniona Pelazgów, później
owadły Eberyckie; Fenicyjanie; Grecy katolicy
wiele owad. Wreszcie wpadła ta wyspa w ręce
Kartaginiezyków, a od nich po pierwszej wojnie
punickiej przeszła do Rzymian. Znacznik, że mia-
sta były: Lagliari (Alghero) owada Kartaginicka,
i Olbia owada grecka.

we are
 day
 weight
 about
 three
 half
 main
 forty
 (Him)
 four
 say he
 Per
 large
 Rajd
 (ob.
 sth.
 so co
 Noj
 Ray
 Car
 Cyg
 her
 cy m
 had
 mi,
 unid
 ex
 shu
 mix
 twola
 mid
 jost
 No q
 xha
 crea
 mid
 xhan
 i' Be
 Lien
 Pen
 My
 swag
 "Ba

Cyg
 Hen
 Cy
 Chad
 Wi,
 unid
 Cyg
 Skut
 miz
 Kuf
 Mied
 jost
 Mo
 Khar
 Cere
 moid
 Khan
 i' Be
Siem
 Ten
 My
 sweg
 "Ba

roślinie drzewa sukrowa i srebro; w drugiej win-
nicy i s drzewa oliwne; w trzeciej rośliny włose.
we klimacie klimatowi i śniegi. Grunta Sytyli
są bardzo krywa; drzewo oliwne wyrasta tu
większe i silniejsze ~~z~~ a także w innych stronach
wiosł; bardzo uprawia się z wielką starannością
winogrodziny są jednak także nie małym bogactwem
kukurydzy, pszenicy, a miodu Sytylijski. Stwierdza
ma wielką wrażliwość." (c. Malte-Brun). Greci wy-
prawiają z gór są bardzo mało, z wyjątkiem
klimatu i Italii, który przez pewien czas
kroczą wschodnią granicę porządku Kartagin-
czyków; obydwie wpadają na południe do morza.
Pierwotni mieszkańcy Sytyli byli z plemienia
Sakaw, i nosili nazwę Sytyliów (ob. owoż. nast.).
Najdawniejszymi osadnikami były osoby Fenicyj-
skie (ob. str. I str. 139). Długość osady greckiej, którą wy-
stąpił brzozi Sytyli: Syrakusa, w której przysiadł
do siebie wyłączone panowanie (ob. str. II str. 92).
Wojny Kartaginczyków i Syrakuzan. Interwencja
Rzymian. (r. 240 przed m. Ch.).

Sardynia (albo Sarda) chociaż mniejsza od
Sytyli; należy jednak do większych wysp mo-
rza śródziemnego. Sardynia przetrwała z półno-
cy na południe Sarynch gór, od którego tu na-
chodzi się 2 góry: jedna tu północno-wschod-
ni, druga tu południowo-wschodni. Klimat jest
umiarkowany, lecz często wiatr porywy Leuant
często daje, cznie się, rzadziej ~~umiar~~ ekstremne skutki. Dziś starożytni, którzy wspominali o
wielkim powiatku Sardynii; wyrzucił z brzozi
Syrakusa po pierwszych doświadczeniach spowodowała
niebezpieczne febrę. Za część Sardynii potryta
jest starożytnymi ławami, debowani." (c. Malte-Brun).

W górach znajdują się kopalnie gliny i żelaza
kwaśno już przez starożytnych. Grunt sprzyja
kręgosłowi, hodowaniu bydła. Najmniejszą ple-
mioną ^{która} zamieszkiwała dawniej Sardynię, były nie-
kiedyś Belatigów i Therjicków, były: Sarti
i Beliti w środku wyspy; Corsi na północy i
Sienlenes na południu. Kiada pochodzący od
Fenicyj, Greców i Kartaginczyków
Wyspa Korty ^{przez Greców} Kurnos jest mianem dla
swego położenia w bliskości tak Italii, jak Francji.
„Bardziej od morza, wyspa ta przedstawia widok

my doje się jak ^{wielka} piramida, utworzona z gór piśta-
 ych się je dwa na drugie (i kalto-brun). Najwyższa
 góra ma 8000 stop wysokości. Ludność dzieła się
 na różne ~~plemiona~~ pokolenia. Grecy mieli tu wiele
 świąt (ob. II. str. 111).
 1° Wyspy Eolickie (Oenotry i Eolia, iwe Vulcani) leżą
 niedaleko w bliskości półwyspów Brzegów Sytyli; jest
 ich sześć. Największa Sipontina, Islandia, Calpe, Evo-
pis pumexu. Thennissa drugie co do wielkości; naj-
 mniejsza, Urejece, jest sławną ze swego winarstwa
 takież z wody morekiny wydobywają wiele soli.
 2° Wyspy Strungyla (Stronboli) najwięcej; rozciągają się
 na północ, jest tylko niewielkim wulkanem, któ-
 rego krater na boku północnym ciągle jest w ogniu.
 3° Wyspy Egaty (Egates) były niegdyś za de-
 niewie flotą Karłagijnicką; pamiętną się stały
 wielką bitwą, która zakończyła pierwszą wojnę
 spaniską. 3° etephalia czyli Alva rozciągają się
 na wschód z powodu kopalni żelaza, win i pa-
 stusich. 4° Wyspy przy wejściu do zatoki Ma-
politańskiej są: Bithensai (Bethia) ma grunty
 uprawne ~~prawnie~~ wulkanizacy, krótko mierzalne
 i wino w dobrym gatunku i Klaprea, ulubie-
 ne miejsc polity Cesarza Syberyusza, która
~~całkowicie~~ podzielona jest przez kanał ma-
 rymorski, prostokątny, na dwie części.

1) O Hiszpanii, Gallii, Belgii
 i Germanii podamy tu tylko
 wiadomości geo-
 graficzne, o ile
 są potrzebne do
 rozumienia
 starożytności.

VI Hiszpanja (!)

Opisanie ogólne. — Hiszpanja graniczy z mo-
 rzem Śródziemnym i Oceanem Atlantycznym, a
 z południa z Afryką. Wznosi się ona od starożytnego
 górnego masywu, nie mniej jednak wzniesień
 pod względem fizycznego położenia. Marokijscy
 królowie, szczególnie Murabitun (Murabitun) w Bithai, Adubada gdzie Ebro bie-
 rze początek; Thennissus w Portugalii, i Mar-
mus i Ordrepa w Betyce. Wśród wielkich rzek
 starożytnych były: Boetis (Gwadalquivir),
etnas (Gwadiana), Tagus, Durinus (Duro) Thi-
mus (Minho) i Siberus (Ebro). Choć w znacznej
 ilości kraj jest tu pustynią, jednak grunty,
 zwłaszcza w południowej stronie i nad brzegami
 morza Śródziemnego były już w odległej staro-
 żytności uprawiane. Wywołano stąd zboże,

wino, obuw, miód i figi: płoty iberijskie było
bardzo poszukiwane przez Rzymian. Fenicyjanie i
Kartagińczykowie wydobywali srebro z bogatych ko-
palni znajdujących się w górach Betyki.

Wojna Rzymian z Hiszpanią. Starożytni hiszpańscy Hisz-
panie byli z plemienia Keltyków, ten zaś w bardzo daw-
nych jeszcze czasach Iberowie, spokolenie Keltyckie.
Przez długi czas Hiszpanie osiedli w środku kraju; sta-
rowożytni zwali ich Keltyberami. W skutek tego na-
prawy, Hiszpanja urosła się państwu, przez
koczowniczą ludność niepodległą. Fenicyjanie ka-
lonizowali Hiszpanię, wiele osad na wschodzie i południu.
Wojny między Hiszpanami a Rzymianami, Rzymianie
zawładli Hiszpanią, wzięli w posiadanie wiele państw
miejscowości w Hiszpanii, a po zwycięstwie woj-
ny punickiej rozciągali całą część wschodnią
Hiszpanii aż do rzeki Ebro na północ. Leżąc między
rzekami Ebro i Guadalquivir, podzielił wojny punickie
i rozciągał podległość pod swoje panowanie Hiszpanię.
Długo jednak musieli walczyć z Lusytanami
i Keltyberami stojącymi w obronie swej niepodległo-
ści; ci ostatni nawet nigdy nie poddali się zupeł-
nie Rzymianom, a Hiszpanja dopiero za August-
usa stała się prowincją rzymską.

Polityczny podział Hiszpanii. Rzymianie
z początku dzielili Hiszpanię na 2 części: Hiszpa-
nija właściwa obejmowała północno-wschodnią
część kraju, i Hiszpanja Dalsza (ulterior) roz-
ciągła się ku południowi. Po obroceniu rzymskiej na
prowincję rzymską podzielił na 3 części: 1°
Hiszpanja Tarraconensiska od Pyreniejów na północy
aż do r. Durius i krocza do Betyki na południu, kocz-
ownicze plemiona tu były: Markomani na północy,
Mantabrowie na zachodzie, Olergetowie na południu,
Brygowie Ebro, i Keltyberowie na południu tej części.
Klasy, które się znajdowały, były rabinone i inne
przez Rzymian, drugie przez miejscowe ludy.
Następnie rozciągła na uwagę: Numantyna
w bliskości krocza r. Durius, Narda w ziemi Oler-
getów, Astobriga stolica Keltyberów, Caesar-
Augusta (Málaga) nad Ebro, Saguntum, osada
grecka nad brzegiem morza śródziemnego, Tar-
rago nova (Cartagena) osada Kartagińska.

2° Lusitania (~~Portugalia~~), między r. Durus i Ethas
wzdłuż Oceanu Atlantyckiego; przebiega ją Tagus.
Była ona kamieńską, przez waleczny naród
Lusytanów, który Hugo bronił swej niepodległości
przeciw Rzymianom. Miasto kwatermiejsc: Augusta-
Emerita (Merida) stada rzymska nadz. sta-
nia; Olisippo (~~Lisbona~~) miasto portowe przy uj-
ściu Tagu; i Salamanca (Salamanca) na pół-
nocnej części kraju. 3° Beetica pomiędzy r.
Ethas i morzem. Miastami by: Ardeani albo Tur-
duli na południe, i Celtici na północ. ~~Były~~
Wybrzeża były dawniej rajem przez osady Fen-
ycjan, którzy wielkimi ich części zagarnęli pod swe
panowanie. —

(- Hiszpanja zwana przez starożytnych częścią Iberia
nazwisko swoje bierze od Iberów, obejmując całą pa-
wycę pyrenejską. Jej położenie między dwoma mo-
rzami, sąsiadstwo z Afryką, od której ją oddziela
nieśmierna Gibraltarska (stała w starożytności pod
nazwą Stupów Herkulesa), góry bogate w kopalnie
kruszców srebrnego rodzaju, rzywnie granic, wstę-
pie między jej północną częścią, wprost do nadze-
wano temu krajowi wielkie kruszczenie, w czasach
starożytnych. Pyreniej oddzielała Hiszpanję od
Galii, i jedyną górznią swoją, stępną do zachodniego
krańca półwyspu. Łańcuch Iberyjskich gór zwa-
ny dawniej Tabeda rozciągający się w północno-
zachodniej stronie od Pyreniejów idzie ku południu.
Wschodowi i wraz z innymi górziami, które od
niego idą, dzielą Hiszpanję na 2 nierówne stoki.
Stok Wschodni mniejszy pochyla się ku morzu
wodocięciu; stoki zachodni obejmujący, wie-
kszą połowę kraju idzie ku Oceanowi. Pierwszy
ma 1000000000 wielkiej ilości mniejszych
rzek, ma tylko jedną, większą Ebro, wpadającą
do morza; drugi zaś obejmuje całą system
rzek Hiszpanii. Góry większych gór przedzie-
lają kraj na 4 części. Do tych dwóch części
są: stoki, na któryś dobie jeżycie stoki pół-
nocny, który obejmuje wschód; zaś ziemie mię-
dy górami Asturycy i kaskad. Górnymi kraj;
Pierwszą ludność Hiszpanii należała do plemie-
nia ruanego starożytnych pod imieniem Pelag-
gów; Tartari jedni z tych Szwabów dawna, ciady

na południu tego kraju i nadal mu się na wschód,
pod którym jedynie miastem był Tenujanum; na-
zwisko to umiarkowanie pozostało później na Tardecum
i Turdania (ob. str. II st. 19) starożytnie Iberowie
przeprędką i północy siedli z połączką na północy
Hiszpanii nad brzegami rzeki, która od nich o-
trzymała swą nazwę (Iberus, Ebro); a ponieważ
należeli do plemienia celtyckiego, dlatego też nwa-
nied ich celtyberami. Ludkami ich ośady: ~~były~~ były
mięsa (ob. str. I st. 19) i Greków (ob. str. I st. 19).
Dlatego w Hiszpanii w II w. przed Chrystem podbiła ją
przez nich po zwycięskiej wojnie punickiej. Ebro stanowił
granicę tych podbój. Wzrost Hiszpanii w Hiszpa-
nii podkwa drugiej wojny punickiej, najprzód Kar-
tagińczykami; a po ich zwycięstwie i ludami Hisz-
panijskimi. Hiszpania dopiero za Augusta u-
stała swa niepodległość.
Wolność podbiła Hiszpanii nastąpiła dopiero
po podbiciu jej przez Hiszpanii. Wtedy to, poka-
zując pokolenia, których Hiszpanii Hiszpanii, Hiszpanii
miejsca nie można dokładnie określić, były
wrazem od siebie niezależne. Hiszpanii nie
wkraczający do Hiszpanii z połnocy, Hiszpanii Hiszpanii
na północy rzeki Ebro, Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii
Hiszpanii (Hiszpanii), później Hiszpanii Hiszpanii
Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii
i Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii
nazwę Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii.
Wschód Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii
nazwa Hiszpanii (Hiszpanii); była dzielona na 2
prowince: Hiszpanii (Hiszpanii) i Hiszpanii.
1ª Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii
była przez pokolenia: Hiszpanii (Hiszpanii)
wie, którzy z nad Ebro Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii
Hiszpanii (w II w. po Chr.) Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii
z Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii
cegi: Hiszpanii. Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii
Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii
Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii Hiszpanii

Astury; ~~stolica~~ ich miastem była Juliobriga
u źródła Ebro. - Olegatów na wschód Wasko-
now, między Pyreniejami i Ebro, i miastami:
Ilerda, Oca (Ruska) i Tarraco (Tarragona).
ta ostatnia położona nad brzegiem morza
była stolicą rządu rzymskiego całej prowincji.
Która od niej wzięła swą nazwę. - Etybriów
jest narodu najpotężniejszego i najwaleczniej-
szego z całej Hiszpanii, zajmowali część kra-
ju między Ebro i źródłami r. Betis. Miasta:
Iuliobriga, której położenie nie jest z pewnością
znane wiadomo; Numancia znakomita
słusze położeniem i męstwem mieszkańców;
przez 10 lat broniła się przeciw Kry-
mionom; Cesar Augusta (Saragossa) oca-
ła rzymska na prawym brzegu Ebro; Sagunt
sławny w wojnach punickich, Carthago Nova
(Carthagena) założona przez Asdrubala wli-
skosii bogatych kopali srebra, była środko-
wym punktem posiadłości Kartagńczyków w Hi-
spanji.

2° Lusitania, część terenów dzisiejszego kró-
lestwa Portugalii, między r. Durius i Anas. Lu-
sytanowie, którzy zajmowali część kraju tego
między r. Durius i Tagus, wstawili się wojna-
m przeciw Krymionom, a w końcu prawa-
dzeni pod wodzą Viriatha. Miasta: Oli-
suppo miasto portowe niedaleko Lisbony; Sal-
mantica (Salamanka) w gorach. Krymionie
założyli tu kilka osad, między któremi; kua-
kunjera. Była Augusta Emerita (Merida)
nad r. Anas.

3° Betyka na południu Hiszpanii, staro-
żytna Taris albo Tartessus Fenicyan, któ-
rzy w dawnych bardzo czasach tu przybywszy
założyli kilka kolonij osad (ob. cz. I. str. 139).
i miasta starożytne: Olisurgis nad r. Betis;
Londuba (Londra) osada rzymska założona
Betis; Munda sławna bitwą Juliu-
sa Cezara przeciw synowi Pompejusza.
(str. 45 przed Rzym.)

Obrigado.

make.
min.

ona)

orla

Prace
L. 100

1711

the Wra-
vouta

исполн

1844

Przy-

over-

*Regent
Nova*

W. H. L.

to Ho.
to Ho.

...

as. Lu.

Adgo

[illegible]

Of.
T.

Oct.
united.

Aug.

teria

10.

1840

by W. H. W. W. W.

Behr.

18

Tulia

220.

nad brzegami morza Śródziemnego, Tolosa (Toulouse),
Vienna (Vienna) i Aquæ Sextil (Aix) wewnątrz kraju.
2. Arverni między Lyngonami i Loara, najęta i ka-
ludiana była Piktonami i Cambonami na zachodzie,
Biturigami i Arvernam na wschodzie. A miasta
znaczniejsze były: Limouum (Clermont) i Burdigala
(Bordeaux).

3. Galla celtycka między Loara, Tura, Renem i Se-
kwaną. Stemiona znaczniesze plemiona były: Se-
kwanowie między Loara i Tura, Eduowie i Bojo-
wie między Loara, Loara, Lingonowie na północ
Eduow, Senonowie między Sekwana i Loara,
Menetowie nad Loara, miasta: Lugdunum
(Lyon), Lutetia (Paryż) i Bibracta (Autun).

4. Belgia (Belgique) między Sekwana, Mezoxami,
Renem i morzem północnem. Między plemionami
miasta zamieszkałymi pastugami na swagę: Bel-
lowakowie, Remowie i Treverowie na południu,
Aerowowie i Tongrowie w środku, Ulbowie nad Se-
kwana, Remi, Morynowie i Torandrowie na wybrze-
żach morza północnego. i miasta znaczniesze:

Treveri (Trier), Adiacum (Tongres), Ara Ubiorum
(Kolonia), Tolbiacum (Lutich) i Moguntiacum (Mo-
guncja, Mayence). Batawowie plemię germań-
skie mieszkało na północy Belgii, Ambrownowie
i Figurnowie na w Helwey.

Galla nazwa przez Grecków Gallia, a przez Latyn-
sów Gallia transalpina, nie nawzajem miała jed-
nakowa rozległości. Starejby i początku zna-
łyśmy brzeg południowy tego kraju, wybrzeża na-
dra Śródziemnego. Alpy i Pireneje odgraniczają
Gallie od południowej Europie, części południowej
Galii jednak ma wiele podobieństwa z Hiszpani-
ą. Hiszpania tak pod względem podrobnym, jak
klimatu, lewo, Tura, Wogery i Sadem stano-
wią dalszy ciąg granic Galii od południa-wschodu do
północy-wschodu. Wogery ~~przechodzą~~ ^{znajdują się} wewnątrz
kraju Adiacum do uprawy nawet na wysokich
górach. Galla dzieli się na 6 wielkich części:
1. Arvernia Renem, a Loara do niego Loara.
2. Arvernia Renem, a Loara do niego Loara.
3. Arvernia Renem, a Loara do niego Loara.
4. Arvernia Renem, a Loara do niego Loara.
5. Arvernia Renem, a Loara do niego Loara.
6. Arvernia Renem, a Loara do niego Loara.

3.º Koryto Szkwanu, w południowo-zachodniej stronie Skalky,
przebiega również płaską równiną. 4.º Koryto Laryntaj
Dziśkiem: jest rzeka ta płynie najpierw z północy na poł-
noc, nagle potem skręca się na zachód i wpada do Ocea-
nu Atlantycznego. 5.º Koryto Garonny, która bierze począ-
tek z Cyrenów. 6.º Koryto Rodanu (Ahône) z dwoma do
niego wpadającymi rzekami: Lozou & Piera, ^{stających} ~~płynących~~
^{jest z północy górami} ~~w kierunku~~ ^{na wschód} ~~z zachodu~~
~~z północy~~ ^{z północy} Dura, Alpami i Rencemami.

Alemie, celtyskie wzięto się na 3 wielkie gaterie:
Kymri, którzy zamieszkali północ Galii, Belgjz i zachodnią
 część ^{W.} Brytanii; Gallowie właściwą Galję, Helweygz i
 okolice południu Dunaju od Alp aż do Raronii; Obera
 wie osiadłszy na południu Galii rozprzestrzeni się do północ-
 nej Italii i do Hiszpanii. Cesarz rozdzielił 3 planowały
 w Galii: Akwitanow na południu zachodzie, - Gallow
 czyli celtów, w środku i Belgów na północy, a Karol
 de knowe między sobą rozdzielił się na różne pokole-
 nia, których do 300 liczone. Rzymianie po zwyciężo-
 wie Galii podzielili ją na 4 części, z których każda
 miała w sobie kilka prowincyj.

1° Provincia od głównego miasta Starbo zwana połnocy
Starboensis. Dzielą się na następujące powiaty:

a) Marbouneus v. prima, między Hydruntini, Leventinami i Rodanem, zamieszkała przez Tertoragów, z miastami: Marbo i Tolosą, - i Arkonitów z miastami Ne-mansus (Nisnes); b) Vizunensis na lewym brzegu Rodanu; zamieszkała przez Vocontii, których stolicą było Ar-late (Arles); i Allobrogi z miastami: Vicenna i Genova; c) Marbouneus v. secunda ^{ludniowa} zamieszkała przez Salvów ze stolicą Aque Sexte (Aix).

2.º Aquitania dzielą się na 3 prowincje: a) w No-
vempopulonia na południowo-pachodnie między Gar-
ną i Pyrenejami mieszkał Tarbelli; b) w Aquitania
prima na wschodnie, Bipuriges i miastem Avaricum
(Bourges), Lemovices i Arverni; 3.º Aquitania secunda
nad brzegiem, morza Victori na północ i miastem Limo-
num (Poitiers), Santonii i miastem Mediolanum, i Bi-
Aruriges i miastem Burdigala (Bordeaux).

3^e Gallia celtica zwana także Lugdunensis i mro-
ta 6 prowincyj: a) Armorica (Bretanja) na północo-
zachodzie, gdzie b. Amisbachal. Belue bowie i Kamneto
wie. - b) w Maxima Sequanor na wschodzie (Franch-
comte, Burgundya i Kwaicarya), Sequan i miastem
Diontia (Besançon), - Rauraci i miastem Augusta

4ª Belgia miała cztery prowincye: a) Belgia
przema, między Mogeraui, Mora, i Ardennami; ple-
miona: Treviri, i miastem i Augusta Treverorum (Trewer)
i Mediomatrici i Leuci. b) Belgia secunda na zachod-
pierzewce, między Mora, i morren; plemiona:
Bellovae i m. Bratuspantium; Remi i m. Bibrax
(Braine); Nervi po obu brzegach i Kalby; Morini
i Menapii. - c) Germania prima, między Renem,
Mogeraui i Moralla; plemiona: Torboes, Nemetes
i Danigones; miasto Moguntiacum (Moguncya).
4ª Germania secunda, między Renem i Skaldą; ple-
miona: Aduatci i Tongri nad brzegami Mory
i m. Aduaticum (Tongres); Eburones na północ
Tongrow; Ubii na lewym brzegu Renu, i m. Ara
Albiorum, później stała się Kolonia Agri-
pina (Kolonyja); Saxanidi, między Skaldą, Re-
nem i Morą;

VIII. Germanja.

Oprisanie ogólne. Germania leży w samym środku Europy, między Szwecją z północy, Galją z zachodu i krajami rzymskimi z południa, przez płenną dolinę ze wschodu. Granice jej stanowią Alpy i Karpaty z południa, Ren od zachodu, morze Bałtyckie z północy, Wisła od wschodu. Germania jednak nie zawsze była tak rozległą. W ówczesnych państwach drzewnych wielką rolę odegrały ludźmi germańskimi. Kraje położone między Dunajem z północy na północ do wschodu ku zachodowi i od północy ku południowi, kraje położone między Dunajem i Alpami były należące do plemion celtyckich. Na krainach brzoim Germanja była pokryta wielozmianowymi lasami, z których najważniejszą me były: las brzoimy i Hercynicki; ostatni natomiast zajmował cały środek kraju na północ Dunaju.

Na północie Germanii znajdowały się obok siebie ~~południowy~~
poprzeczne nie wielkie góry. A Starzytni
znali tu tylko 6 wielkich rzek: Rhein (Ren), Rhe-
mus (Ren), do którego wpada Alanus (Mein), Visurgis
(Weser), Albis (Elba), Viadrus (Odra) i Wisłula (Wielka).
Kolej w Germanii rozciągali ~~Swiaccasi~~ Kraje
leżące na południu Dunaju i Renu od krajów na
połnocie tychże rzek; ostatnie bowiem ~~to~~ skła-
dały Germanję właściwą.

Podria. 1 krajem leżące między Hispani i Dana-
jem Krymianie podzieliłi na 2 prowincye: Regy-
optora na zachodzie. 2 Vindelicia na wschodzie, mię-
dzy Hispani, ludem Carmum, Dunajem i Denus (Rin-
n) i Voryk na wschodzie, oddzielonej rzeką, aż do góry
Cetius (nie daleko Wiednia). Właścicielstwo plemiona
celtyckiego w tych krajach nawiązywało były Bojów
i Taurysków. Krymianie należeli tu wiele ogrod
i fortec wzdłuż Dunaju, aby nie dopuszczano prze-
prawy przez tę rzekę ludom barbarzyńskim.
Ważniejsze były miasta były: Regium (Ratybona),
Lausacum (Łosch), Vindobona (Wiedeń). W środku
była i Augusta Vindelicorum (Żugzburg), Moxeia
i stolica Voryki, Novaria (Salzburg). W Vallum
i Hadriani urządzał obronę granic cesarstwa
przeciw ludom germańskim.

2° Germanja Wschodnia była kamieszkana po wie-
kach: przez pokozenia Niskalini, z któ-
rych główniejsze były: 1) na południu, Kwadrowie
w Morawii, i Markomani w Bohemii, Therond-
rowie na zachód i Markomani; 2) na zachodzie
według Rzym: Kattowie, Sykambrowie, Tenchlerowie,
Brucklerowie, Ukrpetowie, Kawincfatowie; 3) na półno-
cy, nad brzegami morza Północnego Frizonowie, Chal-
krowie, Saxonowie, Rugianie, Gothonowie nad
brzegiem Baltyku; 4) w środku Theraskowie i Lon-
gobardowie.

Germania została więc nawiązana od plemienia Germanów, ~~które~~
które mieszkało w środku plemię, plemienia Celtów
i Słowiańskich. Granice jej nie zawsze były jednolite.
Przeważnie kraj jej był kamienisty przez podłożenie
Celtów, które przez napływ Germanów powoli zostały
na południu i zachod. Właściwie jednak ludność keltowska
zaczęła utrzymywać się w krajach i na południe
Dunaju aż do IV p. m. Ch. Celtowie podlegli przez Rzy-
mian, za panowania Augustusa, przyjęli chrześcijaństwo,
a po odzyskaniu Flawianów do Europy, musieli ustąpić przed Germanami.
(ob. str. 4.)

Wysp
Kauja
miej
ypanie
i roz
kwej
ka c
wagom
ha w
Lryt
ledow
osta
doki
ska
wzm
stali
ludow
pokor
ka b
Pond
(Wysp
Mark
leer
li je n
era c
Czko
Brit
Kau
przez
przez
i e
cun
via
Dini
kółu
gram
Kiem
otrzy

Wysp
Kaukaz
miej
ypanie
i roz
kwej
ka c
wagom
na w
Lry
ledow
sta
doki
ska
wzm
stali
ludow
pokor
ka
Pond
(Wysp
Mark
leer
li je
era
Czko
Brit
Kauk
przez
przez
i e
cun
via
Dini
kółu
gram
Kieun
otrzy

Wysp
Kaukaz
miej
ypanie
i roz
kwej
ka c
wagom
na w
Lry
ledow
sta
doki
ska
wzm
stali
ludow
pokor
ka
Pond
(Wysp
Mark
leer
li je
era
Czko
Brit
Kauk
przez
przez
i e
cun
via
Dini
kółu
gram
Kieun
otrzy

TX. Wyspy w Brytanii.

Wyspy W. Brytanii obejmują dwie wielkie wyspy: Bry-
tanię i Hibernię (Irlandyę), i kilka grupad wysp
mniejszych, jak Orkady, Hebridy, Kasketydy. Fenic-
janie i Kartagińczycy, którzy przybyli tu po raz pierwszy,
i zostawili mizerkajcom brzegów południowych części
swojej osiadły. Rzymianie zaczęli podbijać ten kraj
za cesarza Klaudjusza (w połowie I w. po Chr.) i
nazwał. Ziemię na poł. i zachodzie. wtedy, Rzymie
na południe Tamizy (Tamizy), a Agriкола do kon-
czy podbił Brytanię właściwą aż do granic Ka-
ledonii (Szkocja). Cesarz Adrian na granicy tej
został wzniesiony wał, od ujścia Tyzny aż do na-
boki Solway. Na panowaniu Severa granica rzy-
mska pozmniejsza została do kątów Clyde i Forth, gdzie
wzniesiono nowy wał. Rzymianie nie po-
stali wcale w Hibernii. Wyspy Pictlandii
i ludność w Brytanii była celtycka i należała do po-
półnia Rymów. Największe miasta były: Cen-
ta Belgarum (Winchester) na południu; Londinium
(Londyn) nad brzo Tamizy, i Eboracum (York) na północy.

(Wyspy W. Brytanii nagle już były Fenicyanom i
Kartagińczykom, którzy tu przyjeżdżali po srebro;
lecz nie zostawili opisy tych wysp. Rzymianie dzielili
ją na cztery: Britannia romana (Cesarzowie-
ska i Anglia), Britannia barbara czyli Caledonia
(Szkocja) i Hibernia czyli Ierna (Irlandya).
Britannia romana miała 3 prowincje: 1) Br-
tannia prima na południe Tamizy, z siedzibą na
przez Belgów, miała za stolica Denta Belgarum,
i trebaci nad brzegami Tamizy. 2) Britannia se-
cunda obejmowała Cesarzowski kraj Gallow. 3) Fla-
via cesariensis na północ Tamizy, z miastem Lon-
dinium. 4) Maxima cesariensis, z siedzibą na
północ, poprzedzającą, z miastem Eboracum (York).
Granice jej północna, stanowił wał. Adrian. W
Rzymie na tym wałach zdobyte przez cesarza Severa
otrzymały nazwę Valentia.)

Rodzina drugi.

O narodach Italii przed panowaniem Rzymian.

(Dziela pomienione: Niebuhr *Historia rzymska* Rom. na franc. p. Golbery. A. d. - Schlegel. *Wzrost i upadek Rzymu* w 8 tomach. Berlin 1816 t. II (po niem.).
Micali: *Stacja przed panowaniem Rzymian* Rom. na franc. p. Haroul. Rochette. Paryż 1834 2 vol. in 8. - O. Muller, *Stacja* Wroclaw 1828 2 vol. in 8. (po niem.). - Hoffman, *Alberowie na wschodzie i zachodzie*. Lipsk 1838. 1 vol. in 8. (po niem.). - Grötschel, *Antiquitates Linguae umbrae* w 8 rozprawach. Hanower 1835 - 1839. - Tenise, *Antiquitates Linguae ovis*. Hanower 1839. - Tenise *Badania nad geografją i historją starożytną Italii*, w 5 częściach. Hanower 1840-1842. (po niem.). - Naegels, *Stacja i historyi politycznej starożytną Italii* i *prawa* p. Schaffhaus 1849 (po niem.). - Abeken, *Stacja i rodkowa przed panowaniem Rzymian*, Stuttgart 1843 (po niem.). Kortum, *Wzrost i upadek Rzymu* Berlin 1843 (po niem.). - Goetling, *Historia ustawy Rzymskiej*. Hall 1840 (po niem.).

I. Wiadomości ogólne.

(Pewnie, oia historya narodów Italii nie siega wyżej nad VII wiek przed Xtem, w pierwszym wieku przed Chr. po założeniu Rzymu historya rzymska ma być ananym. Niemniej, wiec, przestawia oddzielną historyę, tych ludów, których ~~narodów~~ od początku ~~rozwoju~~ po potopie. Oni, o których jedynak fakta, wiadom, o których wiadom, już to reaktki budownictwa pierwotnego, już to podania i mitykacye Italii, pozwalają mieć pewien pogląd na pierwotną, epokę historyi tego kraju. Obo pewne dane, wyniki z badań nowych.

Belargowie, którzy zajmowali niegdyś południe Europy od Bojów aż do Egejskiego i Tyrrenyjskiego, na Rzymali się, w Italii *Aborigenes* A. j. pierwotni, albo *Autochtones* A. j. urodzeni z ziemi. Myrany A. j. równoznaczne z *Belargi* A. j. starożytni, oznaczają naród, którego prawdziwe nazwisko nie było znane a który nazwał się *Tawantani*, od *Tawana* Rymu *Anteta* (ob. cz. I str. 24). Narod ten, stał się wyjątkiem w tym kraju, w czasie najazdów i w skutkach tych wielkich najeżdów a także, w skutkach idących, które pochodziły z północy i z wschodu, z Rzymu i z Rzymu Italii.

narodu Etruskiego z plemienia peltyckiego
Pierwszy napad Etruski, prawdopodobnie XII w. przed Chr.
Oberowie wtargnęli do Italii północnej, południowej Galii
i do Hiszpanii; równocześnie wysłali swe osady do Korsy-
ki i Sardyńii. W Italii podzieliли się na liczne pokołenia,
z których znakonitoko były Ligurów, Umbrow i Osków
czyli Opików; ci ostatni nazywali się także Etruscanami.
Ligurowie zamieszkałi w Italii północnej; Umbrowie
w okolicach między r. R. i Adryatykiem na wschod
Apenninów; Oskowie czyli Opikowie na całym wschodnim
stoku Apenninów aż do półwyspu południowych włos-
nie: pewna część dawniejszej ludności Pelargów usta-
ła się, do których, a ci, którzy mieszkali na południowym
stoku, rozstali w miarę.

Drugi napad był Karenów mieszkanców Grecji, którzy
w Italii otrzymali nazwę Etrusków albo Tusków, i pma-
do podobnie miał miejsce w połowie XI w. przed Chr.
Karenowie najeżdżali większą część Italii północnej;
odpartych Ligurów na rzece R., a Umbrow na Apennin;
wtargnęli potem do Italii środkowej na stoki zachodni;
gdzie podbili dawny Tyrenów z plemienia Pelargów i
posunęli się aż do Tybru. Ta część Italii środkowej
otrzymała od nich nazwę Etrusji. Wysłali oni pokusę
swe osady do Hiszpanii i do wysp Sardyńii i Korsyki.
Trzeci napad (w VI w. przed Chr.) pokołen Gallów, któ-
ry opranowali całą Italję, północną; tamże zniszczyli i wy-
kopyli Etrusków i wtargnęli do Umbryi. Z ostatnią,
jednakże nie udało się im dotrzeć na północ (X w. przed Chr.)

Historja narodów Italii przed panowaniem
Rzymian dzieli się na 4 części: 1° historyę Pelargów,
2° Oberów, 3° Etrusków, 4° Gallów. Historyę La-
tyńską przed założeniem Rzymu nadaje się na trzy
części, tylko wzmiankę;

II Pelargowie, czyli pierwotni mieszkańcy Italii. (2200 przed Chr.)

Pelargowie. - Chittus jeden z 4ch synów Nawana,
a brat Podanima i Elikasa, którzy osiedli w Grecji,
przybył do Italii, kiedy młody brat jego powrócił
z wyprawą aż do Hiszpanii. Pierwsi więc mieszkań-
cy Italii należeli do narodu zwanego przez Greków
Pelargami A. j. starożytnymi; Rzymianie nazywali
ich Aborigenes A. j. pierwotni, albo Autochtones
A. j. urodzeni z ziemi. Pelargowie przybyli do Italii
XII w. przed Chr. i wkrótce zabudowali ją wielką lic-
zbą miast, których gruzi świadczą o obfitym
budownictwie. Budowle te, zwane przez staro-
żytnych Cyklopami noszą mają te same cechy,
co ślady ich znajdowane w Grecji. Historyę

staro
nar
Dyom
mie
skiego
wotm
komo
mi,
toch
c Kape
kie po
ku i
10 Ty
Hali
Po ja
kese
ja nar
brali
wziz
re. 2
20 Hic
kwan
pod
wie
rgow.
niep
czyli
uda
Kto'a
30 C
czesto
poch
myto
kad p
Pocier
dia
lexeli
daly,
i Pa
utra
ta m
hak
Palax
th.
diag
Palax

staro
nar
Dyom
mie
skiego
wotm
komo
mi,
toch
c Kape
kie po
ku i
10 Ty
Hali
Po ja
kese
ja nar
brali
wziz
re. 2
20 Hic
kwan
pod
wie
rgow.
nigix
pyli
uda
Kto'a
30 C
ozeto
poch
myto
kad
Pocier
dia
lexeli
daly
i Pa
utra
ta m
hak
Palax
th.
diag
Palax

staro
nar
Dyom
mie
skiego
wotm
komo
mi,
toch
c Kape
kie po
ku i
10 Ty
Hali
Po ja
kese
ja nar
brali
wziz
re. 2
20 Hic
kwan
pod
wie
rgow.
niep
czyli
uda
Kto'a
30 C
czesto
poch
myto
kad p
Pocier
dia
lexeli
daly,
i Pa
utra
ta m
hak
Palax
th.
diag
Palax

starożytnymi jego formami; a najdalej idącym dyalektem
nazwanym języka greckiego, colchicem (ob. cz. II str. 29).
Dyonizy Halikarnaski wyrażnie mówi, że Krzymia-
nie pierwotnie mówili językiem pochodzącym od col-
chiego. 3° Nazwyta nadawane przez starożytnych pier-
wotnym mieszkańcom Italii, które znaczą to-
żsame co Belargi, i wcale nie są imionami własne-
mi, jak Aborigenes (początkowi, ab origine), ech-
thones (urodzeni z ziemi).

o Pierwotności co do historyi Belargów w Italii. Trzy wiel-
kie pokolenia: Tyrrhenowie na północy, Sykulowie w środ-
ku i Oenotrowie na południu.

1° Tyrrhenii czyli Tyrrheni zajmowali kraj północnej
Italii, jak dojrzęła ziemia pelargijskie położona nad
m. jak Spina sławną handlem, razę a porażę przez Umbrię.
Kraje Italii środkowej, zwane wtedy Tyrrhenia, otrzyma-
ła nazwę Etrurji; stąd stał się kraj starożytnych, któ-
brał na jedno Tyrrhenów z Etruskami. Od Tyrrhenów także
wzięto swą nazwę morze oko nad którym mieszkał; na-
zwa Abetyrrhenicum, mare inferum (ob. wiadomości geogr.).

2° Sykuli (Italii, Italii), na południe Sybru, na ziskwierch
zwanych południem, La tiann, Campania i Picenum. Według
podania mytologii Sykulus jest synem Itala. Sykulo-
wie są, stępem pierwotnych mieszkańców Italii Bel-
argów. Już Homer (Odyseja) kładzie ich między najdalej
miejscami mieszkańców tego kraju. Gdy Etruskowie wtro-
pili do Italii środkowej, Sykulowie w znaczną część
udałi się na południe Italii, a stąd przeszli do Sycylii.
Która od nich wzięła swą nazwę.

3° Oenotrii, zwani także Chaones t.j. indigens, są
często zwani, za jedno z Sykulami, co dowodzi wspólnego
pochodzenia tych obu tych ludów. Według podania
mytologii Oenotrowie pochodzili z Arkadyi, i myśli stam-
tąd pod wodzą Oenotry, Pencetiusa synów Lykaona.
Powieść ta może służyć za dowód, iż Oenotrowie pacho-
dzą od Belargów, ponieważ mieszkańcy Arkadyi na-
zawali także do Belargów (ob. cz. II str. 29). Tezy ludy skła-
dały naród Oenotrów: Messapii w Kalabrii, Pencetii
i Daurii czyli Apuli w Apulii. Południe Italii nie
utracono zupełnie Belargów, a dobitność ta poduży-
ta wielce do ratowania za licznych osad Hellenów
tak w tej części Italii jako i w Sycylii. Wyhodowała
Belargów miały miejsce w Grecji w XVI i XV w. przed
chr. Starego Belargów starożytni używają, i wywo-
dzą Belargów z Italii. (ob. o Cywilizacji
Belargów w ogół cz. II str. 26).

III. Iberowie

(około XII w. przed Chr.)

Najstarsi Iberowie. Iberowie stanowili jedn^o z wiel-
kich szczepów, na które dziel^o się plemię celtyckie
zamieszkujące pierwotnie środkową Europę (Północną
Hispanię). XII w. przed Chr. Alfy, kierowali
stały, potężna; osiedli na równinach i. t. j. jako
na brzegach morza Tyreńskiego i Adyatyckiego.
Kład wkroczyli do Italii środkowej, gdzie
i powoli stali się panami całego wschodniego
półwyspu. Część ludu Kelatów schroniła się
na stokach zachodnich, a część została wyeliminowana przez
Rzymian. Nie długo jednak potem Iberowie przes-
zili się, stanowiąc oddzielając ich od Kelatów,
i rozprzeczli do Etrurji, Latium i Kampanii i po-
mieszali się z ludnością tych krajów.

Podział i dzieje pokoleń iberyjskich. Iberowie
którzy nawali stali się podzielić się na 3 wielkie po-
kolenia: Ligury, Umbrowie i Oskowie czyli Opikowie.
1° Ligury osiedli na zachodnich południowych
stokach do morza, które od nich otrzymało nazwę ka-
łoch. Liguryjskiej; posiadali oni południa z Tyrenami
wypartymi do Etrurji. 2° Umbrowie zamieszka-
li na wschodnim stoku Apenninów wzdłuż
morza Adyatyckiego. Część ta Italii została od nich
nazwana Umbryją. Wkrótce przeszli Apenniny
i oprowadzili wschodnie strony Etrurji. Tym spo-
sobem stali się graniczyli z Tyrenami i Etrurji i Syku-
lami i Lacynami. 3° Oskowie czyli Opikowie
największe z pokoleń iberyjskich, zajęli brzegi Ad-
dyatyku na południu Umbrow. Cyklowie, któ-
rzy ku mieszkalni, schronili się stąd do Latium
i Kampanii, a Oskowie na południowej brze-
żi Italii. Oskowie dzielili się na wiele innych po-
koleń, jak Sabinowie, Marrów, Samnitów, Apu-
liów, Apuljów i Lukanijczyków. Następna ich lic-
ba powiększała się pomiędzy nimi i Iberów z daw-
niej, z ludnością Kelatów.

(Plemię celtyckie, które pierwotnie zamieszkiwało
Europę środkową i zachodnią, dziel^o się na 3 wie-
kie: Iberów, Gallow i Kymrisów (ob. wyżej
wiadom. geogr.). Alfy i Apenniny stanowili naj-
prawdopodobniej granicę, po której ich przemieszczano. Według

[illegible]

1) Gallowia janneke
to czołwie białego maj-
sca w Italij (V. w.)
przed (h.) kinalet.
Umieć przy ujęciu
r. B.

Naj
 heron
 oby,
 w Sta
 pod
 nię
 Dunaj
 ska
 wie
 Figure
 Gzy, d
 Stali
 bi
 my
 Strun
 zy
 traw
 me; r
 Pomi
 wie
 Os
 przy
 mi
 język
 e
 przez
 i
 no
 S
 sta
 Dzi
 spr

3° Oskowie, zwani także Opikami; aż Grecy nazy-
wali ich często Saronami, od nazwiska pewnego po-
kolenia Osków, i brali za jedno z Pelagami. Wszy-
stkiego ~~przekazy~~ pochodzenia Osków dowodzi ich wy-
samość z Eskami czyli Eskałdenakami, któremu to
nazwiskiem oznaczano pokolenie Sberyjskie Baroków
w Kiepranii, od ich stołecznego miasta Osea (Huesca).
~~Oskowie~~ prawyjawali Oskowie prawyjawali znaczną część
Italii środkowej, wzdłuż brzegów Adryatyku; podzieli-
li się na 2 głównie połolenia, z których każde było po
kilka mniejszych: 1° Osci Sabelli; do nich należeli Sabi-
nowie, Marsowie i ludy Stammium (ob. wyż. str. 19);
2° Osci Aurunci, zwani przez Greków Saronami, ra-
zmieścili się na południu Italii; do nich należeli Apulii,
Lucanii i Bruttii. W najdalszym w północnym kra-
ju Etruskowie wzięli Oskom część Kampanii i na-
leżeli do niej swoje stady. — Oskowie w kraju przez
siebie podzieleni zmięszali się z Pelagami, i wy-
stąpiłi liczne stady do krajów sąsiednich, mianowicie

sko na się ze słub, ~~ale~~ narzuconego przez cały naród podkwa-
niałki i kłótki publicznych. Słub ten narzuwał się ver
hem się sacrum, z powodu że wyzeczko co się następnej, wrocy
dy się urodziło. Ludzie, zwierzęta i owoce ziemi, było poświę-
cone poświęceniu: dzieci dorosłym mniwały się i dawać się i dawa-
li się i kanięćkać, na ziemi oboję. Latynowie takie
chcieli powiedzieli że klania się pokoleni Kelazgów z ożadami
dykingo, ożków (ob. niżej S. VI). Greki Samaitickie, Anatomite
i (Ori- odnawiające się odwaga, i obywateli wojowników,
co wia- dawa, podawiając koczują w z koczującymi wojów, w kło-
cający się w Samaitowie po wielkiej części wyzeczni koczali.)

IV Etruskowie.

(około połowy XI w.)

Najście Etrusków. — W półtora wieku po napaści Eberów Mała Równina została najechana przez naród oby, z północy przybyły, zwany Rasena (Rasnes): w Italii zwany jest pod nazwą Etrusków. Prawdziwie podobnie nabrał on do plemienia germańskiego; mieszkał w okolicach między Alpami a południem, a Dunajem od północy, które to okolice od jego nazwiska nabrały się Rhetia. Przechodzili Alpy, Etruskowie nawojowali Małą, północną, którą wydzierali Ligurów i Umbrom, a odparli pierwotnych za Po i Tre-
wii, drugich, za Apenniny. Wkroczyli następnie do Italii środkowej, wzdłuż morza Tyrrenickiego, i podbili Tyrreniów z plemienia Pelazgów; a króci oddebrali, przez nich Umbrom oddali po przybył nazwisko Etrurji. — Etruskowie nie tylko nie zwyciężyli odważ-
ny Pelazgów, ale owaru przyswoili ją, sobie, na-
stawił zwycięzonym swój język, religję, ustawy politycz-
ne; zjednoczenie tych obu narodów nie długo nastąpiło.
Później Etruskowie weszli do Kampanii i kafoyli tam
wiele krakomitych oiaa.

Oświata Etrusków. — Etruskowie narodziły się
przyswoili sobie oświatę plemienia Pelazgów, które na-
mieszkiwały ten kraj, podbijając je pod swe panowanie. Ten
język i pismo składało się z dwóch pierwiastków:
etruskiego i pelazgijskiego. Miasta zbudowane
poza Pelazgów Etruskowie kładli, powiększali je
i nowe przekładali. Zdobywszy przyswoili sobie wła-
dność gruntów i kazali je obrabiać kuziectwem;
stad powsta klasa klientów. Z kopalni ^{brązowej} ~~metali~~ wydobywano
~~metale~~ ^{metale} ze szwycy do wyrabiania ~~szwycy~~
sprzętów wszelkiego rodzaju. Zbytek przemysłu w ubio-

małemu kwiarkowemu, odbywane corocznie na wiosnę,
w świątyni, wrodzonym punkcie kwiarku. Zgroma-
dzenie narażać interesu kwiarkowe, a kwiarkowa
stosunki z obcimi narażać; wybierało z pomiędzy
królów miast kwiarkowych jednego naczelnika z ty-
tułem lars, który w czasie wojny dowodził wojos-
tami i łowami kwiarkowych. Dziwność liberów, po
jednym z każdego miasta, skłó przed nim, naraż-
kwiarku. To kwiarkowe władzy kwiarkowej zgroma-
dzenie kwiarkowe wybierało corocznie naczelnika;
w czasie zaś wojny powołało dowódcę naczel-
nikowi wojennemu, któremu wtedy towarzyszyło
12 liberów. z miasta drugiego nie wyzyły
deputowanych ~~liberów~~ na zgromadzenie kwiarkowe,
tylko były przedstawiane przez posłów miast większych.
Historja obu kwiarków etruskich (1000-283). -
Historja kwiarku etruskiego, który się rozciągał
na całej flaccus rownie r. b., a którego miasta
kwiarkowe były Melpum i Feldina prawie (jest
niekiedy miasta etruskie sławny między opór na-
padowi Gallow, gdy si wojeli do południowej Italii
(w IV w. przed Rcem), lecz po dwóch dwunastokrotnej wal-
ce nie musiały i stały się zdobyć, pokoleń Gallow.
Kwiark etruski w Etrurji dozwał do wysokiego
stopnia potęgi na początku III w. przed Ch. Wtedy
to bowiem powstały stad etruskie w Kampanii,
nie długo potem Etruskowie wzięli udział, w zadzie-
niu Rzymu. W dwa wieki później miasto Tarquinijs
stało na czele ligi, a dynastia etruska Tarkwi-
uszków pocho z tego miasta, wstąpiła na
tron Rzymski. Lecz od tego Tarkus miasta etruskie
zwolniał, od razem się wojny Clusium i Ugów
przeciw Rzymowi. Upadek kwiarku etruskiego, tyb.
kim od stał postępował Rzym: Samnitowie za-
garnęli stad etruskie w Kampanii, a jednocześnie
si z większym miasta Melpum w Italii po po-
nej prze Gallow, Ugów poradzi w mo Rzymian.
Gallow w okropny sposób zniszczyli Etrurję,
a po ich od z z na nowo się rozpręży wojny
Rzymian z Etruskami, które się skłóciły na-
wojowaniem Etrurji i wiekszym ję do Trupit Rzymskiej.

[illegible]

prawo po większej części do Sclargów. Rolnictwo
w Etruskach było w stanie kwitnącym: wyprawiali
winogrodnicę, len, wino i oliwę. A Kopalnie i mennice
dotyczyły srebra; co Etruskiowie kowali po całym
świecie. Wyrobiali broń, sprzęty, monety;
różne sztuki tkania, płótna i wełny; farbowanie
różnych barw; zaprawę skór; wyroby różnych rzeczy
z miedzi, brązu. Etruski handel Etrusków na morzu
był wielki. Sztuki piękne, zwłaszcza plastyka;
a i wyroby gliniane, metalowe i marmurowe; naczynia
z gliny i porcelany malowane, z gliny i brązu; rzeźby
drewniane. Religja i mytologia. Trudności w od-
różnieniu piśmiennictwa etruskiego od piśmiennictwa
Rzymian. Etruskowie mieli dwa rzędy bogów:
bogów wyższego rzędu, czyli tak nazywali dii velati
czyli involuti, na czele których był Tima albo Tima;
i niższego rzędu w liczbie dwunastu. Z których
bohaterów, z których najdawniejszym był Tarchun
Tarchun, uważany za założyciela 12 miast Etrurji;
a od którego miasta Tarchunien wzięto swe nazwisko.
Stosunki społeczne Etrusków. Trzy klasy ludzi:
1° szlachta, zrodzona z przysięgów, wypływających
z kartanickich przysięg. Obojętne jednak karty ka-
rtańskie u Etrusków nie było. Rodziny szlacheckie
nosiły tytuł lucumones, Etruskiowie zaś nazywali
je principes. Ludzie przysięgli do nabożeństwa
przekraczając nosili nazwę haruspices, a głównym
ich obowiązkiem było radzić się bogów; nauka ich
była tajemniczą (scientia arcana). 2° Klienci
zwani przez Etrusków penestes t.j. biedni, tworzy-
li w Etruskach ludność, którą Etruskiowie uważali
za własność lucumonów jako po-
właściwych; w miastach zajmowali się oni rzemio-
łami. Rękodzieł tej klasy ludzi jest niewiele;
prawdopodobnie powstała ona po rozwinięciu kra-
ju przez Etrusków, którzy dążyli do podległości
Rzymian. 3° Niewolnicy, których nazywali jentem, wojenni;
uważani byli za rzecz nie na osobę.
Stosunki polityczne. Według tradycji Etruskiej
ograniczone było wpływowo szlachty kartanickiej;
król, miał tytuł Lart albo Lars t.j. Pan. Etruski
dziedziczny król, który został na wybitnym prze-
szłości, której potęgą przez to znaczenie wzrosła.

(1) Lart, przy-
pomina on
greckie Lart.

Tak było w większej części miast etruskich od czasu ich rozkwitu, aż do Rzymian. W niektórych godności królewska, nawet elekcyjna, została zniszczona, a władza najwyższa oddana radzie (consilium, senatus) wybieranej corocznie przez szlachę i z grona samej szlachty. Kamienie, domowe, i walki, kłopoty ze szlachtą; rozrąbek klasy obywateli, wolnych, rolnaj, plebs, w miastach etruskich.

(Müller (Etruski-
1812 I. 1. 168), przy-
puszcza, że kuria
rek, który miał ob-
mować miasta Kam-
panii także w licz-
bie 12; lecz istotnie
nie tego kuria
jest wątpliwą.

Urządzenie kurii etruskich. Każda kuria składała się z 12 miast; było ich dwa, jeden w Italii południowej, a drugi w Etrurji. Charakter religijny tych kurii: Świątynia służyła za punkt zebrań się, deputowanych od miast kurialnych. Dla kurii etruskiej punktem tym była świątynia Voltumna (Janus Voltumna) niedaleko jeziora Vadimonense. Zgromadzenie kurialne składało się prawdopodobnie z królów 12 miast; później także z nich było reprezentowane przez swego przedstawiciela. Zgromadzenie zbierało się raz na rok pod przewodnictwem Króla, czyli Larva najwyższego, a później za wybranego na króla, przyodzianego kapłanem, powaga, który od nowienia kurii inaugurował uroczystość, ofiarą. Władza zgromadzenia kurialnego: 1° prawo wojny i pokoju z ^{obcymi} narodami; żadne miasto nie mogło wojować bez upoważnienia zgromadzenia, o którym bowiem, o ile wszelkiej pomocy kurii było potrzebne. 2° Rozstrzygnięcie sporów między miastami z kurialnymi. Również polityczna weryfikacja szlachty kurialnej; niezależność każdego miasta co do spraw wewnętrznych. Larva, a potem do Larva, czyli Larva, miał prawo przy sobie 12 kapłanów (curiales), którzy nosili kurie i z kurie, na znak iż im służy prawo wymierzania kar cielesnych a nawet kar śmierci podczas wojny. Co do historii Etrusków: narad ten, o ile tylko jest nam znany, o ile miał styczność z miastami. 1° Kuria etruska na północy Italii składała się z 12 miast, których nawet imienia ledwo nam znane (ob. wyj. str. 11). Miasta te, położone na rzyńskiej równinie, były kwitnącym bardzo stanem; etruskie przechowane nanały prawie wszystkie ziemie i władziały komunią wewnątrz, a także padły na równinę miasta te, które prowadziły czynny handel z Fenycjanami, Grecami i Kartagijnczykami. Dzięki tego kurii tak, nieprzez rozrąbek napadów Gallów (około r. 600 przed Chr.).

Etruskowie miesili się bronią i odpięrają nieprzyjaciół.
Stowe napady Gallów (około r. 400 przed Chr.). Lawo-
jowanie Italii: północnej. Koniec panowania Etrusków
w tym kraju. — 2° Książę Etruski w Etrurji. — Po-
czątek tego ksiątku szaga połowy XI w. (około r. 1044 przed Chr.),
początek ery chronologicznej Etruskiej (ob. wyżej str. 16).
nazwa miasta ksiątkowych. W tym czasie ksiątku
zachodzą wielkie przewrasy; dziel się ona na 3 okresy:
pierwszy okres nieprawy (1044 - 800 przed Chr.); jeden
ważniejszy wypadek z tej epoki: mas nie dookreśl. — Dru-
gi okres, ksiątek w kwitującym stanie (800 - 500 r. przed
Chr.). Labory Etrusków w Kampanii, gdzie nawiązyli wie-
le miast (ob. wyżej str. 13). Uznawana, w antycznym
Kampanii (r. 754 przed Chr.). Potęga miasta Tarquinii.
Etruska dynastia Tarquinijczyków w Rzymie (r. 617 przed Chr.).
Podbój Gallów na północy Gł. Italii i początek upadku
Etrusków. Wojna borewny króla Clusium z Rzymem.
Rzym i dalszymi (r. 508 przed Chr.). — Trzeci okres, upa-
dek ksiątku (500 - 283 przed Chr.). Wojny Etrusków z Rzy-
mianami; zwycięstwo Rzymian (r. 395). Na-
bory Gallów w Etrurji i na północy Etrurji. Wtar-
gnięcie do Etrurji i oblężenie Clusium (r. 390). Wnie-
sienie i zwycięstwo Rzymu przez Gallów. Napady Gallów
na Etrurję ciągną się przez pół wieku. Upadek Etru-
rji: wojny Rzymian z Etruskami (ob. hist. rzymska).

V. Gallowie.

(600 - 400 przed Chr.)

Wędrowni Gallów. — Gallowie (Gallos albo Gaulois),
biedacy stanowiący jedną z trzech gałęzi plemienia
celtyckiego, mieszkali w Galii środkowej, Skwaszary
i okolicach między Alpami a Dunajem. Dzielili się
na mnóstwo pokołów niezależnych. Wypaści, któ-
rych szczegóły bliżej nie znamy, prawdopodobnie
początek wojny karnej w Galii, spr. były powodem
do kilku wędrowek tych pokołów. Szczególniejsi
dziennymi trzy wielkie wędrowni ku poszukiwaniu i po-
łudniowo-wschodowi. Pierwsza miała miejsce po-
czątku VII w. przed Chr.; kilka pokołów Gallów wtargnę-
ło wtedy do Italii na północ, włos, a stąd do
Sylirii i Samniti. Druga przypada w dwa
wieki później; doczła aż do Etrurji i Umbrii,
i w końcu następnie wburzyła się do Italii, środkowej,
Trenta, która która się odbyła w III w. doczła
z Macedonii, Grecji, Tracji i Azji Mniejszej. —

Gallowie w Italii (600 - 400 przed Chr.) - Kilka
pokoleń Gallów, z których największe było Insubrowie,
przešlo Alpy, a wkroczywszy do Italii północnej, przy-
musili Etrusków ponownie wznieść ich opór, do usi-
gnięcia się na r. Tizino. Gallowie, oświeceni w zdobytych
ziemiach, nie przestali prowadzić dalej wojny z Etru-
skami; ci oparli się też w zwycięstwach Arduinych
do zdobycia dla narodu barbarzyńskiego. We dwa wieki po-
koleń nowe pokolenia Gallów, między któremi najwięcej
Romi najznakomitsze były Senonowie i Bojowie, wkroczy-
ły do Italii i zwyciężyły panowanie Etrusków na półno-
cy r. Bo; ^{Gallowie} ~~zastępniki~~ przejęli go, podbili cały kraj na po-
łudnie tej rzeki i oparli się aż o Apenniny. Wkrótce
jednak, przezwyciężeni i Apenniny, z napadli na Umbry, i E-
trurę, i zaczęli kierować do Latium. Krzyż upadł
pod ich zwyciężczym orężem i został zburzony i zru-
szony. Przez pół wieku potem jeszcze Gallowie pusto-
szyli Italję środkową, aż wreszcie osiedli ^{w części} w Umbry
i Italji północnej, gdzie znów nie długo napadli
ich Rzymianie, ^{potem} którzy wreszcie zostali przez Rzy-
mian po drugiej wojnie punickiej, a ich ziemie
zostały prowincją ~~z~~ rzymską, pod nazwą
Galia cisalpina.

(Plenniz celtyckich, kalidniajaco. sały kachod Eu-
ropy, i xielito się na Galowne galickie: Oberowie
na południu, Galowie w środku i Kymri na po-
nocy (ob. wyżej str. 29). Gallowie, podzieleni na wie-
lnumiernych pokołach, zajmowali ziemie między Ga-
ronną i Sekwaną, ~~to~~ Galii skważcały i kraj na
południu Germanii, między Alpami i Dunajem. Pli-
stonyja Gallowie, mawia, locale jest, niarmana, pewnie
jest jednak przesąd, że pochodzenie plemienia germańskiego
i plemienia ~~Gal~~ południowego i że przesłoda, na zachodzie bytowania
przechylna, bezdrówek Galow. Wedługki że kachody się
w VIII w. ~~przez~~ Przemysła i Arwały aż do III w. ~~str.~~ 646-770
przez Kęty, Wasiagnęty pnie na zachód, wojenne najeżd-
żawa dla Italii, Gae Macedonii, Grecji, Tracji i Indji
i Kuzjoneji (ob. str. II str. 174-175).

Epoka fikcyjnego napadu Gallois na Katalę jest nie-
co mieda się do prawdziwej: niektórzy autoro-
wie biorą go za jedno z drugim, który miał miejsce
na początku II w. Lecz to ~~nie~~ nie powinien być ważyli-

wości nie ulega, że już na 2 wieki przedtem, niektóre
pokolenia Gallów przeszły Alpy, osiadły w Italii pod-
nocy i wyparły Etrusków na ~~Alpe~~ Ticino. Wojny Gallów
z Etruskami. (Drugie najwcześniej Gallów (400); Venonowie
Bojowie przeszli Alpy. Podbili całą północną Ita-
lię i wyjątkiem Liguryi i Wenezyi, i nowym pomówienia
Etrusków (ob. wyżej str. 45). Napad Gallów na Italię
środkową, Etruszy, Umbry, Latium. Wzięcie i spu-
stok Etrurii (390 r. przed Chr.). Etruskie potęgi
Etrusków przez ~~napad~~ Gallów pod wstępną swą
Gallowie panującą, Italję potłumaczy wojny z Kry-
miami. (Ob. niżej w Historji Rzymskiej).

VI Latynowie

Latium przez Etrusków Rzym.

Mieszkańcy Latium. Ochoś. Pienię pasowione, wie-
do na południe Tybru, między Apenninami od wschodu
i morzem Tyrrheńskim od zachodu pierwotnie były na-
mieszkałe przez Sykulów, pokolenie balargów. Sykula-
wie murawie, pokuszą potali z Abrygenois albo Brisci
A. i. starożytni. Między Umbryami i Etruskami w Kro-
czyli do Italii środkowej, Sykulowie usunęli się
na równiny, położone na Tybrze i Anio. Sabine
wie i Marcowie zplenił się Ochoś osiedli w go-
rach na wschodnich równinach, nazwaną je Latium
i. kraj otwarty. Między Etruskami napad Etr-
uszy, części Tyrrheńskie schroniła się do Latium,
gdzie zamieszkała się z Sykulami; w tym samym
czasie ~~Latium~~ Ochoś zatonęli ku orady, a pomimo
wraz się z balargami pod których pochodzili Sykulowie utwo-
rzyli narad pod nazwą Brisci-Latini. Między balargami
Ochoś utworzyli stowowidy, wtedy razem Kwiroptki
Latyni i. zawarty w celu obrony przeciw Etruskom,
którzy potali Latynami Latii.

Stosunki polityczne Latynów. - Opis
Latynskiego, należały, krzyżskie miasta Latynskiego
Latium; wreszcie jego była religja: corocunia raz
do roku deputowani miast kwiroptowych zgronia-
dzieli się do świątyni Jowisza, u stóp pagórka,
na którym wznościła się Alba Longa. Alba Longa, kto-
re z tego powodu obchadzano ofiarami i igrekami;
zwady się feris latins. Zgromadzeniu kwiroptowych
miejsc, przewodniczył król jednego z miast kwiroptowych;
wybierany był corocznie i nosił tytuł króla latynskiego.

[illegible]

Brzmianie.

Триадомосі
wolognos.

Historya Brynówian dziełi się na Trzaskie epoki,
i krótych Karida rawieru po kilka okresów.

Molestus (754-510 grand ch.)

Okres II. Dynastia struska aż do zniszczenia
zgadności, Krolewski (817-840).

Epoka druga.

Przedpoczątek, 510-30 przed Chr.)

Okres I, od początku Rzytu do wojny Rzymu
z Gallami (510-390).

Okres II, do początku wojen pamiłkich (390-264).

Okres III, do wewnętrznych zaburzeń pod Gouliami (264-134).

Okres IV, do upadku Rzytu (134-30).

Epoka trzecia

Cesarstwo (30 r. przed Chr. - 476 po Chr.)

Okres I, od ustanowienia Cesarstwa do początku
despotyzmu wojkowego (30 r. przed Chr. - 193 po Chr.)

Okres II, despotyzm wojkowy do wstąpienia na tron
Dyoklejana (193-284).

Okres III, od Dyoklejana do podziału Cesarstwa przy
smierci Teodozjusza Wielkiego (284-395).

Okres IV, ostatnie czasy Cesarstwa zachodniego aż
do jego upadku (395-476).

Historia Rzymu przed Chr. 510-30 przed Chr. podany przez Strabona
kako wojownicy, które między nimi a Rzymianami wybuchły
k powstania które wykręciły się do rozwinienia potęgi Rzymu.)

II Początek ludu Rzymskiego.

(około r. 754 przed Chr.)

Wstąpienie Rzymu (754 przed Chr.) Rzym
z pierwotnie powstały w wielu miastach latynskich, a skutkiem
tego, że lud Rzymu, została gołność królewska, dynastia Etruska
narodziła Alba longa wraz ze swymi stronnictwami udała się
z jego imieniem braci Tyberu i osiadła na górze Palatynie. No-

gieruph wo Rzymie, miasto nazwane Rzymem Rima t.j. mor,

to latynska same okoliczności powstanie jego Rzymian, wyklu-

ciastek były je ze Rzymu latynskiego. Nieco później osada

nie z sabiniska wydana przez Rzymianców miasta

adbyło Rzymu stolicy Rzymu, Rzymu dwa sąsiednie Rym-

ia. Rymuowi pagórki Capitoliu i Quirinal, ten ostat-

mekiego w Rymu nazwę od nowych przybywców, Curites albo

Quirites. Cała sabiniska Rzymian Rymu w Rymu

stek ślubu Rymu Rymu Rymu, który wydał

z Rymu Rymu Rymu. Obadwa miasta Rymu

z Rymu Rymu Rymu. Obadwa miasta Rymu

z Rymu Rymu Rymu. Obadwa miasta Rymu

[illegible]

(Podanie o kalokienie Rzymu). Poetyczne podanie przypisuje
to kalokienie Rzymu dwóm braciom Rommulusowi i Remusowi.
ma folka warłki historyczną o tyle tylko, o ile się
odnosi do urodzenia i młodości tych dwóch władców. Na ma-
Westing niego Romulus i Remus byli synami Marsa bogu
i Rzezy Syliwii, córki Munitora króla Alba longa. Na-
ca porzucił go tronu przez brata swego Ata Familia ides,
dra; i rozkazem przywołaczkę tronu ich dziada
wskazani zostali do wybrania, następnie osadzeni, żywieni
cudownym sposobem przez wilkycz, przywróciwszy
i Munitora do na tron, otrzymali od niego okolicę
wzdłuż wybrzeża, gdzie wybudowali Rzym. Podanie to wią-
że się z innem, również porzucił podanie li-
stonycznej; Ata odwozi się do osady Trojańczyków
kalokien, przez Encasra Palium, którego syna
miała panować w Alba longa. Takim tylko prze-
historycznym, dowiedzionym, a z temi podaniami zgodnym
jest, iż w skutek zamieszek pociąg w Alba longa,
panująca królewska tego miasta, zwana gens Sylija,
porzuciła tron i opuściła to miasto. Tam Rodzi-
na ta z częścią słachy albańczyk; przychylcy sobie

[illegible]

a osiedli się w Rzymie pod wodzą swego króla Tatjusza,
którym Romulus podzielił się tronem. — Oto fakta
historyczne stanowiące podstawę tego podania: Ca-
da Sabiniów, część miasta Lures, w skutek ślubu ver-
sacrum (ob. wyżej str. 39) osiedla, na dwóch pagórkach,
Kapitolinickim i Winygualickim, w bliskości Rzymu.
W parafii radne stosunki, nie zachodziły między
tymi dwoma miastami; radzionami, przez różne
nawarowości, które skutkiem tego, często prowadziły
między sobą otwartą wojnę. Lecz w końcu na-
warły powstał pokój; świątynia Namusa zbudowa-
na na granicy między tych obudwóch posiadłości; u-
tworzyła ją, jednoci obu ludów, które odtąd przybra-
ły, nazwisko Romani et Quirites albo Romani-Qui-
rites, a później Romani-Quiritium albo populus Ro-
manus Quiritium. Romulus i Tatius królami obu-
dwóch miast, panowali najpierw wspólnie, po śmierci
ci zaś ostatniego: Romulus sam został królem obu-
dwóch narodów z warunkiem, iż gubernator królewski
na przemian miał być wybierany z jednego i dru-
giego narodu: Stabienie orady etruskiej na górze
Caelius, która przynależała, została do jasn, wali.
tych, w Rzymie zapomni, jaka ich wódz Caelius
Vibenna dał Romulusowi w wojnie przeciw Sabiniom.
Stwierdzenie, miasta etruskiego nazwał się Luce-
longa, res, zapewne od Lucumo, króla królestwa etruskiej
(ob. wyżej str. 44). — a zapewne to do epoki po-
tężenia się trzech miast, a przede i. co do parafii
Rzymu. Dąży, podane przez starożytnych o radzie-
nie Rzymu nie zgadzają się między r. 815. a 744 przed Ch.
Trzy inne jednak bardzo mało się różnią: Lato
kradzie za daty tego wypadku r. 752; fasti capi-
tolini 753; a Varro 754 przed Ch. Ta ostatnia
przeważa inne, i tej przyjmie się należy aby
nie robić kłopotów w chronologii rzymskiej;
choćbyś przed tym narodzeniu Stabienia Chrystusa
wypadła o 5 lat później (ob. str. I str. 103).

Okres pierwszy.

Romulus i Numa (579-673) - Aryst. przychodzą do państwa, protegi przez porządek i z nich miar, miar, precyzyjnie sobie kwadrant kalendry i precyzyjnie, a to i wzmianka Aryst. narodowości: nie dość cięła

Tullius Hostilius. Wojna przeciwno. Albi (673-678 r. p. n. e.)
Do śmierci pobożnego starca, który, wstąpiwszy, przez seksem
nat. wywieziony został na tron Tullius Hostilius, ojciec
i narodu latyńskiego. Laty przez panowanie jego i jego
syna, wojny z kaciadziemi, ludami, a najwięcej z
swoją, z nich jest wojna z miastem Alba Longa.
Albańczykowie pierwsi, nazywając się
rozpoczęli na nowo króli: najpierw, lecz gdy
przez post. k. księcia latyńskiego kawiedion, mają
ni, zostali, wielu musieli na Syklorora Aut. spokoj
Tusa Tuffetiusa. z nim to ich, po wstąpieniu, cześć du
zostało aburione, a miserka, przeciwnie do niego

Two. Czymu i odcieniu na gorze Coelus, która opuszcza
Struszkowie. Przemadził jeszcze Tullus krajny z We-
jamu i Fidenani, lecz że byś bez horryzacji kradnąc.
Umart samkreca, gwałtowna, jeśli ma być dla wie-
rzę chrześcijańskie podanie.

od Ch. e. Lucius Martius. Wzrost Krzymu (640-667) e. Lucius Martius następcą Tulliusa, był z narodu Talbi.
(640-667) now, a wzmianki o Krzym, jak u niego podano. Łącznie
tego panowania Krzym znacząco się powiększył. Łącznie
Krzym, zresztą, traktat, zawarty z jego po-
przednikiem, został wznowiony, i widać, że miał o-
władność na wygórze e. Lucius Martius, który im ma-
da e. Lucius. Dla królestwa Krzym przeniósł się
zadaniem miasta Struskiego. Królowi e. Lucius zaczął
z jego funkcjonalną górną Sanitulum, a dla Talbi na dnu-
z jego, gdzie strona Wybrzeża pobożna; a dla Talbi z jego, imię
nie było, obu Wybrzeży Komunikacji wystawił most
im i na tejże drodze. Wybrzeże Komunikacji Wybrzeża przy-
miał do Wybrzeży Wybrzeży, a tym sposobem dla Wybrzeży Wybrzeży
z, skus do Wybrzeży Wybrzeży. Lucius otoczył Wybrzeży Wybrzeży.
z. Wybrzeży Wybrzeży Wybrzeży Wybrzeży.
z. Wybrzeży Wybrzeży Wybrzeży Wybrzeży.

[illegible]

[illegible]

22

My
now

Ph. 1. 1. 1.

115

By w

ca. 1840

Alfred

May 21

and I am

Chap.

— — — — —

reine
i. B.

11. 11. 11.

7 mo

... a

Wm. D. A.

— 24 —

Ans. *St.*

... ..

мо кн
моу

power,

2000 - 1800

Bro

Verbot

Labr's

length

From the
Lent

Dye 10
rev'd 1

in min

Lyndell

20 Lrv.

1. *Swamp*

...не ...

1. 2.

of a
a. 200

Weiden

—
em: v.

done

W. P.

2

—

[illegible]

37

Нравственн. просвещен. Овчарск. Млиен. Невольник.

2

Urządzenia polityczne przed Serwusem. Po
zjednoczeniu miasta łatyńskiego z sabinickim
rząd rzymski był w reszcie jedynowładczą obwie-
stą. Król przewodził wojny był dowódcą
wojskiem; był najwyższym sędzią i przewodził
prawniczymi Wartownikami
prawniczymi, a w razie nieobecności jego lub prze-
szkody jakiej raszprowadzał był w tych ostad-
nich najwyższy Kapłan, był w wojsku przewodził
krewności jaudy, a w cywilnych i sądowych
czach prezydent miał; li był przewodził urzędni-
cy prawniczymi przewodził przewodził przewodził
w państwie. Władzę prawniczą, administracyjną,
sądową, Król wykonawał wspólnie
z Senatem, który przed zjednoczeniem
dał się w każdym z dwóch miast składał się
ze 100 członków, tak iż po połączeniu obu
miast liczba senatorów wynosiła do 200. Senato-
rowie byli przedstawicielami możnych
familij (gentes); Król wybierał z każdej po
jednym senatorze. Tarkwinjusz I z pomiędzy
Luceres byli szlachty Etruskiej, wybrano która
dotąd nie była reprezentowana, do Senatu, mia-
wybra 100 nowych senatorów. Tym więc spo-
sobem zgrupowanie to liczyło 300 członków,
po 100 z każdej narodowości. Trzecia, władza,
w państwie było zgrupowanie ludu zwane nie
comitia curiata, zgrupowanie ponieważ składało z
30 kurji (curiae), z których każda o-
bno głosowała. Zgrupowanie to, w którym
li udział obywateli prawniczy, miało prawo
wybierania Króla, rozstrzygania projektów
do praw i sądzienia skradni kradzieży, państwa.
Do niego też należało prawo rozstrzygania
w sądach cywilnych i religijnych; lecz nie
dy przybierało nazwę comitia calata. iod
bywało ież pod przewodnictwem najwyższego
Kapłana.

Każda gens miała nadto obowiązki
uzbrojenia i utrzymywania jednego przewod-
nika przewodnika składała się z 300 ludzi, zwane
reteres, a naczelnik tej jaudy miał
tytuł tribunus celerum. Każde wojsko, ja-

Do kiej prowadził Tullius Hostilius, zmusił tego kró-
la do podwojenia liczby jedy; od tam każda gens
obowiązana była dostarczać po dwóch synów.
Tarkwiniusz I jeszcze i te, których podwoił, tj. do
4ch z każdej rodziny (gens). Prawa polityczne ry-
cerze ci otrzymali dopiero od Serwiusza, któ-
ry znaczenie kmiastu pierwotne układać kazał.
(Podział pierwotnej ludności Rzymu na 3 klasy naj-
większy ~~z~~ wszystkich ludów Italii w owej epoce
tak między Etruskami, jako i Latynami (ob. wyż-
s. 44). 1° Klasa pamiąca, czyli obywateli, mie-
niła w sobie ~~większość~~ posiadających wszystkie
prawa polityczne i obywatelskie (*civis jure optimo*).
Do należenia się narodowości, z których składał się
lud rzymski; obywatele podzielił się na 3 po-
koleń (tribus): Titi Rami, czyli Romani i Lucy
czyli Lucerj albo Lucerj (tak zwani od swego króla Tarcynia czyli Ti-
tusa) Sabinowie; i Lucerj albo Lucerj (od
króla Lucerna), Etruskowie. Ci ostatni jednak nie posia-
dali takich samych praw jako dwaj pierwsi po-
kolenia, dopiero przez Tarkwiniusza I królowani
postali w prawach z Rami i Lucerj. Po-
tem która klasa pokoleń na gentes; z początku wyraz ten
miał to samo znaczenie co familia; lecz póź-
niej pod wyrazem gens obejmowano kilka fami-
lii, pochodzących z jednego pnia i posiadających
władzę między sobą, wzajemną pokrewieństwa. Następ-
stwem nie kwia, wzrost ten, powstał, nastąpił wzrost
kolejnie religii i państwowości (sacra gentilitia lub
id est privata). Prawa należące do państwa ob-
jęmowano nazwą jus gentilitatis czyli jus gentium.
Oprócz tego podziału, niezakończony, wypadł
późniejszy, każdy pokolenie pod względem poli-
tycznym dzieliło się na 10 kuryj (curiae) a
każda z nich na 10 dekuryj (decuriae). Trzyta-
nięsto dekuryj z początku wynosiło to samo co
300 gentes. Stał się także każdego tribus był tri-
bus; curio zaś, decurio na czele kuryj i de-
curio. Urzędnicy ci posiadali pewną władzę cy-
wilną i religijną.
2° Klenci (od wyrazu greckiego κλέος, sława,
jestem pochwalony) tworzyli drugą klasę ludności.
Różni się od nich do początku tej klasy pod-
legli, czyli podlegli; prawdopodobnie należący do niej
ludności zwyciężona, która poddała się zwycięzcom

zachowywał jednak swą wolność osobistą. Odpowiadała
ta ona klasa Verietes w spisie (ob. cz. II tego kursu
str. 48). Kłenci nie posiadali praw politycznych,
lecz tylko pod względem cywilnym nazywali się
tychże praw co obywateli, a to na mocy prawa
jakiś ich łączący z miastem, zwanego klientelą; obywateli
wobec nas względem ~~tych~~ klientów mieli na-
zwę patronów (patroni). Podstawą stosunków między
tych klientami a patronami była wzajemność i
moc wzajemną: patron swego klienta bronił przed
sądem sądami, dawał mu pomoc i opiekę; klient miał
zaś wspomagać patrona pieniędzmi; krewnych patrona
bierał nazwisko jego rodziny (nomen gentilitium);
jeśli zaś chciał kawalerii małżeństwo, kwotaż
z miastem innej gentis, potrzebował na to
pozwolenia swego patrona. Ci zaś którzy naj-
wali się rolnictwem, płacili pewny czynsz swemu
patronowi, jako właścicielowi gruntu.

3° Niewolnicy, którzy w skutek wojny lub sprze-
żony przysili do tego stanu, nie uważani liczyli się
do ludności Rzymskiej. Tak bowiem w u innych
narodów tak i w Rzymie uważali się za man-
cipium).

Poczetki ludu (plebis) nieprawny: przypisać go
należy dobrowolnemu oświeceniu się ~~ludzi~~ ~~wolnych~~
w mieście, lub też w okolicy jego ludzi wolnych,
a nie podbojom; w takim bowiem razie przy-
jęciem albo postali wielkimi do klientów, al-
bo też obrócić w niewolników. Dawniejci
czasem często błędnie bierze klientów za jedno
z plebejskimi, których należy do klasy podar-
nie w jedną, późniejszą nastąpiło. Plebej nazywali
wolności osobistej; nie mieli jednak praw poli-
tycznych, a prawa ich cywilnych względem ma-
łżeństwa, własności i t. d. prawo rzymskie nie
uznawało. Liczne ludu wrosta z ekonomicz-
nego skutku podbojów ~~ludzi~~ ~~Tullus~~ ~~i~~ ~~Anulus~~
w liczbie tej przeważali Latynowie. ~~Później~~
~~by~~ Tarkwiniusz I wielki kilka rodzin ple-
bejskich do dawniejszych tribus, tworzących
z nich novas gentes, które się kwalifikowały
minores. Servius Tullius nadał prawa poli-
tyczne (ob. §. nast.).

Rząd pierwotny w Rzymie był taki, taki, jak w innych miastach Italii znajdujemy go u Etrusków, Sabinów i Latynów (ob. wyżej). Obie-
rany, salne jedynowładztwo było ograniczone powagą
senatu i zgromadzenia ludu. Trzy władze:
1° król wybierany na zgromadzeniu ludu; jego
władza religijna rozciągała się do przewodni-
czenia w księstwie publicznej; polityczna do mia-
nowania senatorów, przewodniczenia w senacie
i na zgromadzeniu ludu, przedstawiania projektów
nowych praw; administracyjna do mianowa-
nia urzędników, stawiania nad zachowaniem
praw wprowadzenia w wykonanie praw;
sądowa do wywierania sprawiedliwości na zo-
gromadzeniu; wojkowa do dowodzenia siłą zbroj-
ną, z prawem rypia i śmierci podczas wojny.
Oznaki godności królewskiej: berło (sceptrum), tron
(sella curulis), toga haftowana (toga picta), dwu-
nastołek lekarski (histrix), który nosili przy prze-
chodzeniu przez bramę (fasces) rozg. i kaski, w ich środku
był topór. Wywi urzędnicy, którzy następowali
królowi w różnych obowiązkach, byli: pontifex
maximus, tribunus celerum i praefectus urbis.
2° Senat składał się najprzód ze stu członków
a po załączeniu się Rzymian i Sabinian i dwu-
setu; z tych 100 należało do pokolenia Ramnów
a 100 do Titiów. Należę też do Luceres i początku
do senatu nie byli przypuszczani, albowiem jakiego
kumy zgromadzenie to składało się tylko z 200
członków. Tarquinjusz I zaprowadził pod tym
względem znaczną zmianę; najprzód nadał Luce-
rom czyli Etruskom prawa innych pokoleń (tribus).
i powiększył nim Senat o 100 członków; potem
wymógł prawa, które, zdaniem do godności dwunastych
gentes; które zwano maiores i te zwano minores
Falso Ramni, Titi i Luceres
notum gentium (!). Także takie jak Tarquinjusz secundi,
i tworzyli z plebejuszów 3 nowe pokolenia (tribus)
na tych samych prawach jakich dawniej uży-
wali. Ale dla opozycji tych ostatnich nie mogło
tego dokonać. Senatorowie, byli dziedzicznymi, mia-
nowani przez króla; i powinni byli mieć przy naj-
więcej nowych przywilejów, zafundowano im prawa na-
dane przez Tarquinjusza Lucerom, z prawami na-
dawanymi pewnym liczbom rodzin plebejskich,
wypisanych do godności gentis.
i tak, tak i tak.

muji 60 lat wieku. Władza Senatu: a początku
kwaczy on radę Mirowską z porządku i porządku
lecz z porządkiem i z porządku jego porządku
i z porządku i z porządku i z porządku i z porządku
porządku, administracyjna, i sądowa. Nie mia
judiciali i z porządku i z porządku i z porządku
stawień królewskich nie porządku i z porządku
natu było ograniczone.

3° komitium ludu, comitia curiata,
od placis publicis, comitia, comitia,
forum; curiata zaś dla tego i z porządku na ku
rye (curie). Władze i przewodnictwo na tem k
madreniu materialu do króla. Obywatele wieści
(tribus maiores), czyli członkowie trzech dawnych
trzech pokoleń (tribus) posiadali wyłączenie prawa po
do głosowania na króla; clivus zaś i plebs
był wykluczony. Nie mieli nadto w tym udziału.
4° Władza comitia: do nich należało
brać wybór króla; prawo pokoju i wojny, i przy
cie lub odwołanie nowych praw, wprowadzenie testa
mentów, przygotowanie (sacerdotis) i tacy publicznej.
W ostatnim przypadku odbywały się pod prze
wodnictwem pontificis maximi i nazy
wały się comitia calata.

Stan rycerski, Equites, celereres, Equites,
wojsko jezdne, utrzymywane królem, rodziny (gen
tes). Początku było ich 300 i nie posiadali praw
politycznych. Tullus Hostilius podwoił ich liczbę do
600 a Tarkwiniusz I. do 1200 po czterech i na
dej rodziny (gen). Ci którzy pochodzili z nowych
rodziny, plebejuszowskich, nobilitowanych przez Tar
kwiniusza, nazywali się partes equitum. Se
kund, albo hannu secundi, titu, secundi,
certu secundi.

VI. - Prawa seryjska.

Urządzenie ludu przez seryjską. Władze
Władztwa oraz licza plebejusków na króla sta
ła się, wreszcie niebezpieczna dla państwa; potrzeba
ustanowienia pewnych stosunków między nimi
i dawniejszą ludnością, już się na Tarkwiniusza
nie dawała. Lecz ostateczna, jakże ten król po
kał pod tym względem w do trzech pokoleń, i nie
umiała go do ograniczenia spowodować, i z porządku

Władze tego ostatecznego i Niebuho, placis tristis
dreniu niektórych, jakoby plebejuskich, tristis adria
w tem zgromadzeniu.

stał na nadaniu prawa obywatelstwa pewnej
herbie rodzin plebejuskowskich. Kuchnia kuciana wra-
dzeń króla ~~Antonia~~ była rachowana, była dla ser-
wusa; dawniejsi jednak obywatele zatrzymali ^{swoje} dawne
niektóre prawa. Przed nadaniem prawo politycznych
plebejuskom, Serwus nadał im urządzenia cywilne;
w tym celu dla tego podzielił na setery kurii, a
terytoryum całej na 26 powiatów, a z plebejuską
w nich mieszkających utworzył 30 Tribus, i stróżną
postawił obok 30 curię dawnych obywateli. Na kre-
le Tribus stał Tribunus, zarządzający we wszystkich
ni i religijnych sprawach ca Tribus. W ten sposób
Tribus zbierał się, pod przewodnictwem Trybuna dla
radzenia o wspólnych swoich potrzebach; co nie dłu-
go potem ~~ca~~ Tribus plebejuskowskie zaczęły się sa-
czyć w ogółne zgromadzenie, zwane comitia tributa.
Podział obywateli na klasy. Nadawcy pra-
wa cywilne plebejuskom, Serwus utworzył nowe
zgromadzenie ogólne, ~~w którym mieli także~~ brali
udział wszyscy wolni mieszkańcy państwa; daw-
ni obywatele, plebejuski i klienicy (z gromadzeniem temu
powiększył współprawnic prawo za podobne
majątkowe stanu majątkowego każdego mieszkańca,
aby miarę tegoż należało powne cierpieć względem
(państwa) mając sobie na dane powie prawa w sto-
sunku stani majątkowego każdego mieszkańca,
i w stosunku ciężarów, jaki każda klasa pono-
sie musiała względem państwa. Na tej raka-
dzie podzielił on mieszkańców wolnych na 5 klas,
z pewną liczbą głosów (suffragia czyli centu-
ria) w nożnym zgromadzeniu, zwanym comitia
centuriata. Liczba wszystkich głosów wynosiła 99.
Głosy te były w ten sposób między wszystkimi klasy,
rozłożone, iż pierwsza klasa, składająca się z ma-
liczby możniejszych, miała głosów 80; druga, tre-
cia i czwarta po 20; a piąta 30. Niektórym nadto
także obywatelom бедарым w ustwie przekypochodzie;
bez względu na ich stan majątkowy nadał
takie pewną liczbę głosów; i tak rycerstwo,
którego liczbę my powiększył do 1800 ludzi, o-
trzymało 18 głosów, z prawem głosowania współ-
nie z pierwszą klasą; rzemieślnicy, pracz, myra-
biarzy broni i machiny wojenne (fabri), jako
też murzykami wojskowi (stibicines) otrzymali
po dwa głosy. Każda, większe klasa była podzielona

Lisa

Lika się na 2 oddziały, mające po połowie głosów
stwierdzone; do pierwszego należy starsi nad 45 lat (juniors
miores), do drugiego młodsi (juniors). Wtedy wraz z władzami
razem mieli jeden głos, i skłonili przyjąć tra,
sta, klauzję religijną popisie ludności (census), który no nie
odbywał się co 5 lat, oznaczano do której klasy A
należeli obywatele należący.

Comitia centuriata, w których dopiero umowa
linny, zgromadzały się pod przewodnictwem króla
Sewjusza nadał im prawo pokoju i wojny, pra-
wo rozbiierania i głosowania na nowemi usta-
nowieniami; wybierania króla i niektórych u-
rzędników. Dawniej istniaływałe comitia clau-
strata skierania się na swoje zgromadzenie pu-
bliczne zwane comitia curiata, które mogły
przyjmować lub odrzucać to co w comitia cen-
turiata nie uchwaliby. Tym więc sposobem powsta-
ła z nich klasa uprzywilejowana; pod nazwą
patrycjuszów, gdyż oni tylko mieli prawo ka-
siadania w Senacie (patres). Lini rzymeli:
(populus Romanus Quiritium) obejmował przede-
braż klasy ludności: patrycjuszów, plebejuszów
i klientów. Osta klienci zostali podlegali
patrycjuszom i po ich stronie byli stali por-
taw sporów, jakie wynikły między nimi a ple-
bejuszami.

[illegible]

obierali sobie doradcę trybuna (tribunus), który ~~zajmował~~
kierował cywilnymi sprawami; jako to: małżeń-
stwami, spadkami, testamentami, wykonywał
władzę policyjną, i spełniał obowiązki religijne (sa-
kra, ofiary). Wewnętrzne sprawy trybuna kasałwa
nie na zebraniu wszystkich członków trybuna (con-
silia tributa), pod przewodnictwem Trybuna. ~~Nie~~
kiedy Octawianus datuje się, zgromadzenie się
wszystkich trybunów plebejuszowskich razem na
consilia tributa, nie wiadomo & pewnością.
Terwinoz swe prawodawstwo oparł nie na
pochożeniu rodzinnem, rodowem, lecz na sta-
nie majątkowym, nadając ~~prawa~~ ^{prawa} pewnym
klasom obywateli & pewnem ciężkani. Pod
tym względem zachodzi tu podobieństwo & ~~pr~~
prawodawstwu Solona (ob. cz. II str. 63). Oto ta-
blika podziału wszystkich wolnych mieszkańców
państwa rzymskiego na pięć klas:

8725 fr.
69800
34900
418800
13960
5817
43
2268
279216
4362
48
20896
12448
4572

Klasa	Centurje	Stan majątkowy.	Przyb. Rynostunek wojenny.
I	40 seniores 40 juniores 48 equites 98	Przynajmniej 100,000 asów (około 14,000 złp.)	Brzydza, pancerz, ^{cuir} sandały, miecz i tarcza okrągła (pely- peus) złoty
II	10 seniores 10 juniores 2 fabri 22	75,000 asów (około 10,500 złp.)	Rynostunek ten sam & wyjątkiem pancerza, i tarcza podłużna (pavasa, scutum)
III	10 seniores 10 juniores 20	50,000 asów około 7,000 złp.	Rynostunek jak wy- żej, bez miecza
IV	10 seniores 10 juniores 2 liberrimos 22	25,000 asów około 3,500 złp.	Włócznie i drzazgi
V	15 seniores 15 juniores 30	12,500 asów około 1,700 złp.	Proca.

Obywatele, nie posiadający majątku na 12,500
asów należeli do szóstej klasy, która miała
tylko jeden głos i była wyjęta od służby woj-
skowej. Dzielił się na 3 części: 1ta liczyła się
mający od 12,500 do 1,500 asów, accensi albo velati;
do tej od 1,500 do 375 asów, proletarii; do 3^{iej} po-
siadający mniej nad 375 asów, capite censi.

VIII. - Religja i cześć publiczna. Stan oświaty.

[illegible]

Stowarzyszenia kapitańskie i ich obowiązki.

Stowarzyszenia kapłańskie ~~floccij~~ ~~sacra-~~
~~lia~~ ~~tudo~~ nie tworzyły właściwie kasty, a po-
kratkę jednak były zupełnie ~~zain-~~ oddzielone
od innych klas urzędników publicznych; w sa-
mym ścisłości którego ze swych członków mogli sami
wybrać między sobą wybrać nowego i przyjąć no-
wego kandydata. W rzymie były cztery klasy
kapłanów. 1° Collegium Pontificum
składało się z pięciu członków, z których jeden
nosił tytuł Pontifex maximus; obowiązkiem
ich było kierować nad zachowywaniem ob-
szerności religii, utrzymywać moralność pu-
bliczną, i stanowić w tym celu podział roku. 2° Collegia
kapłanów przewodniczących wojski różnym bóstwom;
jako Flamines, Salii i Vestales. 3° Collegium Atria-
norum, złożone z 20 członków, zajmowało nad utrzymaniem
stosunków z ludem ogólnymi narodami; brało udział
w wypowiedzeniu wojny jak i w zawieraniu pokoju.

Stosunki międzynarodowe. Ager publicus.
- Rzymianie wszelki obcy naród uważali za nieprzyjacielski; chyba że byli z nim w związkach przymierza, wtedy bowiem naród ten uważał się za sprzymierzonego. Niekiedy takie narodowi obcemu nadawano prawo gościnności, które uprawniało go do prowadzenia swego handlu z Rzymianami. Karada, wojna, jedynie poprzedzało ^{względnie} wypowiedzenie, ~~publicum~~ przetrzymanie na pośrednictwem Fecialium. Ci udawali się na granicę nieprzyjacielską i tam rzucałi wokół siebie na znak wypowiedzenia wojny; ~~lecz jeśli się udzielił~~ pośredniczyli też w zawarciu przymierza. Tąd wyjeżdżający w ogóle ~~z~~ krędo w miasto, a powrót ^{po} rękami kabietano i dzielono na 3 części, z których jedna sła na własność państwa (ager publicus). Drugą, kas' dzielono między ubogich obywateli. Agrum publicum na pewną roczną opłatę, na rzecz państwa wyjmowano Legatorem obywatelom w dzierżawę. Tylko niektórzy obywatele czyli patrycjuszowie, sami tylko mieli prawo ^{kupowania lub w dzierżawie} ~~wypożyczania~~ tych gruntów, co spowodowało później było powodem ważnych sporów między patrycjuszami i plebejusząmi i dało ostrych do prawa gruntowego (lex agraria).

Zatonięcia, obyczaje i charakter ludu
Krymskiego. — Najpiękniejszą rzeczą tego ludu
było rolnictwo, a zwłaszcza też plebanstwo i klasy
rolnicze. Klienci brzykali tylko w dniem i odprawiali
obywateli ziemie i te uprawiali. Brzemię i handel
był w rękach klientów i niewolników, ci ~~wyprawiali~~
trudnili się wyrobami, których potrze-
bowali do wojnach Tarkwinjura I; Tarkwinjura
był tego handel morski. Kłopotnie się rozwinął
dowodem tego jest ~~ten~~ przymierze handlowe ka-
warta z Kartaginianami w rok po zwycięstwie
~~tychże Kartaginian~~ jedynowładztwa. — Obyczaje były
proste, patriarchalne: ojciec miał nieograniczoną

wsadzą nad drzewami; i mógł je nawet słońcem karać.
 Rzekli, że było odpowiednio duchowi wojownicznemu
 karadu; celem jego miało być na celu przygotowanie
 państwa obywateli i poświęceniem, synów i poświę-
 czeniem i walecznych podnieść. Martwo (fortis)
 było jedynie ciotką. Nie dano o nauce; sztuk pięknych
 dopiero przez dynastję etruską, zostały do Rzymu
 wprowadzone; budownictwo, sztuka odnawiania
 i praktyczności, w budownictwie rzymskim mia-
 no na celu pożytek istotny. Na to odnawiali się Rzy-
 mianie talentem wojennym w sferze wojennej;
 słowna i sztuka, sztuka, praca; jechała na kon-
 dyla tylko do osoby szeregów wojska. Serwisu robo-
 wiało ^{obywateli} Rzymian, klasa ~~obywateli~~ do służby
 wojennej od 17 do 46 lat życia.

Władza historyczna, której w pierwotnej religii Rzymian
 widział charakter państwa polityczny. Wskazywał ^{instytucje} ~~instytucje~~
 tego ludu ich z początku opierały się na religii. Religja
 uszczęśliwiała sprawy publiczne, jak pokój i wojna, zgro-
 madzenia senatu, ludu, wybory urzędników, nawet relig-
 jowata do obywateli życia prywatnego, jak do mał-
 żeństwa, przygotowanie (adoption), testamentów. Wspólność
 wiarą i ciał tworzyła wreszcie Rzymian rodzinę, familię je-
 dnej gentis (sacra gens, familia). ~~Wskazywał~~ ^{Wskazywał} ~~instytucje~~ ^{instytucje}
 wity, miedzielna, część wojskowych spraw. Religja
 pierwotna Rzymu nie jest dobrze znana; musiała być
 bardzo prosta. Varro mówi, że Rzym przez 150 lat
 nie posiadał bóstw. Najdawniejsze cześci były:
 cześć Wasty (Vesta), cześć ognia świętego, utrzymywa-
 nego w świątyni jej bogini i z początku przez 4, a
 potem przez 6 dzieł Wescalskich; cześć Janwa
 jako goda krowy, krowy i krów: Bożek ten
 wyobrażany był z dwoma twarzami, jedną, zwróto-
 ną, ku przyszłości, drugą, ku przeszłości; cześć
 Marsa bożka wojny; w jego świątyni
^{przechowywano} ~~przechowywano~~ ^{przechowywano} ~~przechowywano~~ ^{przechowywano} 12 publicznych krow, goda 12 krow
 krow podjął. Jarkwinjusz I rozprawił się pierwot-
 ną religję, wprowadzając do Rzymu bóstwa etruskich
 i religję Etrusków. Wskazywał ^{instytucje} ~~instytucje~~ ^{instytucje} ~~instytucje~~ ^{instytucje}
 ludzką grą i ręką, rolę. Upadek religii rzymskiej;
 wprowadzenie religii narażonych podbitych, a później
 przewaga religii Greckiej. Religja stała się naraz-
 dziem kraju; dogmat krow; cześć ~~obywateli~~
 stan kapitał; krowa się do rządu innych ~~instytucji~~ ^{instytucji}
 dów publicznych.

Hierarchia kapitałowa w Rzymie dzieliła się na 4 regły,
 odpowiednio do rozmaitych obowiązków do nich przynależnych:

a naród obcy stawał się sprzymierzeńcem (socius) ludu
rzymskiego. W przeciwnym razie, gdy naród stawiał
się na bacz, zwycięzców (victis), utracił swój kraj,
a rzeszę kaździł tylko wolność osobistą;
Naród zaś zwyciężony ^{do wojny} pogrążał w niewolę, a ziemie,
jego rabowano. Część tej ziemi obracano na własność
skarbu państwa (ager publicus), które tej własności
nie mogło nigdy się wykupuwać. Pozwilej Korzystania
z tej ziemi mieli tylko dawniejsi obywatele i byli
patrycyusze, opłacając za opłatę, dziesięcin. Było
to dla nich obfitem kłosem bogactw. Upominanie
się plebejuszów o te ziemie: lex agraria.

Rodzina ciwarta.

Epoka Druga. - Rzeszopolita.

(s. 510 - 30 przed Chr.)

Źródła pomocnicze: prace Niebuhr'a, Beauforta, Wachsmuth'a, Mortonia, Gattling'a - Levesque Histoire cri-
tique de la république romaine. Paryż, 1807 t.I. Landu,
Historia Rzymian - Peter, Epoki history politycznej
Rzeczy Rzymskiej, Lipsk 1841. (po niemiecku).

Okres pierwszy.

Od zniesienia jedynowładztwa, aż do
wzięcia Rzymu przez Gallów (510 ³⁹⁰ ~~474~~ przed Chr.)

I. - Ręplita aż do utworzenia trybuna ple- bejuszów. (510 - 494 przed Chr.)

Skład Ręplitej. Patrycyusowie, obalili króla
Tarquinjusza Piętego, powierzyli najwyższą władzę
dwóm urzędnikom, zwanym pretorami czyli kon-
sulami, (wybierani byli ^{możli} z prawa patrycyj-
skiego tylko; sędzią przedstawiał mandatów. Qui-
tus centuriatus / których władza trwała przez
rok tylko. Prebierani byli przez comitia centuriata,
którym senat przedstawiał mandatów z patry-
cyjuszów samych: prawo zaś potwierdzania tego
obieru zatrzymały comitia curiata. Konsulowie
używali wszystkich praw królewskich; władza
ich jednak była ograniczona ~~z~~ przez senat,
który teraz odrywał cały kraj i jego wzy-
wał na panowania pierwszych królów. Pierwszymi
konsulami byli Brutus i Collatinus; lecz Colla-
tinus, jako krewny wygnanego króla, musiał spuścić

swą godność, a udać się na swoją rodzinę, na wygnanie
Brutus, aby do nowego porządku przywrócić ple-
bejusków, przyniósł do senatu pewną liczbę plebe-
jusków ze stanu rzymskiego, a ^{tak} tym sposobem
zapewnił miejsca w tem zgromadzeniu sprowadzone
na Tarquinijusza Rzymskiego. —

Mojny Jan Kapady Tarkwinjusz. Prawa Walerjusza
(309). - Młody Król nie zamiechał starani względem
odrywania broni. Sprick na rzecz jego utworzony został
~~wład~~^{przez} młodych młodych patrycjuszów w Rzymie; lecz
odrzuca go, a Brutus surowo ukarał winnych, między
którymi znajdowali się własni jego synowie. Tarkwi-
nusz uciekł, wezwawszy na pomoc miasto Etruskie.
Vels i Tarkwinijs udają się ~~na zachód~~^{z wojakami} przeciw
Rzymowi. Brutus wyjechał na jego spotkanie, i zwyciężył
go w bitwie pod ławem Atrina, gdzie sam zginął.
Na jego miejsce ~~Brutusa~~ Konsulem obrany został Vale-
rius. Nadziął on sobie na przodek Coplicola (przy-
jaźniał ludzi przez zmiany kaprowadzone do tego mo-
mentu urzędzenia: wydał prawo, iż każdy obywatel
skarany na śmierć przez Konsula, może żądać
apellacyi do comitia centuriata; nadał senatowi ego
nadzieniu prawo wybierania Konsulów, bez przed-
stawiania kandydatów od Senatu; nakazuje usunąć
Asyli i wiążek (fascis), które ciekawo nosili przed
Konsulami, a ~~comitia centuriata~~ karał je nachylenie ^{wobec} ~~przeciw~~
comitia centuriata. Dzięki tym środkom zgoda między
patrycjuszami i plebejuszami utrzymowana została, co
było tem potrzebniejszem, iż on nową replikę kaprawa
napad ze strony potężnego Króla Cluviusa.

Wojna z Persenną (508-507). Persenna król mi-
sta p'ruskiego Churim, chce korzystać z osłabie-
nia polski Rygum ^{w skutek} i zniszczenia jedynowładztwa
i w skutek wojen stał wyimkłym, poddał się na
czek b'eznego wojaka podkrym. Pomimo bohater-
skiego męstwa, r'usazera Mucyn'ra i Cewoli i Ho-
racynska Moklewa, miasto zostało zabranem ad-
byte. R'usazera zabronił Rygumianom wyprawiania
broni i wózek pewną b'ezką napędz. kół. Muszpanie
udał się w drogę w celu podbicia reaty Lacyum,
lecz R'usazera przez Lacyum pod Stricia mu-
cził się wrokiem do Strugy. Rygumianie odkryli
swą niepodległość; ~~lecz~~ utracili jednak prawowitnie
stał Lacyum: Wolekowie, Ekowowie, Heratkowice

Latynianowie podobnie, prócz Tarkwinyusza Pyzycznego.
 Perce, myślowy, iż, na wolności, a posiadłości, które
 ranki, w których, w granicach miasta Prym. Oko-
 lica, to, podobnie, znów Tarkwinyusza do po-
 krewienia, iż o adyktach, Tronu, sław, wznagrawa
 do iwej, sprawy, tedy Latynickie.

[illegible]

Początek walki patrycjusów z plebejuszami.

(Godność konsulska) wybierana została przez senat i ~~przez~~ comitia centuriata, a więc przez stany pa-
trycjuszów; potem wybierano procuratores (konsula-
to) przez tribunat na comitia centuriata. Wybrano dwu
najwyższych urzędników; najprzód praetores, albo
iudices, potem consules (t.j. koledky od con-sul, wyrazu
złożonego podobnie jak ex-sul, pro-sul). Konsulów obia-
wiał ^{ceremonie} comitia centuriata na przedstawienie senatu,
a potwierdzali comitia curiata przez lex curiata de
imperio. Władza Konsulów: 1° sądowna: sądzili w ostat-
niej instancji; lex co do wyroków śmierci nie mieli
władzy. sancendi; 2° administracyjna: kwosy-
li senat, comitia centuriata i curiata, i na nich
przewadziły; naczelnali kwosy, których ob-
owiązkiem było administracja dochodami państwa;
3° sędziwa wojkowa: dowodzili wojskiem. i rozkła-
li prospolicie we dwóch. Ornaki: ich godności: krzesło
kurulne, rodaj broni, tego haftowana (tego pietro).

poprawo
Dzi. wy
ren. Kto
Pierwsz
miej. na
i. Targu
Amuzony
sacynist
pocmit
stamu
conver
conver
nie
uczynion
byli. pro
Sprick
nawchii
wielu
rozdlat
Tandry
klawi
nie
Pierwsz
pomaga
i. Targu
Kryme
laxem
nuzza.
siz. po
go. wa
lacy.
konu
subw
nie na
proce
comit
wiazek
Wojna
byla zaboj
Hrom. Stoli
zgradic
Kolesa.
ja. im
a rak
iwibij
Rzymian
nie. ro
i.

powiat z wyłączeniem.

Ustanowienie dyktatury; powstała powstanie ^{Latynów} po obaleniu królestwa ucham-
sisz do dyktatury. Dyktator miał władzę nieograniczoną a której później rachunek
musiał składać. W zakresie jego władzy był sądowa władza, sadził w najwyższej
instancji bez odwołania się do ^{komisji} ~~senatu~~, miał prawo życia i śmierci. 2) Władza admi-
nistracyjna, bo nadaje miastom nie odwołania się do senatu 3) Władza orzeczowa, sę-
dził wojakami, zawierał pokój i wypowiadał wojnę, do niego należało dowodze-
nia, mianował (magister equitum) który był jego podkomendny. - Ostatnia godność
była królestwo kurulus, boga kłótnia 24. lektorów mówiących wiersze łopota-
Dyktatora mianował senat albo jeden konsultus. I powstanie nie naczelnego
urzędu wyrażenie w którymby się wchodził dyktator konsylii, okoliczności tu wy-
soko stanowity; później to prawo trwania dyktatury do 6 miesięcy zreduk-
owano. Wojna Latynów przeciw Rzymowi a podzielenia Tarquinian-
skiego. Bitwa przy jeziorze Regillum (498 r.) zwycięstwo Rzymian nie
było stanowcze do panowania w dalszym nie umocniło. Śmierć Tarquin-
ianu pęknęła w ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ greckiej Cumae

przyszedł do Rzymu bogatego łabini, ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius patrycjusz
krowa dla ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ gens Claudia (r. 504) Nadea wielkiej liczby plebej-
nów Rzymian, sprzymierzyli ich w wojnę, albowiem oburzeni byli wojakami
swoimi krowa ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius przeciwko ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
użyciu poizgato za sobą konfiskate majątków, wzięcie i ułata, wolność.
Rzymian wierzących wzięcie do wojny ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
Rzymian ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
powstał Rzymian; ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
(495 r.). Neutralizacja Latynów. Plebs nie chce się zaciągać do
wojny. Konsul ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
w ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
Rzymian ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
(494 r.). Mianowanie Dyktatora. Mianował ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
zawsze jego obywatela ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
nad nieprzyjaciółmi. ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
mianował obywatela ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
plebejczyków na górze ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
pożniej góra ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
Rzymian ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
nowe. ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
który opowiada plebejczykom bajkę o ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
Rzymian ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
na ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
1° wypuszczenie na wolność ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
nie procentu do 8° od skaj; 3° utworzenie ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
rzędów plebejczyńskich, ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
opiekę nad plebejczykami i bronięcia ich przeciw pa-
trycjuszom. Urzędy te ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
równy od innych ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
przyznawana jest do nich ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius

Tribunitia) a nie imperium.
Trybunów (tribuni plebis) było pięciu; wybierali
ich comitia centuriata po jednym z każdej klasy
Rzymian. Prawa Trybunów 1° veto; 2° powołanie
do sądu, potem ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius
prawo ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius ^{złoty wiek} ~~złoty wiek~~ Claudius

duży pod rozprawę comitiorum centuriatorum dla nabrania
powagi prawa; wymagaliby wtedy słowo veto (nie po-
zwalam); 2° mogli appellować ^{procuratio} do wyroku Konsula przeciw plebejuszom
do comitia tributa, na których przewidywali try-
bunowie; 3° mieli prawo intercessio oprze-
ciż pociągowi wojkowemu i nadożeniu podatków;
4° prawo bronięcia plebejusów przeciw niekowi pały-
cyzów; dany trybunów był dzień i nocą otwarty
dla miast asyli; podawał im przez cały czas
przebieganie swego gościnie, nie wolno im się było wy-
dać z miasta; ciota trybuna była niekwa (sacro-
sanctus). Ornaki: subsellia, krzesła mieszane od vella
monili: malesia viatores na swe mieli rozkazy.
Edylowie plebejuszczy (ediles plebei), których było
dwóch, byli również wybierani przez comitia cen-
turiata. Prawa: 1° intercessio przeciw na-
kazom i uraclat comitiis tributa, 2° asylum spo-
ry między plebejuszami. Comitia tributa, zgro-
madzenia plebejuszów wyłączone plebejuszowskie, stają-
cie nabierają powagi, albowiem, chociaż ich uchwa-
dy nie miały ^{możę} powagi prawa, jednak nie były
bez powagi, jako wyrażające radania budney
wojny herby odzwolali.

Reckprospolisa az do Praw 12 tablic.
(494 - 451 przed Chr.)

Przymierze Rzymian z Latynami i Hernikami.
Przeważa prawa gruntowe (494-474). — Wolka-
rois i Ekwowie właściciel coraz w potęgę po kolei
grozi niekalkinacji innym ludom Latynom. Wierzą
do Latynów, adunowili Ekwów przymierze z Rzymianami
mi. Podstawą tego zwiazku była zależność między obudwoma
narodami rozwinięte; dowodztwo siły zbrojnej związku
miało być rozkład między niemi, a zobowiązać rozwinięte
działanie. Konsul Spurius Caecilius, który zawarł
to przymierze, wciągnął do niego pośmię nieco Hern-
ików, nadając im te samo prawa co mieli La-
tynowie i Rzymianie. Wielki temu związek Rzymi-
anów z Wolkami i Ekwami, który między przymierze
swój zwycięski osiągnął pod murami miasta. Spurius Ca-
ecilius nie zadowolony z tego zwiazku, wybuchł na nowo
go niebezpieczeństwa na zewnątrz, wybuchł na nowo
z Latynami i plebejuszami. W ten czas przychodzi
L. Marcins zwany Koriolan z z okazał się nie
przychylnym prawom ludu rozkład przed comitia
tributa o trybunów parokwan i na wygnanie
nie okazał, z zawraciem patrycjusza porwali przed
comitia tributa Spuriusza Maximusa i okazał
na śmierci za to że radził prawa gruntowego na ko-
rzyść ubogich plebejusów. W 10 lat potem trybun
Publius, który odnowił to prawa, we własnym miejscu na-

Dalszy ciąg walki między patrycjuszami i plebejuszami. Publius Volero (480-471). — Tymczasem przewaga patrycjuszów otrzymała nie mały cios przez oddzielenie rodziny patrycjuszowskiej Fabiusów, który powołał na pomoc lud, a w skutek tego musiał szukać pomocy przez swą klasę, musiał opuścić Rzym. Fabiusowie, w liczbie 300, a z nimi 4000 klientów, osiedli w miasteczku Cremera graniczącym z Wejiami, będącymi w wojnie z Rzymem. Napadniętą przez nieprzyjaciół rodziną całą, rodziną z wyjątkiem jednego bratka, które pozostało w Rzymie. Lud poskarżył o to klasę patrycjuszów, iż się kaniądano dać pomoc miasteczku Cremera; oburzenie powiększyło się nadoddaniem Trybuna Gemusjuszka i wreszcie wybuchło. Lud nie chciał się kaciągać do wojny dla odparcia napadu Wolsków. Trybun Publius Volero, mał równie energiczny jak poprzedni, karał wtedy nowych praw dla ludu. Patryjusze z początku nie chcieli żadnych ustępstw wobec Rzymu, wreszcie zgodzili się na dwa prawa, które ~~potwierdzali~~ ^{upowiadali} ~~przez~~ ^{przez} comitia tributa. 1° ~~do~~ ^{do} ~~broni~~ ^{broni} ~~przez~~ ^{przez} ~~lud~~ ^{lud} dla swego pożytku ustano-
wili (plebiscita) będącymi moc prawa po sta-
nowieniu ich przez comitia tributa i przez
senat; 2° ~~zabroni~~ ^{zabroni} ~~było~~ ^{było} ~~cydlom~~ ^{cydlom} i
Trybunów, obior bowiem ich odbywał się dotąd
przez comitia centuriata, a więc na wpływem
patrycjuszów. ^{Tymczasem} ~~Stow~~ ^{Stow} ~~uprawnień~~ ^{uprawnień} ~~ludu~~ ^{ludu} ~~uży~~ ^{uży}
mimo krok stanowczy.

Gdy tak walka trwała, wewnątrz ^{całego kraju} Wolskowie i Ekwoiowie pobierali kilkakrot-
nie wojska z rymek, nacierali na czu-
ną część Latium i oblegli Arym. Pownocnie
prowołaje w synówkę karara, i nieprzejaciel był by
je niekrowodnie posiadł, gdyby karara nie prze-
szła do jego obozu i nie kruszyła do rofnie-
cia się. Lecz wojna trwała i z dalsz; kilka
krwawych bitw stoczono na wyżynach gór
Algida, legje rymekie, które z trudnością

rebrano, doznały kilkakrotnej klęski, a wreszcie całe wojsko pod dowództwem Mimucjusa zostało skniszone w waworach gór Algid. Władawca ta zmusił wielki postrach w Rzymie, nie miał bowiem kto iść na pomoc wojsku. ^{Postanowiono} ~~Władawca~~ na wybór dyktatora; deputacya od Senatu udała się Senat wyprowadził deputacyę do Cincinnata, który w poprzednich wojnach przebrał liczne waworzy, a podczas deputacyi zajmował się pracą około swej roli. Cincinnatus objął wojsko dyktatorską nakażą wziąć do ręki wierzwał pod standardy wojenne, podobnych nie do noszenia broni, nie wyszedł się proceiw nieprzyjacielowi i kupił na nim odmiot zwycięstwo. Dowodząc wojsko i odprowadził je triumfalny do Rzymu, powrócił do swego pług. Był dyktatorem przez 16 dni. i Lowy spór w Rzymie. Terentilius Arsa.

o Nowy spór w Krymie. Terentiusz Arsa.
(462-452). - ~~W tymże roku, król Rzymu, Augustus, wysłał do niego~~
~~zapytanie, czy nie chce, aby w jego państwie, w sprawie~~
na nowo. W Krymie, nie było praw pisanych; konsul
lówie w wymiarze sprawiedliwości, ~~z~~ generalnie
na dawnych krymianach, co ~~stało~~ ^{było} niezgodne z
starych praw. ze strony plebejczyków. Wówczas był
Terentiusz Arsa, książę ustanowienia Komisji
z 5 członków, dla ułożenia praw. Plebejczycy
sprzeciwili się temu ³zadaniu, i przez kilka lat pra-
cowali, ~~nad tem~~ aby nie doszło do skutku przez ple-
bejczyków. ~~na tymczasem~~ ^{za obciążeniem się} ~~nieprzekonywała~~, gdy lud nie
chciał się ~~zadania~~ ^{zadania} do wyroku, przyniesienia ~~notat~~
do prawnych ~~notat~~ ^{notat}, w których ~~liście~~ ^{liście} ~~były~~
nowe; Etykiety plebejczyków ~~notat~~ ^{notat} podległa.
Po ośmiu ~~lat~~ ^{lat} ~~sporu~~ ^{sporu} ~~zadanie~~ ^{zadanie} Terentiusza
majątki ~~notat~~ ^{notat} przez ~~komisję~~ ^{komisję} ~~centuriar~~ ^{centuriar}, i wy-
stano ~~Arse~~ ^{Arse} ~~skutkiem~~ ^{skutkiem} ~~do~~ ^{do} ~~orad~~ ^{orad} ~~greckich~~ ^{greckich} ~~na~~ ^{na} ~~pomoc~~ ^{pomoc}.
Wiek Itali, w celu ~~rehabilitacji~~ ^{rehabilitacji} ~~prawa~~ ^{prawa}.
Wzrostu ~~wrocił~~ ^{wrocił} ~~po~~ ^{po} ~~dwadzieścia~~ ^{dwadzieścia} ~~lat~~ ^{lat}, a ułożenia ~~prawa~~
powierzone ~~komisji~~ ^{komisji} ~~Arse~~ ^{Arse} ~~z~~ ^z ~~10~~ ¹⁰ ~~członków~~ ^{członków}, byli
~~decernirami~~.

[illegible]

zgromadzenia związkowe miało się odbywać, jak dawniej w do-
linie Senecijskiej (ob. wyżej str. 99), a postanowienia jego
sini obywateli obadwa ludy, skowotkowi na wojakom
zwiazkowcom było kolejne; tacy wojenne sady do row-
nego podziadu. Herulowie na takie warunki przy-
szli, i szli do zwiazku (r. 486). ~~Herulowie~~ Herulowie to przynio-
sili przez 105 lat i więcej się przyznawali do winy na-
tego Rzymu. Sposy niewolnicze miały patryjuszami i
plebejuszami. C. Marcins Cornelianus i Wiktoria cesarza pisa-
ły i zymu ichi wyetawia go jako sadowiska pynnego
i kadyz, ojezyny: Dyonizy Flabianowski pisał Herulowie
mówi wyprawnie, i był skazany od wyprawnie na
kwa, uciekowi i uprawnici. Trybunowie tutaj po-
stawili sobie dalej anikiel iu prawo porwalato, powa-
dzajac Herulian przed comitia tributa, gdy on, jako
patryjusz, powinien miał być sędzony przez comitia
curiata. Patryjuszowe przewstrawem opusili go, i został
potępiony. Na wygnanie przybywa m. Wolskowi, bawie
practykie o jego udziale w wojnie tego ludu z Rzymem.
Comitia tributa przywłaszczają sobie prawo skazy-
wania patryjuszów na karę pieniężną. Herulowie pa-
tryjuszów: Konsul Sp. Cassius iada prawa gruntowe-
go (ob. wyżej str. 99); zostaje oskarżony o szkie przywła-
dzenia sobie gódnosci królewskiej i skazany na śmierć
przez comitia curiata (r. 485). Nie można powiedzieć
i powołania, czy był winnym, lub nie. Trybun Genetius
ka to i ponowil prawo gruntowe, został namorda-
wany (r. 484).

Wojna Wolskowi, Herulowie i Wolskowi z Rzymem. Wolski
wypłynął ^{z Rzymu} Fabjuszów (gens Fabia) do ciagu 70 lat
(483-486); jeden nawet z Konsulów był wybrany z tej
grona. Powodzenie to obudza nadyw w innych fami-
lach patryjuszowskich: Fabjuszowie przewracają się
na stronę ludu; nie wiadomo co ich do tego kroku po-
budziło. Gens Fabia opuszcza ~~Wolskowi~~ i osiada na
miejscu Cremera, gdzie zakłada miasto tegoż nazwi-
ska. Upiekczono historyczną wyprawę, która która
Fabjuszowie wraz ze swymi Konsulami podjęli prze-
ciw Wolskom, a która się skończyła zwycięstwem
Fabjuszów i Konsulów Cremera przez Wolskowi. Kawarii po-
koju z Wolskami na 40 lat (r. 484). i Konsulowie do
ludu; Konsulowie do Rzymu z powodu kacyzgu do
wojaka: Publius Volens, który był poprzednio sekui-
kiem (condicio) zostaje kacyzguisty jako prosty kot-
niarz: opiera się, a lud podtrzymuje jego sprawę;
zostaje wybrany na trybuna ludu (tribunus plebis)

(r. 483) -
bywał
ciwiaz
raz drug
ma (d
(negat
jako. L
wo roz
do ludu
2° trybu
Anniej
ce Sp
comitia
Niepo
mi i E
plebej
Konsul
prymu
Oblesie
skrogol
stony
prawie
jacio
wybau
rymskie
Wolska
nie uska
radzaj
wia kie
buta
Wolska
pivane
rada u
romia
stai
syn tim
comitia
(461).
cioi
wodetwa
Konsul
radawia
ka obia
dotrzy
chco sie
cywko

dry obu
 osiagniejs
 do praw
 przywilej
 adwokat
 obywatela
 stał pro
 kancie m
 głowa
 wladze
 prawa
 kancie
 rgramac
 trybuna
 kas'i
 niej ka
 up do
 ich ma
 ne pow
 Mybr
 xnow
 lionej
 ty wybory
 kancie
 wladze
 spelnia
 24 sek
 Irskwie
 Kradux
 kancie
 do tego
 dwie no
 era, k
 a m
 niny
 kancie
 kancie
 Skwan
 in k
 ramord
 o kancie
 re kancie
 nikob
 pod
 mo
 o kancie
 przy
 kancie
 wix

głowa
władze
prawa
Kronik
zgrana
trybuna
kaś's
niej tak
np do
ich ma
no pow
Mybr
xno' hyl
konej, a
ty wybory
koni
~~władze~~
~~spełnia~~
84 sek
driewie
Krochmal
sakag.
do tego
dure no
za, Kł
a miody
niuj's
Kochali
~~skam~~
Skwa
in skutek
ramordau
o kwarcie
re twoich
nikobesie
pod poz
moż
o sway
przy wad
Kaczełm
wik' n

prawna
 Dzienie
 xgramac
 trybuna
 kas' i
 niej ka k
 up do s
 ich ma
 ne pow
 Mybro
 xnow by
 lioney, x
 ty wybory
 panio
 wtedaz
 spełnia
 24 sek
 dawkie
 kradzi
 katingi
 do tego
 dnie no
 xra, kło
 a miodly
 niny
 roslali
 skwa
 Skwa
 in skub
 ramord
 o kwarc
 re swoi
 nikobec
 pod poz
 mo
 o swa
 przy
 kraz
 wik

pod poz
most
o dwa
przy są
daczynie
wik

o tway /
przy sapd
Kenzoline
uk' ~~to~~

przysap
długol
wik' a

prowadzi ją do jatek rzeźniarskich, bierze mór i natapia
go w jej ławie. Wzyna następnie lud do kenuży i tam
uczy się na pola walki. Wojako oświadcza się
tym decemwirów i ustępuje na górę świętą, secessio
plebis secunda. Powstanie w Rzymie i decemwirów
wtrącony do więzienia, i zpięty odbiera sobie życie.
Oppius ścieży, innych ~~uważa~~ przebaczone.

Prawa dwunastu tablic. Z powodu, iż pierwotny
text tych praw, sągi ~~zjawiały~~ z wyjątkiem dawnych
ustanów, sągów, względem, wielu rozporządzeń
jest niepewny. Prawa te, ~~stanowią~~ były polityczne
i cywilne; ostatnie ~~zawierają~~ nie jest także wię-
cej; ~~na~~ podstawa, jest zupełna równość między
obywatelami: rzymskimi, patrycjuszami, plebej-
kami i klientami. Ala prawa polityczne są:

1° nowy podział ludu rzymskiego (populus romanus)
Quiritium i na 35 tribus okręgowych, których liczbę
poinicj dodała do 35; 2° comitia tributa stały się
ogólnym zgromadzeniem ludu tak, jak comitia cen-
turiata, stały tylko różnica, że na pierwszych gło-

~~sują się~~ ~~odbywa się~~ w tribus, a w każdym tribus
a w nich każdy pojedynczo daje swój głos, na
drugich zaś głosowanie odbywa się przez klasy.

3° comitia tributa na przedstawienie (rogatio) sągi
trybunów ~~ustanowia~~ ^{stanowią} ~~ustanawiają~~ ^{ustanawiają} ~~prawa~~ ^{prawa} ~~plebis~~ ^{plebis} ~~scitatur~~ ^{scitatur}, które
jednak nie mają mocy prawa, dopóki nie zostaną
potwierdzone przez comitia centuriata i przez se-
nat; 4° ~~ustanowione~~ przez comitia centuriata, ~~każde~~
nie, ~~radę~~ ~~stanu~~ ~~może~~ ~~z~~ ~~zawodzić~~ ~~apellacyę~~ (pro-
vocatio) ~~przez~~ comitia tributa.

Prawdopodobny jest
rzecz, że prawa ~~te~~ ^{te} ~~tablic~~ ^{tablic} ~~między~~ ^{między} ~~nowymi~~ ^{nowymi} ~~urze-~~
~~dy~~ ~~konwulsów~~ ~~trybunów~~ ~~i~~ ~~edylów~~, ~~rozstrzygał~~ ~~je~~
decemwiratem, a któryby się składał w połowie

z patrycjuszów, a w połowie z plebejuszów, lecz
zgromadzenie to nie ~~stało się~~ ^{stało się} do skutku z powodu
burzei, jakie wywołały ~~te~~ ^{te} ~~postępowanie~~ ^{postępowanie}
decemwirów, i dawny stan rzeczy się utrzymał.

Przywileje patrycjuszów uświęcone prawami XII
tablic, ~~można~~ ^{można} ~~klasyfikować~~ ^{klasyfikować} ~~ani~~ ^{ani} ~~tylko~~ ^{tylko} ~~patrycjusze~~ ^{patrycjusze} ~~mo-~~
~~gli~~ ~~przystawać~~ ~~przywilejom~~ ~~urzędy~~ ~~i~~ ~~rasadzać~~ ~~w~~ ~~de-~~
~~gnacie~~; ~~każde~~ ~~małżeństwo~~ (connubia) ~~między~~ ^{między} ~~pa-~~
~~klasy~~ ~~patrycjuszów~~ ~~a~~ ~~plebejuszów~~.

IV. - Wewnętrzny stan brzozy prospołitej.
aż do wzięcia Rzymu przez Gallów.
(449 - 390 przed Chr.)

Prawa Walerjusza. - Utrzymanie przywilejów
patrycjuszowskich prawami XII tablic i samowol-
ny, ~~raz~~ ^{raz} ~~decemwirów~~ ^{decemwirów} ~~musiał~~ ^{musiał} ~~zawodzić~~ ^{zawodzić} ~~wojny~~ ^{wojny} ~~do~~

nowy, w Rzymie, a ta by była niezawodnie wybuchła;
gdyby konsulowie Valerius i Horatius zważali się,
umiarłowaniem, nie byli poszyli powoływani ustępstwo
dla ludowi. Nakazano więc pod karą, znieść two-
rzyć jakikolwiek urząd bez appellacyi; osoby Try-
bunów, edytów i sędziów urzuno znów na świę-
te i nieżykalne, senatus-consulta, po przyjeździe
ich przez Trybunów, nakazano składać w archiwach
ludu (stati); comitibus tributis przyznano władzę
prawodawczą. Prawa te, zwane leges Valeriae,
rozstrząsały władzę ludu, przegrany się do pro-
przygotowały uformowanie jego polityczne.
Odnowienie Nowa walka. Trybunowie wojkowi (445).
Nakaz mądreństwa klasy patrycjuszów najdotkli-
wiej cnie dawał plebejuszowi ich niższość. Prawda,
że mądreństwa te były tolerowane, lecz dżeci
z nich nakazano bez wyjątku do plebejuszów.
Trybun Canuleius przeciw, oświadczywszy się przeciw-
temu prawu, nakazał zniszczenia go. Patrycjuszowie
z postrachem się opierali, lecz wkrótce zmuszeni
zostali przyjąć ten wniosek. Tak więc lex Ca-
nuleia zniósł ostatnią barierę, która tak du-
go oddzielała patrycjuszów od ludu. Panujący
ten skutek ośmielił dalsz Trybunów do rządzania;
aby plebejusz przywrócić, byli do konsulatu. Tam
jednak nara, opór patrycjuszów był trudniejszy do
zwyciężenia, dopiero gdy Volscowie i Etruscowie
zaczęli grozić na Rzymowi, a lud odmówił racia-
gu do wojny, patrycjusze zgadzali się na cze-
nie jego rządzania. Aby jednak zachować za sobą
pewność przewagi, i nie pozwolić na odjęcie sobie
przywileju wyłącznego sprawowania konsulatu,
wnieśli, aby zamiast dwóch konsulów, ^{ustanowiono} ~~dwóch~~ trzech
urzędników, z tytułem Atribuni militares con-
sulares, ^{potestatem} których by wybierani byli bez różnicy
tak z patrycjuszów, jak z plebejuszów. Wniosek
ten przysięgł ten wniosek, i Trybunowie woj-
skowi, których niekiedy bywało po ośmiu, przy-
mali władzę najwyższą. Konsulat przetrwał
nie został zniszczony, a senat, co rok rozstrzygał,
czy comitia centuriata wybrały Trybunów woj-
skowych, czy konsulów, ostatni bowiem mogli być
tylko z grona patrycjuszów.
Censura. Czyniąc jednak patrycjusze to u-
stępstwo ludowi, rozstrzegli sobie ważny jeden punkt,
mianowicie, klasy Trybunowie wojkowi, ~~chcąc~~ nie
mogły przewodniczyć popisowi ~~ludowi~~ ludności (census)
na, caa narwa.

[illegible]

Dręgli: energiczniejsi, liniejsi, spokojniejsi, wreszcie przy-
wrócić do normalności.

V. Wojny Raptitej aż do najścia Gallów. (449-390 przed Chr.)

Wojny z Sabinami, Wolskami i Ekwami (449-418). - Podczas wspomnianych wojen, wewnętrznych na-
burzeń, nie ustawały na pewnokrój wojny z sąsiadami,
i byłyby nieprawdopodobnie przegrany, gdyby go nie wspierali Pulynowie i Herniki-
owie. Wojna z Sabinami miała się już ku końcowi;
Młoda, zaś, jak, in. r. 449, Horatius, przyni-
sła ich do zawarcia pokoju z Rzymianami. Pokój ten
następnie trwał bez przerw 10 lat. Wolskowie i Ekw-
owie, którzy prawie zawsze walczyli przeciw Rzy-
mowi, nie przestali być sąsiadami wojen-
nymi. Ostatecznie dopiero dyktator Posthumius roz-
strzygnął ich między siebie w sprawie bitwy pod
głazą Algidum. Ekwowie zostali potem w 10 lat później
li się do broni, lecz pokój ich do czasu dyktatora
Vibius Brivus. W skutek tych wojen Rzymianie roz-
starli swe panowanie nad wielką częścią Lacjum.
Nowa zaś wojna z potężnym miastem Etruskim
Veii, która się utwierdziła ich do ich panowania.
Wojna z miastami Veii i Fidencj. Wzięcie miasta
tego. (438-396). Przez 36 lat trwał pokój między
Rzymem i Ekwami, kiedy Fidencjowie, korwalowcy przy-
mieszczanie z Rzymem, rozciągnęli pomoc Wojów. Tolum-
nius, król Rzymu, starał się o ich pomoc, wysłał
skich udających się do Fidencj. Wojna więc wybu-
stła; Ekwowie trwali nie długo. Fidencjowie, bowiem,
po dwukrotnej porażce od Wojów Rzymskich, upadli na
kolana i przysięgli do swego miasta Rzymskich
osadników, Ekwowie też odnowili pokój. Tym
chwilec potem jednak Fidencjowie powstałi, a wy-
przedzili osadników Rzymskich, zwinęli się
na nowo z Rzymian. Dyktator Semilius wy-
prawił się przeciwko nim dyktator Semilius i
pokój poraził na głowę. Król Tolumnius, w bitwie
zginął; Ekwowie miasto Fidencj zostało wzięte
i zburzone, a z Ekwami pokój na 20 lat trwał.
Korzystając z niego Rzymianie znowu ułali Rzymian
li podobno Wolsków i Ekwów, a tym sposobem przy-
gotowali się do ostatecznej walki z Ekwami.
Wojna z Ekwami trwała 10 lat; po dłuż-
szym oblężeniu, pod wodzą dyktatora Camilla
miasto zostało wzięte, a mieszkańcy wzięci w nie-
wolę. Camillus zabił, który na siebie
przez swą waleczność obywateli, został zabi-
ty.

2° Wojny z Wolstami i Etrurami. Wojny te trwały, z małym
przerwami, przez cały niniejszy okres. Miła rary lud
wspomniawszy podawany się pod tym samym nazwem. Potęg
ich jako zwyciężyli dwa zwycięstwa: jedno odniesione
przez Posthumusa (r. 438), drugie przez Serwiliusa (r. 435)
dyktatorów. Nowi Rzymianie zagarnęli część dacy
pod swe panowanie; orady rzymskie i latyjskie rzeźbo
nie zostały w krajach podbitych. 3° Wojny z Etrurami
Rzymian. Etrurawie, przeważnie przyjaciele Rzymu,
połączyli się z Rzymian (r. 438); podobnie Rzymscy rabin
z wojna wypowiedziana. Zwycięstwo dyktatora En
Livia nad sprzymierzonymi (437 r.). Drugie zwycięstwo
przez dyktatora Serwiliusa odniesione (r. 435). Wzięcie
miasta Etrurii i nakazanie orady rzymskiej, dla zapo
nienia podległości, mia jego. Pokój z Rzymian (434-427).
Nowe powstanie Etrurów, którzy się sprzymierzili z
Rzymian. Świątynia zwycięstwo dyktatora Emiliusza (426).
Rzym Etrurii wzięcie i zburzenie. Pokój z Rzymian
na lat 20 (426-406). Ostatnia wojna z Rzymian, a
zrek etruski odmawia im swój pomocy, z powodu pro
stego niebezpieczeństwa ze strony Gallów, którzy już
zagarnęli Italję, podnoszą i część Umbryi (ob. wyj. str. 47).
Rzymian nie podania względu obłożenia Rzymian
z powodu drugiego trwania tej wojny, (406-396) wojako rzymskie
otrzymuje się. Rzymian dyktatorami. Rzymian wzięcie
te, bez nie zburzone; mierzkańcy tylko wzięcie do wie
woli. Oskarżenie Manilla; nieprawda, że do jego winy.
Udaje się do bractwa, na wygnanie do m. Ardea (396).
Wzięcie Gallów na Italję (ob. wyj. str. 47). Spustosze
nie Etrurii; obłożenie Ardeum. Rzymian wzięcie o podaci
rzymianich w tem miejscu, i o zwołaniu praca Rzymian
narodów; Rzymian zostały dla odwołania Rzymian
rabin nad Italję. Rzymian fakta, jakie miały wtedy
miejsce, pominięte zostały przez historyków rzymskich;
za to, nieprawda. Rzymian porażka nad Ardeum (396).
Rzymian Ardeum. Rzymian wzięcie bez oporu; bohater
Rzymian 80 starców, senatorów i kapłanów, którzy
nie chcieli, niechac. Obłożenie Kapitolu, broniącego przez
1000 ludzi, na tle pod wodzą, męskiego Manilla.
Rzymian Ardeum. Rzymian 10 Ardei otrzymanie nominacji
na dyktatora. Kapitulacya Kapitolu przyjęta przez
Rzymian Rzymian wodza Gallów. Podania ba
jeczne o przybyciu Manilla, kiedy już Gallowie rabin
rabin się do odwrotu. Plebs chce opuścić miasto, i
przebiec się do Rzymian. Manilla nie pozwala. Rzymian
zostaje odbudowany, po części z gruzów Rzymian, Rzymian
miasto Rzymian, które wtedy zburzone.

Rodzina piaty.

Drugi okres. Od wzięcia Rzymu przez Gallów, aż do wojen punickich (390-264 przed chr.).

I. - Działanie wewnętrzne rzymskiej aż do wzięcia Rzymu ustawą demokratyczną (390-286 przed chr.).

Nowe spory wewnętrzne. Marius. (390-288). - Wzięcie Gallów na stałe, ich napady na Etrurję, wielkie spory między krwawymi i rzymskimi, Rzymianie Rzymu, były do wypadku nie mają wagi. Według Etrusków strachem, ciż. stanowczy - została więc obawa Rzymu z tej strony, ale między rzymskimi patrycjuszami i plebejuszami na nowo wybuchły spory.

Się uprawiania
pół

Wojna z Gallami. Plebejusze powrócili do miasta spustoszonego, byli w gwałtownej nędzy; dla odbudowania miasta, dwóch rzymskich patrycjuszów przez Gallów, musieli racia- gnąć długie, a patrycjuszów: nadziedziczeniem go- a stan z ich pomocą więcej się pogorszył; rzymskie rządy nie mieli czasu spłacać swych długów, przez co wzięcie obciążało się z nimi i na dłużej. W końcu, w roku 390, Rzymianie, którzy na odnawienie się, w obronie kapitolium, straci- li przydomki kapitolinus, - którzyś się do niego stali, postanowili skończyć z tego stanu, który się wzmógł do nieprzeobrażalnej nędzy, i w tym celu zaczęli sobie tworzyć strach między plebejuszami, placąc za nich długie i za swobodę na ko- ninyach i żądanie o nowe prawo gruntowe. Dyktator Cornelius Cossus, wciągnął go do więzienia; lecz gdy powstał i prosił o wolność go. Wtedy Senat zaprzężył go przez konilia centuriata oskarżając o usiłowanie dążeń do władzy królewskiej; starany zaś, który wyrokowi stał na śmierć, został stracony ze skazy Tarpejskiej, której tak miano bronić prze- ciw Gallom.

Prawa Licyniuska. Okrót Senatu (326-300). - Wzięcie Rzymu przez plebejuszy, którzy wzięli Rzym, i plebejuszy - nie stanał w rządzie i bio- goryżach się o trybunał wojenny, patrycjuskie i plebej- uskie, a panowali tam bez przeszkody. Dopiero Rzym, plebejusze, ludzie silniej woli i niezmierzającego życia, polacywszy się z sobą, wszelkich dołożyli starań, w celu zdobycia dla swego stanu wszelkich praw politycznych, jakich używali patrycjusze.

[illegible]

Fopiektun ludu

majątku i woych wpływów na korzyść biednych dżurów.
Zkąd strachuje od ludu przyłomów patronus plebis. Nie
wiadomo, jakie były rezultaty jego kampanii. Żadna
zmniejszenia długów i ^{podzielenia między} plebejczyków do ~~prze-~~
spewnej części roli agri publici. Coraz dyktator. Na
ie go stracić do więzienia za to, iż nie chciał stawie
się przed sąd jego. ^{Plebs} go uwolnił: bunt jest bliski
wybuchnięcia. Znowa wtedy nadaje trybunał wojenny,
miedzy którymi był Kamill, władca dyktator, przez for-
mule: videant non magistrates ne quid respublica deter-
menti ~~per~~ ^{capiat}. Kamill zostaje pozwany przed comitia
centuriata i oskarżony o ^{zawzięty} przygotowanie sobie go-
dnosci królewskiej. Staje przed sądem, pokazuje swe bliźny
i zostaje uwolniony. Poruch wzrasta; Manliusa drugi
raz pozwany przed comitia i oskarżony na śmierć. Adaje
się że kampanie jego były składowe dla republiki; według
Diona Marcyusza bowiem, granował on nie swymi stronnictwa-
mi Kapitol, a podczas walki, która miała miejsce w samym
Kapitolu, został stracony ze strony Tarpytkiej.

X ^{opinia} _{plebs} Od czasu legis canuleii ^{prze} stronnictwa politycznego w
niezłomnej braci śmiej Mikameth. Kampanie plebejczy-
ków, przez węgły matczyńskie a patrycjuszami, popiera-
ją ich sprawoz, odstawia, się od quintus (plebs), który oddał sta-
da się tylko z niezmierzonych klas. ^{Wzrost} ^{Przez} ^{ciąg} ^{lat}
20 (395-376) trybunał wojenny zostaje wyrażenie li vesti-
patrycjuszów, delicabit C. Kajus Licinius Stolo i Lucius
Septus Catervanus klaszni nikdy roba ni istaj przejawia nie
i wspólnym celem, zamierzają dotknąć królewskiego rozwro-
suprawniczenia gminu. Wybrani na 10 lat (376-366) trybuna-
mi gminowym czynią wniosek (rogationes): 1° zmniejszenie
długów; aby zapłacone procentu pożyczono na kapitał odda-
ny; reszta zaś, jakaby się okazała po odroczeniu procentu
tów nie wyrównywała ilosci kapitału, miała być
w trzech ratach zwrocona. Krok ten usprawiedliwia się
abyt wielkim procentem ^{nieprawie} pożyczanym przez wierzycieli,
za dochodzącym do 8½ % sta. 2° przywrócenie plebej-
czyków do udziału poradzenia radniactwa roli publicznej
i na równi z patrycjuszami, aby oddać karidy obywateli
którzy mogł ją, uprawiać; nie wolno jednak więcej prze-
nad 500 morg (jugera); wolno także każdemu strzy-
mywać 100 sztek bydła i 500 strod na pastwiskach
roli publicznej. 3° przywrócenie konkubatu, aby jeden
z plebejczyków gminu był na ty godności kawowej obie-
ranym.

Opór patrycjuszów porzucają na swą stronę trybunał
którzy ~~przez~~ ^{zwojem} veto nie odwołają przeprawa
Zacich wnioseków przez comitia tributa. Dla prze-
stania każ oporu patrycjuszów Licinius i Septus w raz
klada, veto na wybor trybunałów wojskowych i cent

[illegible]

Thay tak Saturday. - 1891.

[illegible]

44. 96

Nie było jednak napadów Gallów nie usta-
ły. Latynowie, przez nich dotychczas napadni-
ci, odnowili przymierze z Rzymianami.
Pod górą Albaną (mons Albanus) doszło
do bitwy; Gallowie na głowę pokłoni, tak się
poraziła, przewrócili, i więcej nie
zajrzeli do Latynów. Do odwieśnięcia tego
kryzysu największą się przyczynił
Valerius Corvus. Podczas tych wojen,

na mapkach Valerii, Tar-
quinii

Dwa miasta etruskie Valerii i Tarquini
napadły także na Rzym, lecz zwyciężone
przez pierwszego plebejusza Dyktatora
Marka Rutiliusa, zawarły pokój na lat
 czterdziści.

Pierwsza wojna Samnicka (343-341). Pokolenia Samnitów
odznaczały się męstwem i wojennym
charakterem. Powoli rozszerzając swe pa-
nowanie nad Apennin, zajęli ^{Włoskie} kilka miast
nowej Italii: podbili ^{etruskich} kilka miast
w Kampanii, a od Latynów oddzielała ich by-
ła rzeka Liris. Zawarli oni byli pokój z dy-
ktatorami Rzymian, pokój ten porządkujący dla oba-
wianek, że napady Gallów wywołają wady
sich, ich prawie wyzwoływały. Stąd pokój między
nimi, wojownikami ludami nie
mógł trwać długo. Rzymianie pierwsi
go zerwali, wzywani na pomoc od dy-
ktatorów i Kampanów, którzy Sam-
nitów zwyciężyli. Powstała więc pierw-
sza wojna Samnicka. Na krótkiej
w drodze góry Gaurus, zwycięstwo od-
nieśli Rzymianie. Konsul Valerius Corvus
Samnitów schronili się w swe góry,
a Rzymianie zajęli Kampanię. Lecz porażka
Latynów zmusiła ich do zawarcia po-
koju z Samnitami, i odnowienia dawne-
go przymierza.

(Z okoliczności Kampanii)

Wojna z Latynami (340-338). Latynowie karłowaci dy-
ktatorami, wzrostu ich potęgi widząc
mało, i tak się z nimi jakby z hulem pa-
biłym, i nie jako do sprzymierzeńca-
mi obchodząc, rozdziali prawa obywatel-
stwa rzymskiego i przyznawania
do konsulatu. Otrzymawszy zaś od nich
odpowiedź, zerwali przymierze, i wzięli
się do oręża. Do nich przyłączyli się
Kampanowie, a wojła oba narodów
stała się pod Kerkirą. Dwa razy
złoty Rzym: Manlius Torquatus i
Decius Mus z wojskami swymi i posił-
kami

Wojen byłoby 3, wiezią 33 lat, a skonczył
się rękawicą, wiekszą częścią Samnitów, do
tego przyczynił się podział polityczny ich na
kilka plemion od siebie niezależnych. Podda-
je Samnitów w Kampanii: rabrak. Kampania,
Nola, i kilka innych miast struskiej nacji do
wojny (ob. str. 35). Powstaje wojna z Wolskami,
kawieraj, przymierze z Rzymem (354 r.). wo-
jują z Sidicinami, sprzymierzeńcami Kampa-
niów, i zwyciężają ich. Kampanowie udają
się o pomoc do Rzymu. Rzymianie naka-
żają Samnitów, aby zaprzestali niepokoić
Sidicinów, lecz oni nie słuchają tego nakazu.
Wojna Samnicka (343-341). Konsul
Publius Corvus, mąż dzielny i lubiany prze-
ciwników, z którymi naprowni kroczył do brzo-
woborne, wkroczył do Samnium, wywołuje nie-
przychylną bitwę pod górą Gaurus (343 r.):
wygrywa. Drugi Konsul Corvus, który się
wyprowadził na czele drugiej armii, zapędził
ich w góry samnickie, został ścisnięty
przez nieprzychylnych, i tylko Rzymian Decius
mus swą przytomnością i dzielnością umy-
wybawił go z niebezpieczeństwa. Pokój z Sam-
nitami odnowiony (341 r.).

Wojna Samnicka (343-341)

Wojna z Latynami (340-338). Lawie Latynów
ku Rzymianom; rządania ich, aby otrzymać
sprawa polityczna w Rzymie, odwołanie.
Lagna, dalej wojna z Samnitami, wchodzi
w przymierze z Kampaniami. Niebezpieczeń-
stwa wynikające z tej wojny dla Rzymu;
dążenie nad nimi Rzymianie gwałtownie
brada podowu swojej armii. Wojna rzymska
sporiskowane przez Samnitów wkroczenia do
Kampanii. Bitwa pod Wekawijusami (340 r.).
Lewa skrzydło, pod dowództwem Konsula De-
cius ^{bedace} zostało przelamanie, uproszcz ogro-
mia całe wojsko, które zaczyna się cofać.
Deciusa wyprosa do siebie przykryta, i na
pole bitwy gdzie się poświęcił bogom nocy
na śmierć za legiony; potem cała się
wśród nieprzychylnych i śmiertelnie raziących;
odwaga wstępuje w wojsko rzymskich, i
świeżość odnowa, zwycięstwo. Druga klęska
Latynów pod Minburną. Poddać się Laty-
nowi; nadozienie kilku ośad w miastach la-
tyńskich, jak w Antium. Rzymianie odny-
skują panowanie nad Latium, jak nie-
gdyś za Storkwijnusa Byernego.

III Druga wojna samnicka; wojna z Etruskami i Umbrań. (326-299 przed Chr.)

Samnici podcas wojny latyniskiej dali po- Druga Wojna Samnicka
moc Rzymianom, lecz wkrótce ratować (326-309).
tego musieli, gdyż pokój, jaki z nimi za-
warli, wcale nie był przez nich szanowany.
Rzymianie obwarowali ^{miasto} Tregellę nad ~~brzeg~~
Fluris, i to nadzwyczajne przyniosło im
powód do ^{drugiej} wojny samnickiej, która
trwała przez 22 lat, a jest jedną z najna-
mieszniejszych w historii rzymskiej i latynskiej.
Wielcy wodzowie rzymscy Capitius Curator
i Fabius Maximus mieli godnych sobie prze-
ciwników w dwóch samnitych. Herennius
i syn jego Pontius ze strony samnitów
charakteryzowali się bytlo talentem wojennym, lecz je-
dnako sprawa tego rozprawy dyplomatyczna, a
potrafiłszy utrzymać jednosc pomiędzy rzy-
mianami i plebsami samnitów, wrócił od
siebie niezadowolony. Przegrany bitwa
bitwa w pierwszych latach wojny obecnej,
samnici żądali pokoju, lecz gdy Rzy-
mianie zbyt ciężkie stawili im warunki,
postanowili iść dalej. Pontius skorzy-
stał z niedowiarcenia dwóch nowych kon-
sulów: Weturiusza i Postumiusa. Gdy
bowiem ci weszli z wojskiem w góry, Pontius
otoczył ich w wąwozach kaudyńskich i zmu-
sił ich zdać się na łaskę. Dla ocalenia
wojska konsulowie podpisali ugodę, na 600
talarów rzymskich zostało w rękach zwycię-
zcy jako zakładnicy. Lecz tenat ugodę
nie trwał, i konsulowie samnitów ^{wydał} ~~zawarli~~
znową. Ci zaś, złaćwili się od Rzymian,
konsulów na wolność wypuścili, pomagając
im, choć na próżno, wypełnienia warun-
ków. Wojsko rzymskie wkroczyło do sam-
nium i poniosło swą klęskę zwycięstwem
pod Kaudium. Miasto Luceria w Apulii,
wależąc, wpołnić z samnitami, zważając
konsul Capitius Curator. Samnity wkoń-
cu prosili o zawieszenie broni i łaskowe
otrzymali, a Rzymianie korzystając z te-
go podbili Apulijczyków i lukaniek. Na-
stępnie zaczęli znów wojnę z samnitami, bez wiel-
kich jednak z powodów korzyści. Umienając sobie
tę taktykę, powoli zdobywali kraj nieprzyjacielski,
i zakładali osady. Swoje w zwycięstwach zdobytych.
Lecz w tem wojna wypowiedziana im przez Etru-
sków, przynusiła im rozdzielić swe siły, i wstrzy-
mada na niej ich czas postęp ich ożęd.

Właśnie tak stała się, Druga wojna samnicka 326-299

Wojna z Etruskami i Umbrańmi (311-308). - Ojko lud Rzymian nie
był w pokoju z Etruskami; kiedy się okazało
na namową Samnitów zerwali przymierze.
Wspierani przez Umbroń, Etruskowie i do-
byli Subrium i wzięli go do Rzymu.
Wtedy powstał ~~konflikt~~ ^{konflikt} z Rzymem.
ich ~~spotham~~ ^{spotham} Konsul Fabius Maximus.
Etruskowie cofnęli się, w las Apenninowski, po-
tema następnie pobili Rzymian w Krowach, bi-
twie pod Subrium. W następnym roku Rzym
pobili nad jeziorem Cadimonii odnowili dawne
z Rzymianami przymierze. Samnitowie tym-
czasem, korzystając z tej wojny, opracowali
kilka osad rzymskich, na ich ziemni porobili
drugich. Lata dyktator Capitius Curator, po-
bił ich w bitwie pod Longula, przymu-
sił do prośbienia o pokój; który otrzymali
na tych warunkach: że oddali Rzymianom
część swojej ziemi, przystali pójść ro-
zbić karawany i zobowiązali się pomagać Rzy-
mianom dawać pomoc na wojnę. Etruskowie
Marconie i Fleminowie, którzy pomagali
w ostatnich latach tej wojny Samnitom,
zwycięzcy musieli się poddać Rzymowi.
Nieraz postępowania Rzymian z Samnitami.
Zatoczyli oni osadę swoją, w m. Fregella nad r.
Liris; która była do miejsca nad tego rzeki
i sobie prawo i Samnitowie, Rzymianie, nie
kwalifikując na protestacje Samnitów, wstrzymując
to miasto. Druga wojna Samnicka: Rzymia-
nie zwyciężyli, ~~zabijając~~ ^{zabijając} dyktatorów, aby ~~wybrać~~ ^{wybrać}
wyjść z trudnych okoliczności, w jakich się
znajdowali. Capitius Curator obrany
dyktatorem (r. 325). Fabius magister equitum,
mimo zakazu dyktatora stał się z Samnita-
mi, bitwa i ścisłe odnosi zwycięstwa; lecz
skarany zostaje na karę śmierci na przekro-
cenie zakazu wodza; i tylko na prośbę ludu
udatkowiony, zwycięstwa Capitiusa, którego
bractwa dyktaturę, na rok następny (324).
Zwycięstwo Fabiusa Konsula nad Samnitami,
i prośba, o pokój; warunki przez Rzymian wy-
magane. Publius Pontius praetor samnicki, kwa-
lika wojnę rzymską do Wawozów Handynskich
i Rzymian ^{jak pisał} ~~Konsul~~ ^{Konsul} ~~stał~~ ^{stał} się na łaskę.
Nie wiadomo jak się z nim obchodzi zwycięstwo.
Rzymscy historycy mówią, iż Pontius ~~zmarł~~ ^{zmarł}
wojną do przejścia pod jarzmem, a konsu-

[illegible]

Poniżej twarde warunki. Prawdopodobnie
 chcą, oni ten nasionie niekwestuować skłoni,
 który odmówił odrzucić poloj, a konsalio wyła
 w rze sammitów. Słuschetność bycia, gdy
 puszczają, na wolności konsalio i rycerzy by
 manych jako raktadników. Wójna ^{niezgodnie się}
 dalej. Cubitus Philo i Capitus Curor ^{konst. powie} odwoła
 rozprawy. Skroczają poloj sammitów pod
landium, drugi zdobywa Euceris. Nawiekre-
 nie broni na ~~lat~~ dwa lata (318-316). Wyznia-
 nie zmieniła, Angl. wojny, racynają, bowiem
 porobi podobiać sammitum, raktadając abroj-
 ne osady w miejscach podobitych. Osady te są:
 Apimium, Sora, Viterbana, i Nola, Sueva.

Wojna z Etruskami i Umbrań. Wzajemny kraj
wojny nie są kuwa. Dokładnie: prawdziwie
i wybuchy i natchnienia samowolności. Etruska
wie i Umbrowie zdobywają, Sutrium i Konsul
Labius Mucianus odpiera ich. Bitwa pod Arrium
(310 r.), druga nad jeziorem Adimoni
(309). Odniesienie przyniesła. - Samniti
kwa zdobywają, kilka miast w Latium. Zło-
bycie Rzymian w Samnium; ratując, nie-
kiedy między plebs rzymski i Samniti-
mi, i Flavim pojedynczo kawierają, pokój.
Warunki pokoju: 1° ustąpienie rzymskie;
2° przeniecie rzymskiego; 3° pomoc Rzymianom na wojnę. - Wojna
z Herminiami, Marzami i Ekwanami. Za-
dy te pokój, podobnie roszady, a tym spo-
sobem sam utrwalili się, panowanie Rzy-
mian nad Latium (r. 304).

IV. - Trzecia wojna samnicka, wojna
z Gallami i Etruskami. (299-288 przed Chr.)
Po wojnie samnickiej, wojna z Gallami i Etruskami, wojna samnicka, Etruskami.
Dziękuję za listy lat. Gallus Equatius, godny wie i Gallowie (299-295),
współprzewodnik Romy, w tym czasie
kawał z Etruskami, Umbrai i Gallami
Senonami. przyniesie prędko Rzymianom,
których wznoszących coraz bardziej potęgę
stawia się groźna dla niepodległości kry-
tycznych ludów Italii. Z pomocą Rzymian
długo się nie opierali, nieprzyjaciół,
w Etrurii, karami i w Samnium. Lecz później
Gallus, wojownik z Rzymianem, powrócił
kamień, który silił się na zwycięstwo.
ne, zaprowadził wojsko samnickie do Etru-
rii, gdzie zwyciężył z Etruskami, Umbrai
i Senonami. Pod m. Sentinum uderzy-
li Rzymianie na przeważającą, nieprzy-
jaciół: bitwa była długa i krwawa, a
wojsko rzymskie już zaczęło ustę-
pować w Samnium i rozpraszając się,
gdy dowodzący nim praetor z Fabiuszem (Mauricem)

Kras tak Saturday. Dr. 91. 11100000 10117

Koniec trzeciej wojny samnickiej (295-290). Tymczasem Pontius odpro-
 wadziwszy ~~stępną~~ ^{stępną} po tej klęsce ~~stępną~~
 swego wójtka do Samnium, wzmocnił je
 40 tysiącami żołnierza. Wjechał to nagle
 przybywszy, się robotnicarstwo ^{kompleks} na góry
 ku Lucy Apirius Carro ^{kompleks} ~~stępną~~ i nim
 trwałą walkę, pokonał i zburzył kilka
 miast Samnium ~~na~~ ^{na} pomógł swą klęską na-
 łączyć, jakże odnieśli nad młodym ~~kompleks~~
Fabiusem, synem Fabiusa i Maxima.
~~Widząc to stary Fabius~~, Ten ostatni udaje się
 do obozu, obejmuje dowodztwo pod swym synem
 i zwycięża Samnitów, ~~Samnity~~ ^{Samnity} ~~na~~ ^{na} Pontius
 dostaje mu się ^{do} niewoli. W dwa lata później
 Samnity ^{poddał} ~~na~~ ^{na} nad sobą zwycięz-
 ców Rzymian.

Wojny z Sabinami, Senonami i Bojiami (290-282). Z podbiciem Samnitów, cała Italia środkowa poddała się, mianowicie Krzymianom. Układano nawet wiele niektojących układów, aby zmusić i siebie to jedyne, nie miały powadzenia. Sabinowie, którzy przez 1 1/2 wieku żyli w pokoju z Krzymianami, ~~po~~ w ostatnim roku wojny Samnitycznej wzięli się do broni, i w pikowskiej nawałnicy bitwie pobici zostali, i strzymali prawo obywatelstwa bez głosów jednaki. Dwa główne pokolenia Gallów: w Umbryi i Galii cispański, sprzymierzający się z Umbrianami i kilku miastami etruskimi, rozprężyli z Krzymian wojnę. Po przegraniu jednaki kilku bitew wyruszyli do ludu padali się. Tym sposobem panowanie Krzymian rozciągnęło się ku północy aż do r. 400; nowe zaś zwycięstwa odniesione z nad Lukanami. Bruttami, którzy podnieśli ogień podkraw tej wojny, utworzali Krzymianom drogę do podbicia południowej Italii, które nadeszły pro rzymskiej wojnie z Tarentem i z Cyrensem II królem Epiru.

Wzrost polski: razynki, po drugiej wojnie
samickiej: obywatela, empanonanie nad La-
Bium calem, i kwiżajon przy m. e. x Lu-

kanami, jako też i kilku plemionami samnickimi, jakimi byli Trentani, Religni i Marnesini. Wokółem samogierujące właściwie Samnium (ob. str. 13) ~~nie stała~~ stała, do walki pod dowództwem Pompejusza, Jellius Ignatius kawiera przywódcą i Etruskami, Umbraani i Venonani. - Trzecia wojna samnicka (299-290). Wyprawa Rzymian nad Samnitami: spustoszenie Samnium (299 r.). Wojna w Etrusyi i Umbryi; Rzymianie zwyciężają. Wokółem sprzymierzone były gromady swe cily pod Ventunum (295 r.), w liczbie 100,000 piechoty, 46,000 jazdy i 1000 wozów wojennych, gromada pod Ventunum (r. 295); Rzymianie zaś w 90,000 żołnierzy t.j. 40,000 woiak, a 50,000 woj. powitkowych stają, przeciwko tak przeważnej liczbie, mając na czele Fabiusza, Maxima i Decyusza (Decimus Mus). Wkradła się między nich wojna: wojna Rzymian zaczęła się toczyć; poświęcenie ich i zwycięstwo Decyusza przekroczyło zwycięstwo: 10,000 Rzymian a 30,000 nieprzyjaciół leżało na placu. Skuonowie i Umbrowie wracają do swej ziemi. Miasta etruskie, jedno po drugim, podają się. Utsinii, Perusia i Arretium zawierają pokój na lat 40 (r. 299).

Crataegus latifolia

V. - Wojny. Tarentskie i z Byrrhusen. (282-292 przed Chr.).

Pierwsza wojna Tarentska i z Cyrhusem (282-278) - Wojna o
podzielną się

greckich nie miały brzozy udziału żadnego w woj-
nach przeciw Rzymowi, niktóś na wola nich
kawary i mimi przymierze. Tarentum, jakie
i najbogatsze i najpotężniejsze miasto greckie
kawary i Rzymem ugodę względem reglów
po morzu Wodkianem. Lecz warstajęca co-
widząc warstajęca, coraz więcej potęgę bry-
m, poszła im jej karawanie. Wzrostę raku
flota rzymska i 10 statków. Wzrostę się sta-
dajęca, kęziana przez bursę ichronida i
do portu Tarentyńskiego. End tego miasta wzię-
to na naruszenie traktatu, uderzył na flotę,
okrętu potopid, a kęziana, wzięci do woj-
nienia. Rzymianie wysłali poselstwo do ta-
rentu kęzając radzisz rzymian; lecz gdy
kaniast tego, kęz obowidni dyderotwami
Portuniuska, będzęgo na czele poselstwa,
wojna portata wypowiedziana. Tarentynowie
nie wyprawni do wojny, ile rary mieli do kę-
wienia i nieprzyjacielem, kęz tego się ob-
wiali; wykwal pomocy obcy; Tak i kęz
kagroicni przez Rzym, kęz wezwali Portu-
na II króla Epiru, ja najwaleczniejszy najw-
lecanijszego do wojny kęz i uwazanego
za najpierwszego wojownika ze kęz, kęz
kandra M. Pyrrhus przybył do Tarentu z na-
jętami wojskami i a pewna kęz, kęz
do sportroczęcy kęz i kęz, kęz
kęz i kęz, kęz kęz, kęz kęz, kęz kęz
i a kęz kęz.

Kypocakł. Rzymianie lekcewazyli sobie Pyrrusa, lecz nie długo przestawali się, są mni-
 li o nim przeciwnie, nie tylko walecznego
 ale i angażującego dobrze sztuki wojenne. Pyrrus
 zwycięstwo przegrał z Rzymianami pod Herakleą
 odwiecianą. Zwyciężył on ich pod Herakleą
 przy pomocy swych kapturki i słoniów wojen-
 nych, ofiarował zwycięzcom ofiarować pokój,
 lecz Rzymianie odrzucili warunki, wzię-
 ła. Pyrrus wrócił do Apulii, i odniósł
 drugie nad nimi zwycięstwo pod Asculum,
 chociaż drogo okupione; straty z obu stron by-
 ły prawie równe. Poznał się potem z Ro-
 mami, aby postrachem swego oręża
 przyspieszyć pokój, o który już zaczął się
 umawiać. Rzymianie jednak brwali nie-
 gębie, i na warunkach do rozpoczęcia traktatu
 nie wyrażali ustąpienia Pyrrusa z Italii.

i oświadczyli, że pod tym tylko warunkiem
rozpoczną układy, jeśli Syrakuszy spełnią
z Italią ustąpi. Za stał się senatu, jako
ten trudności w dalszem prowadzeniu woj-
ny doznane ze strony ludów Itali, knu-
ty Syrakusów do zawarcia zawieszenia bro-
ni z Brakimianami. Wobec ^{proponu} ~~rozwiązany~~ przez
Syrakuzanów o pomoc przeciw Kartagińczykom,
wsłuchawszy się w ten wojskiem na
okazy i odprężył do Syrakuz

Cray Lake Saturday. Temp. 60° 100° 100° 7

kraj i równoleżnik Arkady: lud z niej
 szedł ku morzu, wpadał na okręty rzymskie
 ratując je, a każdego bierze do niewoli.
 Rzymskie poselstwo do Tarentu posłane do
 maga iść na wojnę i zwyciężenie. przybyła ona
 podziękować i prosić o pomoc. Przewodzą
 wia swe radanie w teatrze w obec ludu,
 który przyglądając obcyemu postępowaniu.
 wojna została wyprawiana. Tarentynowie
 Tarentynowie, mający swego króla, i
 króla prowadzić wojnę, zwykłe najmo-
 wali sobie pomoc u obcych ^{na pewną sumę} władców, i tak
 w wojnie z Brutami zawarł ugodę tego ro-
 dzaju ugodę z Alexandrem I królem Epiru (r. 331
 ob. t. II str. 185); podobnie teraz, wzwali do
 króla Epiru, aby na nich prowadził wojnę
 z Rzymianami. Ten przybył do Tarentu zamy-
 ska bramy miasta, z 25,000 wojaka i 20 słon-
 iami, zamyka bramy miasta, zakazuje wwo-
 żyć rabaw i lud raziąca do swych domów.
 Ludy Italii powstają przeciw Rzymowi. Bitwa
 pod Herakleą (r. 280); konsul Decimus pobity.
 Układy z Rzymianami: Pyrrhus posyła Syneca-
 sia do Rzymu, ~~ten~~ która się przekupić posła
 rzymskiego Fabriciusa. Druga bitwa pod
 Asculum: konsul Decimus Mus, idąc na przykła-
 dem swych przodków, umiera na jej polu (r. 279).
 Skuteczność Rzymian, stały Pyrrhus, który po
 bitwie zawołał: „jeszcze jedno podobne zwycię-
 stwo, a zginebłszy”. Wbił się pod Rzym,
 chce znów wejść w układy, lecz Rzymianie
 nie stawiają żadnych warunków: odrzucają. Pyr-
 rhus przyjmuje kawalerię biont i idąc się
 do Syzylji w nadziei, że zostanie królem Syra-
 kuz, jako król Agathoklesa, ostatniego ty-
 rana tego miasta (ob. t. II str. 93).
 Rzymianie udarli na ludy Italii, które brzoły u-
 dział w wojnie Pyrrhusa. Fabricius i Lucius
 zwyciężają Samnitów, Lukaniek i Brutów. Wy-
 dają, dalej wojnę, głównym wrogiem greckim, któ-
 rzy nie pomagali Tarentowi, i zmuszają je
 do użycia swego nad sobą zwyciężczości
 Rzymu. Pyrrhus podmyślił wejść w Syzylję; król
 sicpa Kartagńczyków i ich wojskich prawie
 posiadłości ich wypędza; jedno tylko miasto
 Lilybäum oparło mu się. Zwracając swoją obu-
 ra on na siebie Syrakuzan i wiele osad gre-
 kich. Syrakuzanie go powołują przeciw Rzymowi.
 Tarentynowie przychodzą go znów na pomoc.
 Bitwa pod Beneventum (r. 275), gdzie doznał klęski;
 cofa się do Tarentu, rozciąga na okręty i wpraca
 do Epiru, stędy udając się, niby po nowe po-

P Ob. wyżej I Decimus Mus w wojnie
 z Latynami 338 r. Drugi w wojnie z
 Rzymianami i Gallami i Arriusz Samniti-
 kie r. 295.

2

Cray Lake Saturday. "Uniq." Kitchen 1017

Osady rzymskie i latynskie. - Najskuteczniejszym środkiem, ja-
kiego Rzymianie używali dla utrwalenia
swego wby, naród pobiły, utrzymać
w podległości, było zakładanie osad (coloniarum)
w miastach, które oni zwyciężyli, rozciągając
swą władzę na ziemie rzymskich
władz. Osady zakładano do miast, których mieszkań-
cy nie byli obywatelami Rzymu. Osady
takie były dwa gatunki: coloniae romanae
i coloniae latinae. Pierwsze były zakłada-
ne przez obywateli rzymskich, którzy opu-
szczali rodzinne miasto, zachowując przy-
tomnie swoje prawa, niewolnicze urządzenie
tych osad było podobne do rzymskiego. Coloniae
latinae zaś były we tym samym stosunku
do Rzymu co socii iuris latini. Niekiedy także
nadawano miastom, poza obrębem Italii
leżącym, stopień osad latynskich, chociaż
nie były latynskie, wcale ich nie zakładano.
Wszystkie te osady były zależne od
Rzymu, tak iż nigdy nie mogły się wybić
z pod jego władzy, a tym sposobem wiele
ustalały panowanie Rzymian w obłokach,
gdzie były założone.

Wojsko. Rzymianie, którzy się stali panami świata,
swoją wyjątkowość w sztuce wojennej, wzmocni-
li najprzód męstwem osobistym, a potem
ciężką karnością i mową, wyborczemu mowa-
dzeniu swego wojska. Wódz naczelny miał
władzę nieograniczoną; najmniejszą prze-
stępkę jego rozkazów surowej podlegało ka-
rze; podlegał wojny miał on prawo ska-
zywać na karę cielesną, a nawet na ka-
rę śmierci. Legio rzymska składała się z 4000
piechoty i 300 jazdy, później do tego dodano
jeńców i podległych miast, według różnych ga-
tunków broni. Legio z 6000 piechoty i 600 ja-
dy; dzielili się na różne oddziały według
gatunku broni. Skupiony, tworzył societas,
tę, phalanx, cohortem, nie tylko w
Rzymie, także w prowincjach, lecz także w odległych
na nieprzyjaciela. Przy każdym legionie był
oddział sikarii, dla budowania mostów i
maszyn oblężniczych; pomagali oni także
rolnictwem w obywatelstwie obywateli, gdy sta-
wali się na przemoc nieprzyjaciela. W Rzymie
leżące wojsko, a zwłaszcza wojny, w Rzymie
zawsze, najznakomitszym wódzom swego
czasu, Rzymianie, co do wiedzy i doświadczenia
bili się w sztuce publicznej.

[illegible]

Stoski: nazywane przez Rzymian już to dla przy-
wiązania ludów zwyciężonych do rurej. spisyw.
już dla utrzymania ich w uległości. Grodzami
tzw. były przymierza (fœdera) i oady (co-
lonie). - Municipia (municipia) miasta wolne,
których mieszkańcy mieli prawo obywatelstwa
w Rzymie, nie mieszkając tamże (już donicili).
Prawa municipiorum: 1° wolności obywatelstwa
(już sacrorum), 2° mogły odbywać narady pu-
bliczne (concilia, comitia), w interesach mia-
sta; 3° prawo wybierania Duumwiro albo
na jeden rok, albo na 5 lat; 3° miały swój se-
nat złożony z 10 członków (decuriones, ordo de-
curionum, decem priimi, senatus minor).

- Socji pierwsi latini byty rurskieru ludu i durne
ludy latyńskie, jak Hermitowie. Mielili oni
w Rzymie prawa cywilne (ius civile et
comercii), a prawa polityczne ci bytko, którzy
jaki uszad w swój okrypiu sprawowali. Wro
bradzili się prawami wstawni. - Socji
pierwsi italici nie posiadali żadnych praw
w Rzymie. Stosunek ich do Rzymu zależał
od warunków traktatu zawartego po
w czasie ich podbicia.

Różnica między systemem kolonizacyjnym
Przymusowym a systemem Gortona i greckim.
Grecy zwykli zakładali nowe miasta, a
potem nadawali swym osadom prawa, nie
zależności (ob. I. II. str. 85); Przymusowe zaś
zakładali swe osady w miastach już istnie-
jących, i trzymali je w ścisłej od siebie zależności. —

Osady rzymskie (coloniae romanae albo Quiritium) zakładali obywatele rzymscy, którzy przenosząc się do miasta obcego, i tworzyli tam pewien rodzaj szlachty, patrycjat, między innymi zaś rolniczy stawiali się ich koloniami. - Osady łacińskie (coloniae latinae) były dwuzakładowe. Jedne składały się z rzymskich i łacińskich, kiedy króje zdobyte między oba narody, zarówno osady do podziału (princeps latinos colonia); drugie zaś, założone przez sojuszników juris latini, zakładali sami Rzymianie (coloniae latinae populi romani).

Furbojani: druga, wlocznia, (hasta),

Stoła karowa w wyroku Rzymskim. Powoływani i śmierci przy naczelnym wodnym podkrawcowym. Berwarunkowe postawienie: miedzi nie może działać bez wyjątkowego rozkazu. Legion składa się z trzech gatunków broni: Hastati (wlocznia), Stali w pierwszej linii, w drugiej principes z krótkim mieczem (gladius) w trzeciej accarii w środku zaś legionu stali roarii, a procanni tylko i sekami, i accarii stanowiący rezerwy. Ci ostatni brali broń dopiero w poległych żołnierzy. Legion stał w szerebie, mając czoło i boki, strony, rozwiął się i skupiał z latwością, a gdy rozkazał swe linie, dawał przejście nieprzyjacielowi i wtedy najcięższą wystrzał go do szerefu. Legion składał się z 4000 a później 6000 piechoty; dzielił się na kohorty po 400, a potem 600 ludzi w każdej, kohorta na manipły po 40 i 60 ludzi, manipły na centurie (ordines) po 20 i 30 ludzi. (X) Stoła rzymski był ciężko obciążony: musiał nosić i toba, żywność, trydel i wózek, co było potrzebne do postawienia namiotu. Stojąc naprzeciw, nieprzyjacielowi, wojsko stanowiło obóz obwarowany w szerebie, otoczony rowem i wałami, z każdej strony w środku wału znajdowała się brama i droga prowadząca do przeciwniejszej strony tak, iż obie drogi przecinały się pod każdym prostym, a tym sposobem dzieląc obóz na 4 szereby, gdzie stały namioty, drogami zaś temi wychodził przeciw nieprzyjacielowi.

(X) Standa, do każdej legii po 300 a potem 600, organizacja, dla legii wojaka, stała się nabywać się oddziały 300 janczyków.

Furbojani do zabrania się, wojaka, gdzie było nym.

IV

Diocèse promoenicas : Falbe, Recherches sur l'emplacement de Carthage.
Paris 1833. - Durcau de la Malle, Recherches sur la topographie de Carthage.
Paris 1835. - Keeren, Idées sur la politique et le commerce des peuples
de l'antiquité, Bonn. a. nism. na franc. pourr Suchau. Paris 1832 t. IV.
Carthage pourr Durcau de la Malle, le Diocèse Univers pittoresque. Afrique.
Paris 1844.

Bratzi potvornu efraki od tyrenajki. Oprisanie ogólnu.
na pichodnie, a i do Mantyku na ka. Lucmoffi.

Kordzie, stykają się na północy z morzem
 Kordyennem, a na południu z Tarsuschem
 gór Atlas i wielką pustynią, Libijską
 Błakosć morza, która łagodni gorącości
 klimatu, i liane rzeki z gór wypływają
 są, przesyca, wielkimi rzekami tych krajów,
 a tym przeto czynią je sprzyjliwemi do
 wyżywienia licznej ludności. Liczne raki;
 wspaniałe albo nie są, w tak wielkiej licz-
 bie ani tak głębokie jak przy brzegach
 Azji; stanoż tworzą porty, naturalne
 i udatwiane, dogodnie. Wzrostu na-
 chłodzone pierwotnie przez Libijskich
 należących do jednego z Egipcjan ple-
 mienia, strzymały w dawnych bardzo
 czasach, osady fenickie, które nie długo
 potem sławny się stał z Libijszycami
 w jedną narodowość, utworzyły ludowa-
 ny Libi-Phoenicii. Wobec handel nie
 kwan, pierwotna, gęstą, i z koczującą
 mi pokoleniami Afryki, osady te doszły
 do wysokiego stopnia bogactwa i pomysł-
 ności. Pokolenia koczujące przynosiły do
 miast nadmorskich Afryki przed Afryki
 środkowej i zamieszkały je na prawie puz-
 mysu fenickiego. — Na części Afryki między
Dzielną się, na 4 części: Larthago na
 wschodzie, Numidia w środku, Mauri-
tania na zachodzie i Getulia na południu,
 nad granicą, wielkiej pustyni Libijskiej.

— Kraj Kartaginicki: najnowad baręc Angli: Osady Fenickie. Kartagi-
od malej Syryi mniejszej w południowo-wschod- gina.
niej stronie, do zatoki: Typponińskiej na
w południowo-wschodniej; na południe zaś oddziel-
ny jest od pustyni Syryjskiej wielkiem je-
ziorem, Tritonis Salus nwanem. Rzeka Bagra-
das przepływa go z południa na północ
i wpada do zatoki Utyckiej. Oprócz tego

Croftak Saturday. Wings ~~1000~~ 1007

i innemi osadami greckimi zagarnęli się
kora, połowa, kajin, wyspy. Do nich, także
należądy wybrzeża południowe Hiszpanii,
która, po ~~drugim~~ pierwszym wojnie punickiej po-
biłi aż do r. Ebro. Wreszcie Kartaginiecy ko-
nie mieli czasu, osady na zachodnim brzo-
gu Afryki, aż do Senegalu. Kolonyje sta-
ły się, wainemi dla handlu.

II. Wiadomości wstępne.

Kartagina była osada pałoziona przez Syryj-
czyków w mieście fenickiem Lambe, istnie-
jącem już od XII w. Osada syryjska przybyła
tu około 826 r. i miasto Lambe nadała imię
Carthada. Podwójny ten porządek Kartaginy
Rzymianie, dla czego starzy, tu przetrze-
słania się w podaniu nam czasu przybycia
osady fenickiej do Afryki.

Historja Kartaginy dzielisz na 3 okresy:
I. O przybycia osady syryjskiej aż do wojen
syryjskich (826-480 przed Chr.)

II. O wojen syryjskich do pierwszej wojny
z Rzymianami (480-264 przed Chr.)

III. O wojny z Rzymianami aż do zru-
żenia Kartaginy (264-146 przed Chr.)

W tym rozdziale opowiemy tylko historję
tylko dwóch pierwszych okresów, tzn. prze-
ciw, ponieważ siwle jest zająć się i histo-
ryą, rymską, w niej najwięcej swoje
miejscie.

Okres pierwszy.

II. O założenia Kartaginy aż do wojen sy-
ryjskich. (826-480 przed Chr.)

Większa pomocnicze: Heeren, Idées etc. - Winge.

De republica Carthaginiensium - Boettiger, Flo-

rencja Kartaginiecyków Berlin 1827 in 8° po mie-

niach. - Movers, Fenizjanie, Wrocław 1858 3 tom

in 8° (po niem.). - Lamb, Hist. powst. - Dureau

de la Halle, Carthage w Univers pittoresque.

O założenia aż do porażku świętości

Kartaginy (826-650 r.). W skutek zamieszek

po śmierci Miltona, króla Syryjskiego, nastę-
pna luda szlachty syryjskiej, wysiedlił ją

z kraju swego pod wodzą Elisy, córki

Miltona, schroniła się do miasta Lambe

w Afryce. Bogactwa, jakie ci nowi przy-
byli z sobą wprowadzili, mierzadło na

dalej miastu Lambe przewagę Anato-

lii nad innemi miastami fenicki-
mi w Afryce: straszało ono ~~nie~~ od-
kładać się powstanie Kartaginy. A po

powstaniu się powstanie Kartaginy. A po

14

[illegible]

Cray take Saturday. 1901. 11/11/11

Ci

myjaniem; i Tybii Phoenikii, którzy powsta-
li, w skutek powstania się plemienia
Kanaanajczyków z dawnych Kubyllami.
Kiedy bowiem Dawid Starożytny, dawając
li Palestynę, na stałe pod władzę Bożego
(r. 1451), wtedy całe Kanaanajczyków, Amurrona
opuszcza swój kraj, schroniła się do
Afryki północnej, i tu mieszkają się
stała się, w jedną, narodowość z
z pierwotnymi mieszkającymi. W następ-
nych czasach Kanaanajczyków tych brać uwaga
na jedno z Fenicyjanami, którzy
także należeli do plemienia Kana-
najczyków (ob. I. I. str. 130).

Politykę Kartaginczyków: zawierają przy-
miera z dawniejszymi osadami fenickimi, sta-
wiając się o przetrwanie Tybii Fenicyjan, a wglę-
biając się w plemię powracając: prowadzą wojnę
i nakładają dźwignię na nich. Upadek tytu-
łu wojny okazał się: miasto to traci prze-
wagę handlową, na morzu Śródziemnym.
Kartaginczykowie zawierają stosunki
handlowe z osadami fenickimi na wy-
spach Sytylii, Sardynii, i Malcie, i na
wybrzeżach Hiszpanii. Grecy nakładają
osady swe w Sytylii (ob. I. II. str. 92).
Walka tych osad z fenickimi; Kartagi-
nazykowie byli ostatnimi przybywającymi
na pomoc i stają się panami morza
Śródziemnego.

Nie można dokładnie oznaczyć czasu,
w którym Kartaginczykowie podrywili się
podbój, swobodnie panując nad morzem,
tylko powiadają, że stali się między
państwami VII a początkiem piątego wieku
(650-500) i ustaliły panowanie Kartagin
nad zachodnią częścią morza Śródziem-
nego, między Słabą, Hiszpanją i Afry-
ką północną. Kartaginczykowie idą
śladem Fenicyjan, którzy pierwsi zakładali
osady na wysepkach i wybrzeżach tego
morza. Jedną tylko Słabą nie miała
na swej ziemi żadnej osady fenickiej.
Posiadłości Kartaginickie, przy końcu
mniejszego oceanu: w Afryce ich pano-
wanie rozciągało się od Syrenajki na
wschodzie, do Oceanu Atlantyckiego na
zachodzie; na południu plemiona ko-
ńczące się im dął; na morzu
Śródziemnym wyspy: Szwia, Bakarskie,

czaj, tak jak waga.

z Karta, Sardynia i Korsyka; 10 Flakopatii
wspierają Betyki: aż do Gades. Morska-
wodnictwo Kartaginczyków w Etruskach.
Przyniesze handlowe w Rzymem (r. 509). -

Okres drugi.

IV. - Od wojen sytylijskich aż do pierwszej wojny z Rzymem. (480-265 przed Chr.)

Pierwsza wojna sytylijska (480). - Dwie Kartaginczyków w
dawna, wzięli pod swą opiekę osady fi-
niczne w Sytylii; między resztą Syrakuz i
przyniesze, które król perski, Dariusz I na
wart z tem miastem przeciwnie Greców,
podały im wspaniałe do pomocy.

Wiec o podbitcie całej wyspy. Hamilkar, syn Magona,

z pomocą Greców pod wodzą
Gelonu, tyrana Syrakuz,
Therona, tyrana Agrigentum

na czele swojej armii wyruszył, się do
Sytylii; lecz został pokonany w bitwie
pod Himeryą, gdzie i sam życie utra-

cił. Kartaginczyków, bojąc się, aby
niebyłoby im przeciwni, się z wojną
do Sytylii; zawarli pokój, wypłacili
mu 2000 talentów i na drugi

raz podbili Sytylię.

Dalsze wyprawy Kar-
taginczyków (480).

Korzystając z tego pokoju, Kartagin-
czykowie wzięli się do rozszerzenia swego
panowania i stosunków handlowych nad

brzegami Oceanu Atlantyckiego. Dwa
synowie Hamilkara: Hannon i Hamilkar

na czele swoich wypraw wyruszyli, między

z flotą oddziałów, pierwszą dla zwie-

dzienia brzegów Sytylii; drugą na brze-

gi Hiszpanii. Hannon dotarł aż do pro-

ładka gór Atlasu w Mauritani, gdzie

został zabił. Hannon zaś osadził na tych wybrze-

żach, i ogarnął few siedliskami. Hannon

przemasz brzegów Hiszpanii i Afry-

ki; dotarł aż do Kadyksu (wyprawy
Brytanii), lecz skreślił jej podrobie

nie zażądał. Korzystał handlowe, jakie

z tych wypraw przynosił na Kartaginę,

zwiększył jej potęgę, i dodał jej no-
wych sił do rozszerzenia na nowo z

z lepszym skutkiem wojen z Syra-
kuzami.

Arack, Afryki. ^{imierza} ~~Stan~~ ^{do} Pokolenia afrykań-
skiego, które przystają do niego - sądzim.
y tego znaczenia, wsi Afryki, i ^{tego} bunt
gi. ~~W~~ Synakuraz pnieła go zaprowadzenia tak
roz-ponyśkowej dla siebie wojny. Odnowiwszy
a dy. ~~nie~~ ^{pragnienie} ~~do~~ ^{po} pokoj. Magana
ku na ~~wschód~~ do Syzlii. - Wojny &

Wojny z Pyrrhus'em Królem
— Smirni Agatollera, a Epiru i z Momestydnami
(289-277-264).

— Epimire Syrakuzan, a Epimire i k
stad powstaje niegdyż do Epimire i k
mowe w Syrakuzach, powiaty knów
Kartaginyzkom spodobność do podbitia
stad greckich w Syzylji. Syrakuzanie
w tej potrzebie udali się o pomoc do
Pyrrhusa II króla Epimire, króla Egea.
Hokkera, który wtedy prowadził & kry-
mianami wojnę we Włoszech. Przy-
bywszy Pyrrhus do Syzylji, wyparował
Kartaginyzkom & wielu miast stad
Kartaginyzki się schronić się do kilku
miast na nachodnim brzegu Syzylji
leżących; krakowsy jednak Greków swa,
pyrrhus, i oddalający się od siebie,
musiał zaprzestać dalszych działań
i wrócić do Italji. Po jego odejściu
Kartaginyz odebrali swa dawniejsza
nie-udolność i kawalsi & & Hieronem
królem Syrakuz położył, a potem wespół
nie & tymie oblegli miasto Messane,
która wpadła w ręce Kartaginyzów,
niegdzi najemnych Kartaginyz & Ege-
Hokkera, a potem rabusiów, napadnia-
jących Syzylję swa, stad Syzylji.
Kartaginyzowie, wexwali na pomoc
Rzymian, co stało się powodem pierws-
szej wojny Kartaginyz & Rzymen.

Wiedząc, Syzylia będo najwspanialszą krajem
Italię, jak i Syzylia, po południu Syzylia
Syzylia, leżąc w środku morza Adriatyckiego
niego, stanowiła ważny punkt dla
panowania Italii jak północnej Syzylia
właściwie bowiem naturalnym przygotowaniem
strategiczne bowiem okazywało
i zachodu na wschód się udające. Tu
stawać musiły Odcinki greckie w Sy-
zylia: świetny stan Syrakuz na Gelous
(ob. t. II str. 93). Wzrostło Perseus I

transak saturday. Dring. 11/17

z Kartagńczykami i obawiając się
 na Greków Syrakuzczyków i posyła
 30,000 swego wojska pod dowództwem Hammona.
 Gelon Syrakuzczyński, połączony
 z Hieronem i Agrygentą, staje się
 i z nimi do walki. Bitwa pod Himera
 (r. 480) skończona w dzień zwycięstwa pod
 Salaminą; wypada Hamilkar z rąk na
 pozostałki bitwy rżnąc, a Kartagńczyko-
 wie zwyciężeni uciekają, pokój.
 Dwie wielkie wyprawy w celu odkrycia
 nowych ziem i Kartagina oceanu na oceanie
 Atlant. wysłano pod wodzą Hammona i
Hamilkona. Długość podróży opis omy-
 ślnie; nie wiadomo jednakże można ją
 z pewnością oznaczyć punktu do którego się
 wzięły doświadczenia swojej podróży. Niektórzy
 utrzymują, iż posunął się aż do ujścia
 Senegalu; inni, że tylko do południowego
 krańca Atlantu. Były na tem myślenie
 były, które owoce Hamilkona wiodła
 brzoję Europy mało jest ruina, ponieważ
 jej opis zaczyna się z handlu tylko, jaki Kar-
 tagńczykowie prowadzili z wyprawami Bry-
 tani, przekroczeniu od nich wypraw cy-
 noweni (Lasiterid), wnosie można, że
 wyprawa aż do tego miejsca dotychczas.
 Krajemna niewątpliwie między oceanami
oryjckimi i ionickimi (ob. t. II str. 90-91)
 wojna między Agrestai i Salim,
 wojna pośredniczą Alieyptowie (ob. t. II str. 125)
 lecz niepowodzenie (r. 413). Agrestanowie wy-
 wają na pomoc Kartagńczyków. Agrestan
 wojna z Syryli (410-405). Zwycięstwa i
 podbój Kartagńczyków (410-406) w sta-
 łek niezgod danielowych, wotrąsających
 republiki Syrakuzy. Dionizyusz I do-
 staje tyranem A. j. królem w tym mieście
 (ob. t. II str. 93). Polity pod Gela, nawiera
 pokój. Upojony dumą, Dionizyusz panicznie
 ceni, Syryli, Kaganat pod swe berda. Wy-
 ciecia owoce ionickie, owoce oryjckie
 dobrowolnie poddają się jego przewodzi-
 ców.
 Druga wojna z Syryli (398-392). Zwycię-
 stwa Dionizyusza II; zdobywa i burzy
 Kartagńczyckie miasto i Moty. Hamilkar
 przybywa w 100,000 żołnierzy; Syryli
 bierze, iż z nim Syryli A. j. pro

1) Ob. Bongainville, Memoires sur
les decouvertes d'Hammon, w dziele
Memoires de l'Acad. des Inscriptions
 t. 26 i 28. - Haeren. Idee str. 1. II.
 Dodatek 5. - Movers, Phoenicia
 t. II str. II. rozdz. 10.

stych
 gisio
 —
 nrad
 nym
 anyet
 to kn
 dyna
 Bazy
 a poc
 a po
 tylko
 rwa
 Mich
 stu,
 prost
 drin.
się
Sen
 tante
 rzy
 rozpo
 wa
 pokoj
 moc
 by
 nich
 by
 rade
rade
 wo
 daw
 rwa
huda
 knac
 by
 tywa
 było
 Sen
 —
 ba,
 dach
 usaw
 cora
 cora
 cran

[illegible]

Kartaginiecy prowadzili handel
lądowy i morski. Pierwszy odbywał się
na promocyjnych okrętach i sięgał tak
daleko, jak się rozciągał handel Fen
ycjan, w których stady Kartwie wale
pując, dostarli z jednej strony aż do
wysep Brytanii, a z drugiej do Garm
i wysep Kanaryjskich, z przynależnościami
wielkie wojny handlowe na zachodnim
brzeżu morza Śródziemnego, o który prze
biegał czas niejaki. Ubiegali się z mien
i Kartaginie, a potem Tarentynowie.

Handel lądowy nie środkowa, Affryka
odbywał się na pośrednictwem pośred
niów. Kartaginiecy.

Przewoźnicy soli, daktyli, piasek, kłoty, a najwięcej
czarnych niewolników. Karawan, a Kartaginiecy
sali porunkiwanych w sta. Affryce aż do Nigru, wyjącego, Egiptu
li: Grecji, Karawanu i do Nubii. Kartaginiecy.

Sila rzeźnia

Skarb. Finances. Skarb. Finances.
Początek sila rzeźnia Kartaginiecy
kładał w sobie, silny składający
się z wielkiej 400 okrętów wojennych
i 400 okrętów wojennych. Kartaginiecy
nie ujmiano niewolników. Kartaginiecy
okręty, zagłowe. Kartaginiecy
składada się z Kartaginiecy i
niezależności. Kartaginiecy
Sila rzeźnia lądowa wybierana była
z pomiaru ludności podbity; głównie
rasi rasiada się na wojnę wojenną
najemniczą. Dowodztwo nad temi woj
skami mieli oficerowie Kartaginiecy.
Wielki, wielki jednak i dowodztwo
najmowano z obcego wojska. W ta
kim stanie prowadzenie wojny wyma
gało wielkich kosztów pieniężnych.
Głównym źródłem dochodu skarbowego
go była łupieżcza, jaka, mniemamy
opracai podbity lud; dalej to Kartaginiecy
od towarów przechodzących przez Kar
taginę i jej osady; nakazem Kartaginiecy
nie srebra w Hiszpanii, w których
pracowała Kartaginiecy na liczbę niewol
ników; z od przewoźnej wojny pieniężnej
a które przynosiły nie mały dochód.

Dochoły skarbowe były w większej
 części na utrzymanie floty i wojska;
 lecz jakkolwiek były znaczne, trafiało
 się jednak, że skarbiec w czasie
 długich wojen, ^{z Kartagińczykami} nie skarbił by zupełnie
 pusty, a wojska najmniejsze, nie odbie-
 rając zapłaty, buntowały się.

Religia Kartagińczyków była taka sama jak u Fenicjan; oddawała cześć swoim bogom, i żyła k Kartagińczyków.

Wszystkie ich przyrodzone w sposób krwawo-
 ny, krwawy, ludzki, splamiony. Pomimo
 okoliczności, które sprawiły, że ich
 żył do wojny i rodnym, pięknym,
 przed wojną religijny Kartagińczyk i ten
 miastem nie był rewany, i coocznie
 salom wyżytao skąd do żył, porcelotwo
 dla poświęcenia ofiar w świątyni Melkarta.

Charakter Kartagińczyków nie był wol-
 ny od okrucieństwa i egoizmu. Sednakie
 Kartagińczanie zbyt przesadzili odjeżdżając
 im wszelką, wiarę, (fides punica).

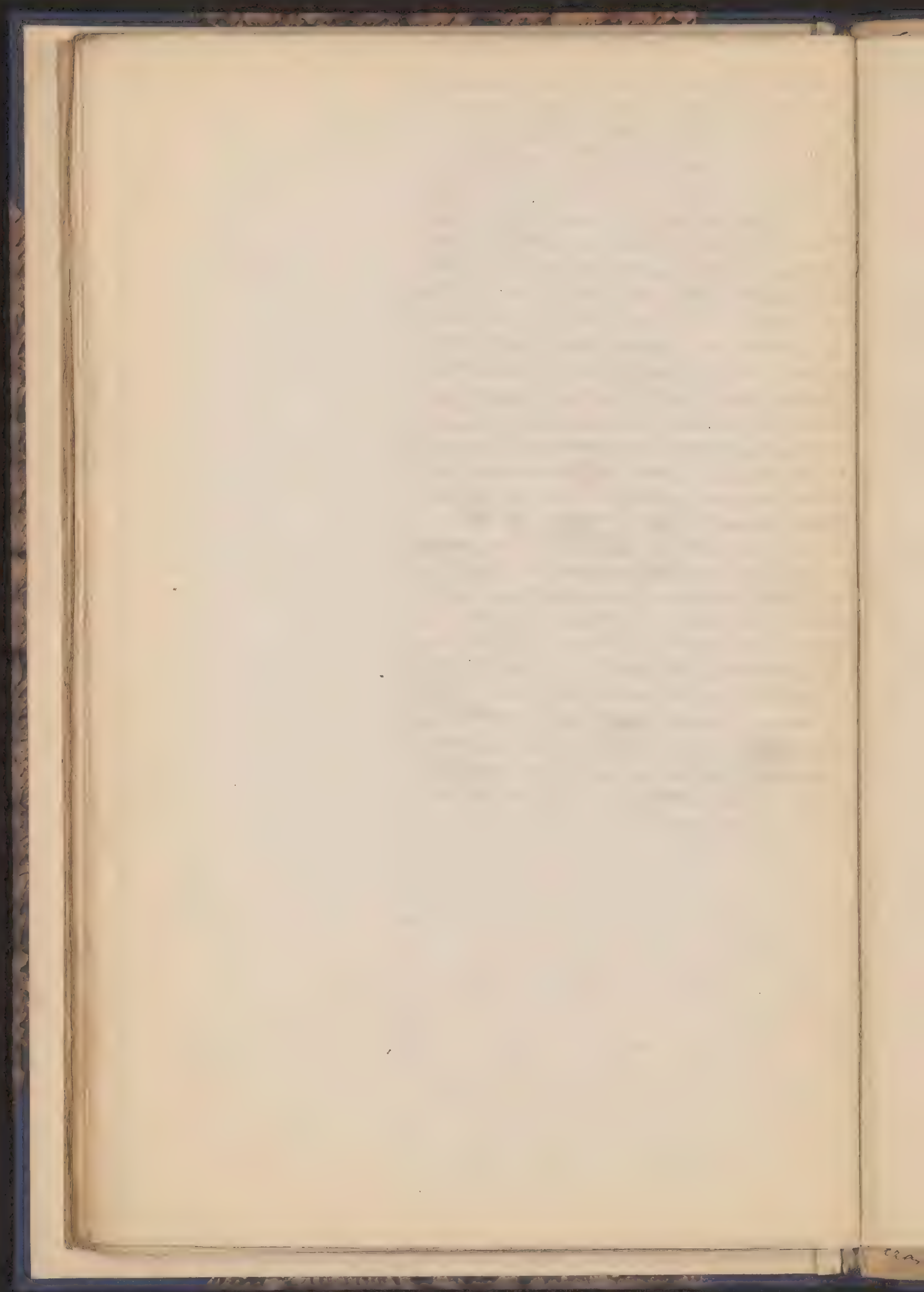
Przytłumienie było mieszkaniem fenickie-
 go i ~~in~~ parckę afrykańskich. Chociaż
 nie rostał się, nam po nich ^{Kartagińczyk} naden
 ponniatę pismismitwa, ~~nie~~ nie pod-
 ga przesie wafliwość, że posiadał
 w sobie wyborne dzieła po wyzsthił
 gaderiach nauk, które ^{były} kierowały do
 życia praktycznego. Wiadomo iż
 Thagor napisał traktat o rolnictwie;
 w porównaniu z rękopisami rzymowa-
 nymi, się, wiele literatury, greckiej.

Podobieństwo między ustawami Kartagi-
 Ńczyków i Fenicjan (D. I. str. 136-138)
 Ludność dzielą się na 3 klasy: 1° ~~szlachta~~
 szlachta kapitańska i ~~szlachta~~ szlachta, która
 została była z pewnej liczby rodzin
 (gentes) po grecku heteryc. Szlachta
 nie dzielą się, na 2 gady: na regu-
 larne, arystokratyczne i 30 rodzin ~~prywatne~~
 prywatnych rodzin (gentes principes), - poni-
 żej których ~~jeżeli~~ było 10 rodzin
 w pierwszego rzędu; - na 300 rodzin ~~szlachty~~
 szlachty. Kraj był w ręku szlachty.
 2° Ludzie wolni tworzyli lud, do którego
 go brnęli się także wyprawiający.

era, tak takowa.

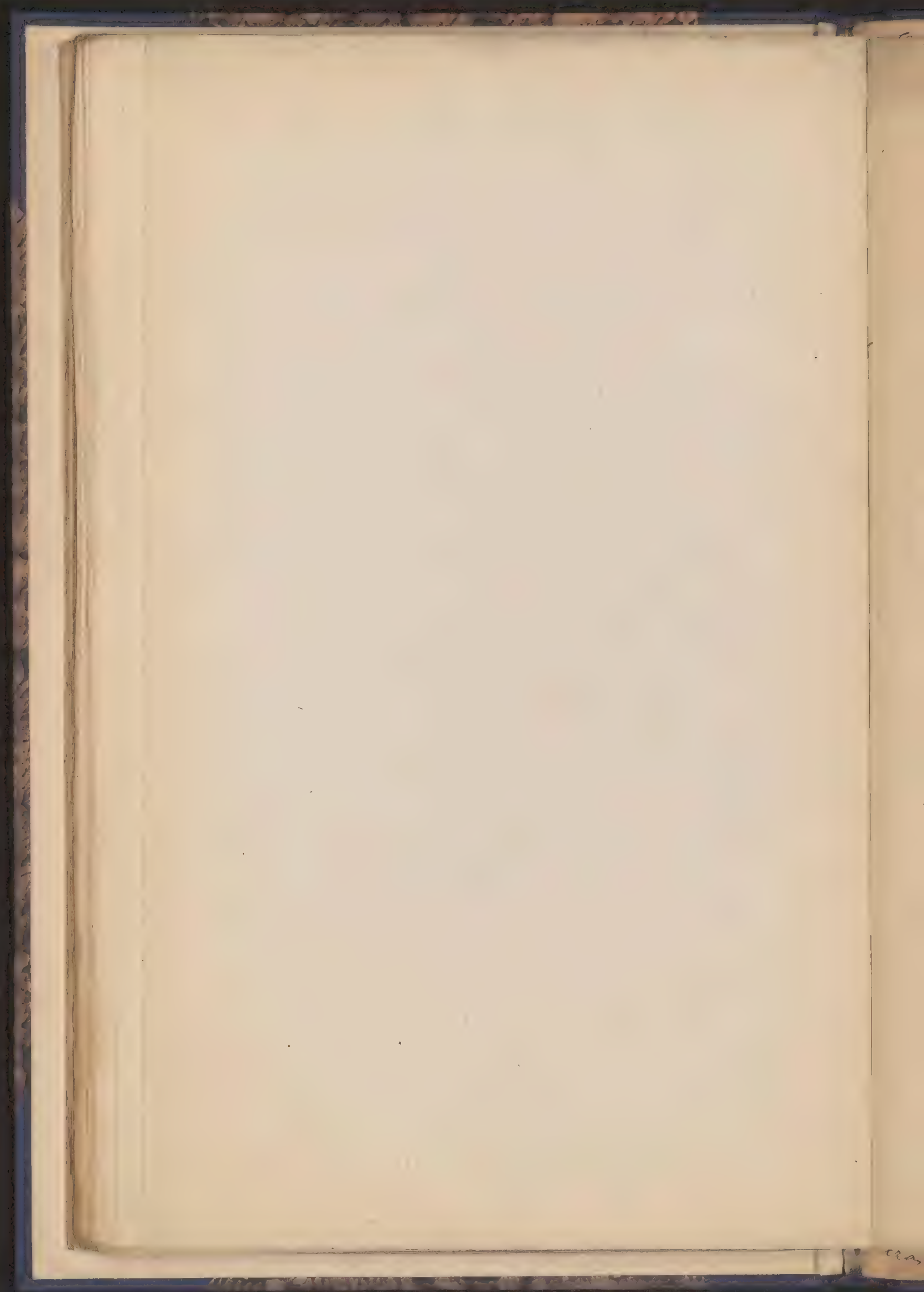
Lud dzielił się na rozmaite cechy,
czyli korporacje. Niektórzy sprawczy
pikarny błądnie da, w błądzie, biorąc do
cechy na jedno z roduśmian (gentes),
czyli ketygami. Cechy używały wywar-
dnie praw politycznych i cywilnych i oby-
watelskich, lecz od wyjętych urzędowa-
były zupełnie wyłączone. 3° Nie wol-
niły nie posiadali żadnych praw i
liżnowi byli dwójakiego rodzaju: nie-
wolnicy ^{domestici} (domestici) t.j.
materiały do praca, którzy nie mieli wię-
skich donowań względów, - i rzeźmi-
nicy, którzy pracowali po warsztatach
maim rannym fabrykantów, lub
uprawiali ziemie roln. - Ludy podbite
Phoenicia podbite, które opłacały da-
winy, nie wchodziły w skład ludu
to ludu Kartaggo; takimi byli dybi-
Phoenici (ob. wyżej). A ponieważ t.j. nie
wybierano szeregi wojenne, ~~to~~ których
główna, t.j. ~~to~~ stanowiły wojska na-
jemnicze. Mieszkańcy osad kartagińskich
i fenickich miały Affryki używały
w Kartaginie prawa obywatelstwa,
lecz takie prawa roczną daninę.
Państwa fenickie pierwotnie miały
jedynowładny dyktator (ob. t. I str. 137),
i dla tego w Kartaginie, z przybyciem
szlachty Affryki i Eliva, usta-
nowione jedynowładztwo wybieralne.
Prawdopodobnie wybór odbywał się na-
danie dyktatoru ~~fi~~ najpiękniejszych ro-
dów (principes albo proceres), którzy
nawet po zniesieniu godności króla-
stwa kandydowały swój wpływ na
państwa. Suffetowie (shufet shoffetim
t.j. sędziowie). Z poezji dożył
czasto nazywano ich królami (reges, basileis) i
istotą na równi z królami
tami spłaty. Władza ta potem była
tylko na rok powierzana. Podczas
wojny, jeden z suffetów obejmował
dowództwo sił zbrojnych; lecz nie-
długo potem i onem zastąpiony.

został przez naszego wodza,
 który był odpowiedniemu przez
 senatem. Rada Trybunału, ko-
 stojąca pod prezydencją Moniteau
Dieziera, była reprezentacją wy-
 stoj. arystokracji i pomagała suffe-
 tom w sprawowaniu rządów państwa.
 Grecy radę trybunału nazywali
gerusia. Senat, zwany od greckich
synedrot, t.j. zgromadzenie, składał
 się z 300 członków dwiema grupami,
 myślała będących przedstawicielami
 300 rodzin szlacheckich (gentes).
 Rada trybunału parowała w połowie
 z senatem, któremu przewodniczył
 suffetowie; a oba zgromadzenia
 razem wzięte nosiły nazwę syne-
drium (sanhedryn). ^{niektóre} ~~któreś~~ z nich
 Wraz z, kiedy tam rodzinę, w której
 a samarkand i Maganów, zaczęły
 robić kucwania w celu zagarnię-
 cia rządów w swe ręce, o co się
 między kuzima rodziną i Maganów,
 myśliwano z senatem radę stu
 członków, których czynności były
 te same co areopagus w Atenach.
 Zgromadzenie ludzi zdaje się, że
 nie miało nic do rzadu. nie wpły-
 wało; jego atuty były i utraci-
 ły nie nie są, znane.

2

120, tak satwa. 12000 12000 12000

klas tak satwa. (handwritten text)

słoty
 dryt
 ryjxk
 prxy
 mac
 kagol
 was
 czešto
 kachi;
 hym o
 (law
 a do
 den k
 mian
 ladom
 bywa
 jayze
 do dr
 et k
 Xbro
 knar
 data
 dryt
 r kay
 do 40
 przym
 300
 pok
 wydo
 sis. 7
 ramis
 dryt
 ladom
 wie
 Odda
 na us
 sm. lo
 kow
 i Flis
 ras
 ta. kin
 dranc
 kcor
 kupa
 wydo
 mac
 mac
 cray

Handel Kartagiński, na przylączyu sta-
łszy Syryjskiej, ze swemi bogactwami,
szybko wzbudził wzyby i salachy sy-
ryjskiej, ze swemi bogactwami, majasoj
przystem rozlegle stosunki handlowe. To
mamy nam szybki wzrost handlu Kar-
tagońskiego. - Handel się morzki wyrów-
wał Fenickiemu (ob. t. I str. 140-142). Fenicy
często sami rozszerzili swoje towary na okry-
tachi; płynąc na' Archymali i z brzegów, a
tym sposobem dobiegali do wysp Brytani
(Cassiterides wyspy cynowe) na północy,
a do ujścia Senegalu na południu. Handel
ten był poprzeczny; między prostą, tylko wy-
miana, towarów; porównał go handel
lądowy, ze środkową Afryką, który się od-
bywał na pośrednictwem pokołai Kucki-
jacych. (Po dniegoiz odrydany kryfaliwka
do dzieła Heren'a: *Idées sur la politique
et le commerce des peuples de l'antiquité*).

Obroja rita morska Kartagkoia była
znaczną; w czasie wojen Syryjskich sta-
ła się, niewiele x 150 do 200 wojenne-
nych okrętów (trirèmes), a podczas wojen
z Rzymem liczba ich podniesioną została
do 400, między temi były i *quinqueremes*.
Tych okrętów całego była:
300 wielotarcz i 120 jednietarcz. W czasie
połoju flota Kartagińska stała w porcie
wybrzeżu na to przeznaczonym (ob. wyz.
str. 114). Kartagińczykowie nie mieli
ramisowania w dziedzinie wojennej: szybko było
dużo było we flocie, tylko a w wojaku
lądowym, zbioru prawie z samych pra-
wie żołnierzy najemnych, byli dowódcami.
Oddział Kartkois, legion święty, otaczał
naturalnego wodza. Afryka dostarczała
sobie lekką jazdę, z Numidów i Libijskich;
Gallia, Liguria, Sardynia a północy
i Hiszpania przysłały; procowników
na' (funditores) mieli z wysp Balearskich.
Takim sposobem przez żołnierzami prawni-
dona wojna, wymagała wielkich
kosztów; dla tego też nie raz wojna
wypędnie starb wycofywała. Los wojny
wysłać prawie zależał od zdolności
naturalnego wodza, jeżeli potrafił utrzy-
mać karności w wojsku, to nie było prze-
czar, tak natura. Dopusi skutek z tego

Rodzina siódma.

Okres Arcei. O początku wojen punickich
(do zamieszek domowych pod Gracchanami
(264 - 134 przed Chr.))

I Półwieczna wojna punicka. (264 - 261 przed Chr.)

Okres niniejszy historyi rzymskiej, Ogólny rzut oka.
rozpoczynający się walką z połuną
Kiplita, Kartłką, sławami jest o krzewie
wielkich podbojów. Si dotad Rzymia-
nie brzymali się w granicach Italii,
której zostali panami po zdobyciu jedyn-
ym panami po zdobyciu Tarentu i zwycię-
żeniu pokoleń Galów na północnej stronie
półwyspu. Odtąd zwycięzcy swą energię
przeniosła do krain otaczających morze
Wodziszcze i natłaczali dyktują prawa
wszystkim narodom. Syryja, Sardynja,
Korzyka, Karpacja, Affryka, Grecja
i Macedonia upadają po kolei i stają
się prowincjami Kiplitaj Rzymu. Rzym
na wschód ~~dotychczas~~ dotychczas jej wpływ
i potęga się rozciąga na wschód, rozcią-
ga ona swój wpływ nawet do Wschodu,
pośrednicząc w jego sprawach. Ateny
i Syryja, Armenja, Syryja, Armenja
i Egipt słuchają rozkazów ludu i senatu
Rzymskiego, jedynych władców świata po
zobiciu wojnie. Wewnątrz miasta
dyktują historię filozofów i polity-
cyzami już się stowarzyszy i praca
ty ten okres ~~rozpoczyna~~ rozpoczyna się zgodą
domowa. Jednak ~~rozpoczyna~~ rozpoczyna daleko głośnie,
anielskie które dotad były przygotowy-
nie powoli na koniec tego pokoleń i ka-
nie obawiać nowej wojny domowej, ma-
jącej przywieść Kiplitę do upadku.
Rozwojem jest do straszenia
swoim i ubogich bogactw i młodych.
Bogactw. Młodzi dawnego patryjatu -
patryjatu i młodzi młodzi młodzi
pożądanie i dumnie od swych
poprzedników, zamiast przeciwko niej
powołaje straszenie demokracji,
które z biednych klas ludu. Które
walczyły z Rzymem, z Rzymem
walczyły z Rzymem, z Rzymem
straszenie daleko niebezpiecznie.

(dla porządku publicznego smiertelni gmo
(plebs) w piśmowym czasie - rzucił się.
(Dzieje tej nowej walki należą już
do chwastu przeszłości drugiej epoki.

Treść składowa dzieł w Bibliotece rzymskiej
prawie drugi stulecie wojen, które się na
czynały, piewnie wojna z Kartaginą, a
koniec, powstaniem niewolników w Syzylji.

Oto stulecie chronologiczne tych wojen:

1° Pierwsza wojna punicka (264-241).

2° Wojna z Gallami i Ligurczykami na
północy Italii (232-222).

3° I^a wojna w Sycylii (230-228).

4° II^a id, id, (219).

5° II^a wojna punicka (218-201).

6° I^a wojna z Macedoniją (214-205).

7° Wojna z Syrakuzami (214-212).

8° Druga wojna z Macedoniją (208-197).

9° Wojna z Antiochem W. królem Syzji (195-190).

10° III^a wojna z Macedoniją i Egiptem (171-168).

11° Wojny z Gallami i Ligurczykami (200-160).

12° Trzecia wojna punicka (149-146).

13° Ostatnia wojna z Macedoniją i Grecją (148-146).

14° Wojna z Lusitanami w Hiszpanii (148-141).

15° Wojna z Numancją (143-133).

16° Pierwszy bunt niewolników w Syzylji (133-131).

Podręcznik pierwszej woj-
ny punickiej (264-260).

Najzwyklejszą przyczyną wojny między Rzymem a Kartaginą było to, że Rzymianie, chcąc rozszerzyć swoje panowanie nad Sycylią, podjęli plany podbicia Italii, co było dla Kartaginy nie do zaakceptowania. Rzymianie, chcąc uniknąć wojny, podjęli próby negocjacji, ale nie udało się osiągnąć porozumienia. W końcu Rzymianie podjęli wojnę. Pierwszą wojnę punicką wywołał Rzym, który chciał podbić Sycylię. Rzymianie, chcąc uniknąć wojny, podjęli próby negocjacji, ale nie udało się osiągnąć porozumienia. W końcu Rzymianie podjęli wojnę. Pierwszą wojnę punicką wywołał Rzym, który chciał podbić Sycylię. Rzymianie, chcąc uniknąć wojny, podjęli próby negocjacji, ale nie udało się osiągnąć porozumienia. W końcu Rzymianie podjęli wojnę. Pierwszą wojnę punicką wywołał Rzym, który chciał podbić Sycylię.

innu miasta greckiego. Kartuzie schro-
nili się do Agrigentu; ~~lecz gdy~~ Rzy-
mianie, po oblężeniu miasta, i po 70-
miesięcznym oblężeniu zdobyli je i abun-
dantly jednakiem Kartuzie wypierali
nie mogli, bo ci utrzymali
się w fortach na zachodnim brzegu
Sycylii, będących, a ~~wypierali~~ ^{swój} flotą,
~~z pomocą~~ ^{z pomocą} Floty Italii. Wtedy i Rzymianom
przydał się utworzenia floty. W prze-
ciągu wiek dwóch mieszkańcy budowali 120
statków wojennych, z których każdy gra-
ntem był mostem ^{przebiegał} prowadzonym ^{przez} most-
jony wielkimi hakami tak iż gdy set-
kwaś się z nieprzyjacielskim okrętem,
hakami przedmawiał deski okrętu i
przetrzymywał go, a Rzymianie prze-
biegały po mostach mogli jak na la-
dzie ścierać się z nieprzyjacielem.

Wojna na morzu (260-257).

Konsul Dinkus, mając sobie powie-
dzenie dowodztwa nad tą flotą, odwo-
dząc na morzu zwycięstwo pod Myla;
wielkie manewry floty Kartuzkiej rozbi-
ły się o mosty prowadzone okrętów rzy-
mskich. Dinkus odprawił wiadomość
do Rzymu, gdzie wystawiono na
jego pania, kolumnę, i kolumny
okrętowych słonia (kolumna rostrata)
i ozdobiła, prowadząc okręty na nie-
przyjaciela zdobytych. Zwycięska flota,
porządkiem dalej, zdobyła miasta: Olbia
w Sadyrii i Akroia w Korcyce, wy-
parowała i wiele fortów sycylijskich Kar-
tuzów, a tym sposobem prawie całą
zdobyła Sycylię. Ośmieleni tem powo-
dzeniem Rzymianie, zamierzali uderzyć
na przemiast wojnę do Afryki, aby
uderzyć na nieprzyjaciela we własnym
jego kraju.

Wojna w Afryce (257-255).

Namocniwszy swoją flotą Rzymia-
nie 120 statkami, wysłali ich i mając
już 320 statków wysłali je do Afryki
zacięciem wojennym do Afryki z konsulami
Regulusem, i Mulinusem. Tak pod
Benomosem w Sycylii Kartuzie uderzyli
na nią, ~~lecz~~ ^{lecz} Rzymianie
wysłał zwycięzko, do tem drugiem mor-
skiem zwycięzko wysładowali w Afryce,
i w konawie bitwie pod Khyrea Kartuzie

[illegible]

*Pierwsza wojna punicka trwała 24 lat
 i dłała się na 4 okresy (264-241). Głównym
 jej powodem było wprowadzenie
 imigracji Kartagińczyków do Rzymu i obawa
 Rzymian, aby ~~nie~~ któryś z granicujących
 południową Italię, byli zagrożeni przez
 Kartów, gdyż ci ~~sami~~ zagrożeni
 Sycylię. Sprawy dyplomatyczne między
 Rzymianami i Kartami, o podział południowych
 brzołów południowej Italii. Wybuch wojny
 między Rzymem i Kartami. To Sycylię
 dyplomatycznie Rzym sprzął. "Wielkie
 zwycięstwo bitwy korwulskiej nad Rzymianami
 nad Kartami".*

przez obóz nieprzyjacielski. Wrekenie Agri-
gent, wpada do rzeki Rymian, zostaje
Rymion, a mieszkańcy sprzedani do nie-
woli. Anaxena licza miast greckich
w środku Syzylji wpada do rzeki Rymian.
Potrzeba floty dla Rymian. Na wzór do
zbudowania. Stary im ^{Kartagijn} okręt 5-ty, duży.
^{rozpłyty} który wypracowany został na brzezi Latium;
w przeciągu dwóch miesięcy gotowa flota
z 120 okrętów, a niewielej pełnia, na
nich sturby wiosłarzy.

II. Okres wojny na morzu i w Syzylji
(260-257). Ponieważ Rymianie nie byli
obeznani z wojną morską, prosto okrę-
ty swoje tak urządzili, iżby na nich
mogli tak jak na lądzie wojować. W tym
celu urządzili na każdym okręcie most
prowadzący ^{mały oparty} do boku. Byli kręci (corvi, mu-
nus ferreus) ielauna, słonecznik. Rymianie
na zbliżeniu się okrętu nieprzyjacielskie-
go spuszczano most oparty na temi
hakami, a tym sposobem napać widać
go, zdobywano szturmem. Dowództwo tej
floty powierzone Duiliuszowi. Bitwa
morska pod Myla (260). zwycięstwo Kar-
tagojskie pod Myliskratem (259). Zdobyte
Rymian w Sardynii i Korcyce. Kartagijn
wysyła, posłki do Syzylji i oddbiierają
niektóre swe posiadłości (258). Regulus
radzi przenieść wojnę do Afryki.

III. Okres wojny w Afryce (257-255).
Rymianie i Kartagijn powiększają siły,
zbrojną; pierwsi wystawiają flotę z
320 okrętach, drugą z 350, z których
da po większej części z 5-tych rządów
wiosł. Bitwa morska przy Ecnomus
i zwycięstwo Rymian (r. 256). Koncesje
Attilius Regulus i Lucius Manlius
z 130 tysiącami wojskiem wysiadają
na brzegach Afryki, napadają mi-
sta Cyrenę, które się im poddaje bez
oporu. Torank Kartagijn; wielka
liczba miast wpada do ręki
Rymian. Manlius z większą czę-
ścią wojska i spogabą zdobywa

(Torank)

porządku do Rzymu. Regulus amirala
wyprowadził do Kartaginy; już Kartaginie to
była rachyną, a nim układać się
o pokój: Konsul też gdy Konsul był
twardo nakłada warunki; rzeczy in-
ne, przybierała, postać. Pankypus
rachyną rozglądał się, wodzów w wy-
nie przeciwko Regulowi; Senat Kartagi-
powierza mu naczelnie dowództwo. Pan-
kyp wysłany do walki; a przegrany przy-
kowany, lekka, jarda, muniłdyjka,
i 100 słoniów wojennych, ~~zwrócił się~~
~~zwrócił się~~ wysłany Rzymian, a sa-
mego Regulusa, wrzucił do niewoli. Łą-
do porokstwa jego do Rzymu i układami
o pokój już wstępnie. Badać to badi-
jednak po tej pora i powodu tej po-
rarki. Regulus do Rzymu nie wrócił,
lecz umarł w Kartaginie w podobnym
wieku. Zwiększenie floty rzymskiej przez
burzę; - nieprawdopodobieństwo Rzymian w re-
gulus; i 364 okrętów, z których się
cała flota składała, pozostało tylko 80.

44 okres, wojna w Syzylji (254-241).

Najważniejszą posiadłość Kartaginy
w Syzylji Panormę, zabierają Rzymianie
(r. 254). Flota rzymska wysłana na
burzę, Affryki, zostaje zniszczona przez
burzę (253 r.). Kartaginie rachyną dia-
łać, rozpocząć i obkładać Panormę i
jej wyspę, ^{została} przez Metellę, sta-
nowy 20,000 ludzi i wężelkie statki.
Obłożenie dy Lilybium przez Rzymian.
Bitwa ~~na~~ morska przy Drepanum. Rzymia-
nie pokonani; flota ich poraz Grecji
zniszczona przez burzę. Senat, widząc
strach wycopany, postanawia już
więcej nie stawiać floty. Flaminio
przybywa do Syzylji (248), zmienia
tę taktykę wojenną; i u nich bitwy na
otwartym polu, a doprowadzając podja-
zdami młotem Rzymian przez 4 lata
(248-244). W Rzymie tymczasem z dobro-
wolnych ofiar młotem powstaje
flota, a wysłana na morze, spotkawszy
określa Kartaginie, które wieść, ~~o~~
iż wnoszą dla wojaka w Syzylji Flaminio,
napadają na nie ~~przez~~ ~~przez~~ przy

mila
 gow
 sko
 drugie
 Galloway
 swe
 crav
 Winc
 (do
 a 10,00
 kary
 dalsi
 cizy
 e d
 kary
 know
 Tym
 nocny
 stady
 nom
 —
 mie
 ry
 na
 gluz
 ryma
 mo
 Ka
 Ramon
 ie
 gla
 kie
 d
 i
 s
 go
 i
 Nad
 popr
 Lear
 poc
 sk
 mus
 r
 a
 w

do wra
a 1000
kary
Salis
lik
e
kary
know
Tym
nacno
Atady
nom
—
nie
ry
na
glu
rzym
mo
Ka
ramo
nie
ga
kie
owia
i jej
scil
zo
Lian
nad
popr
Lec
poc
chinn
mo
iccas
a
no

kuzie
 know
 tym
 nacno
 stady
 nom
 —
 nie
 ryk
 na
 gluz
 rym
 ma
 ka
 ram
 nie
 gra
 kie
 swia
 i
 wil
 go
 nad
 popr
 Lea
 poe
 skim
 mu
 cica
 a
 w
 w

vil
 go pr
~~Lea~~
 had
 pop
 Lea
 poe
 skinn
 mus
 ric
 a no
 w

Bunt Wojaka najemnicze Gily kat. dyploma szynku, coraz bar.
w Kartaginie podnoszą. Inni się powiększają, przeciwko Kartagi-
bunt. Hamilkar Barca, - gina prawie zostaje nad brzegiem
(240-237. przegranej przez zbuntowanie szynku wojak
najemniczych. Włóczęch nie miało racji.

[illegible]

Podbić Hiszpanie (226-220). Bunt wojak najemni-
czych, wyszedł do okraju państwa Kar-
tago, a utrata Sardynii i Korsyki, ~~które~~
~~nie podbili~~ ~~Byzancjum~~, porzuciła ich
jednego z najważniejszych środków do-
chodu. Aby wynagrodzić te straty, Ka-
milkarz namierzył podbić Hiszpanję,
kraj bogaty w kopalnie miedzi, ~~które~~
namierzali nadto przez państwa
wojowników, któreby mogły dostar-
czać kontyngens wojaku Kartaginem.

Wie Cha

(236-231).
 przemyły i skronia, się w góry. Konsul
 Pompejusz na pomorskich wielkich pól
 rzuca ich do opuszczenia wyprawy kryjówce.
 Sardyja i Koryka podlega się.
 2. Wojna z Gallami i Siquaryjczkami.
 (232-222). W powiecie rzymskim poiało się do
 nowo poddały rzymskie powstaje
 niekontentowanie między plemionami.
 Gallów w północnej Italii. Bojowie ka-
 dają wieściem oady rzymskiej Arimni-
 um i wywołują na pomoc Gesatów
 z nad Rodanu (236). Wierzący między
 Bojami i ich sprzymierzeńcami; rzymskie
 nie odmawiają radzyci nieupić się kade-
 miu. Tybun Plancjusz przeprowadza
 sprawę gruntową, na mocy którego
 skolina pól między bractwami
 i Rubikonem jako część roli skarbowej
 (ager publicus), ma być podzielona między
 biednych obywateli (232 r.). To jest
 nie bardziej rozdawką Bojów. Łączy
 się oni z Ombrykami, z Saurynkami i
 Gesatami: koczowniczymi pasterzami
 przemyśle z Rzymem. Rabobomny strach
 Rzymian i ludność iofary z ludźmi: kiej-
 gi, koczowniczymi, Tyblicjusz, mowi przeprowadza
 oady nie Italii kiedyś będzie nakierować do
 Greków, Gallów, iad swoje z Gallów
 nieznaną, i kobietę, i tak samo z Gre-
 ków i koczowniczymi. Wkrócenie
 Gallów do Etrurji; pobierają wojacko rzymskie
 pod Terentem pomysł, się z Etrurji
 się do Clusium (225 r.). Konsul Manlius
 idzie przeciw nim z wojskiem i Gallowie
 cofają się z Turyami w stronę morza Tyr-
 renickiego. Rodzina w dalszym ciągu
 z Sardyji wojacko Konsula i Atinusa
 myślowy w bicia nie wiekasz o po-
 chodzie Gallów; nadejmuje więc brzozy
 Boj: Gallowie obozem przez dwa wojska
 bronią się, rozpaczkowie, bez pomocy, do
 zezwolenia pobici. Pożycie Bojów (224). Si-
 lwa nad iadą z Ombrykami i Gesa-
 tami (223 r.). Wody, jako i inne
 miasta Ombryków zdobyte, a oni sami
 musza, paść Rzymianom rocznie, da-
 mine (222 r.).

From Sister,

3° Wojny z Illyryjczykami (230-219). - Pocho-
dziła Illyrowie na Etyradyku i cieżni na tem
handel rzymski, który po piosowskiej wojnie
wojnie piniickiej przeszedł na morze
rozkładowy. Illyrowie wyprowadzają wojnę
Greckom i brzegi ich pustoszą. Powstaje do
Królowej Teuty, która po śmierci swego
męża Agreona sprawuje rządy w imieniu
syna swego Timoneasa, powstało to skąd
się na rozbieżne morze Illyrowie. Królowa
odprawia posłów z mieczem, a jednego z nich
knie rabić na otwarte wypowiedzenie sprawy.
Wypowiedzenie wojny; pierwsza wojna
z Illyrami (230-228). Wzruszenie rzymskie
kaję. Demetrius z Syrii, illyryjski król.
Morawy wydaje to miasto Rzymianom (229).
Pokoje z Illyrami. Teuta rządy i spie-
kaj na synem Demetriuszowi i rozłożył
do przy Miłku miastach (228). Rzymianie
przywracają wolność osadom greckim Moray-
ne i Apollonii. Grecy wywodzącej się
im na to, przywracają ich do igaxye
istnickich. - Druga wojna z Illyrami.
Demetriusz znowu sprząka się rozbojów-
na morzu (219 r.). Wzruszony miłka do
Filippa III króla z Macedonii i namawia
go do wypowiedzenia Rzymianom wojny.
Kieś Illyrzy namieniona w prowincję
rzymską.
Wojna najemnicka występują przeciw
Makabazji (240-237). - Wzruszony stan
skarbu Makabzji; nie ma czasu zapłacić
rodzi wojskom najemnickim. Wypłacają im
podawę, lecz żołnierze nie przytają i
obwarowawszy się w Tunas, wybierają sobie
dwóch naczelników - Mathosa i Spendiusa.
Kantwie uchodzą, a inni w układy; wy-
syłają do nich poselstwo, na czele którego
go był Givcom. Bundownicy przytają
posłów (240), przeciagają na swą stronę
plemiona afrykańskie i przeszedł liczną
miast podbitych. Trudno pozostanie Makabzji
abywa im bożem i na wojka i na pie-
knie. Spendius oblega Utykę, a
Mathos Hippone. Hamon idzie Utyce
na odsiecz, lecz zostaje zwyciężony. Ha-
miltar Barkas obrany naczelnym wo-
dzem. Niedługo między obu młócinami
familjami Barkasów i Hamonów.

Hamilka pomsna buntowników do odlaty-
nia od Utyki (238). - Wojska najcięższe
stojące w Sardynii, podnoszą bunt przeciw
Kartaginie. Rozdzielenie w samem wojnie
Kartekiem z powodu nieporozumienia mi-
ędzy obu wodzami. Hippon i Utyka
przechodzą do buntowników. Spendius ob-
rzą Kartaginę; Hieron i Razymianie na-
stępują jej, zwyciężają. Hamilkar odnosi zwycię-
stwo; Spendius ujęty (237 r.). Pojedynanie
między Hammona i Hamilkarem. Porażka bun-
towników pod Tuniszem; tym sposobem sta-
nie bunt przytłumiony, a Kartaginy, przez
Hamilkara ocalała, zostaje.

Wojna w Hiszpanii (237-210). Połabienie
potęgi Kartekiej przez bunt wojak najcięż-
szych i utratę Sardynii i Korsyki. Za dwu-
bowiem wyspy wraz z Sycylią, stanowią
najważniejszą posiadłość Kartów. Hamil-
kar Barkas dla wynagrodzenia tych strat
zamierza podbić Hiszpanię, która kraj
niekiedy bogaty. Wojnę on tam prze-
ciwko (236-227); zwyciężył jej, wojny ma-
rkań; udaje mu się pokonać znaczna
część plemion hiszpańskich (patrz wewnątrz
strony stanu Hiszpanii ob. wypr. str. 24-26).

Polęgi w bitwie. Nasto Obijany po o-
dowództwo przejął jego Hasdrubal (226-220 r.),
i za pomocą układów rozcią-
ga panowanie Kartów aż do Ebro. Tak-
że, bki. wreszcie potęgi Kartekiej, wzb-
rasta obawę w Rzymianach. Rzymianie
z Hasdrubalem przymiennie. (226 r.) Na mocy do-
go przymierza Kartwie zobowiązało się
nie posuwać dalej na r. Ebro i zostawić
niech, kalua, oraz, grecka, Sagunt ko-
stająca, pod opieką Rzymu. Zataśmienie
nowej Kartaginy (Cartago nova) przez
Hasdrubala. Miasto to nie swym wy-
godnym portem za pomocą handlu przy-
chodzi, wnet do kwitnącego stanu, do
czego mu pomaga także położenie wo-
dny obfitujący w bogate kopalnie me-
tali. W kopalniach tych pracują 20,000
nie wolników dla Kartny. Ustalenie
panowania Kartów nad Hiszpanią.

Na wiadomość Hammona porwany zostaje
do Hiszpanii Hannibal (223 r.) syn Ha-
milkara, pomimo rabiego families
Hammona, która zostaje w niewolę

Przebieg

naprzyjającimi i Barkawami i stoi na
czółku pięknego stronictwa w senacie.
Hasdrubal ^{powierzył} ~~zawierzył~~ ^{zawierzył} Hanni-
balowi dowództwo nad ~~wojskiem~~ ^{wojskiem} znaczną
częścią wojska, którego ~~senat~~ ^{senat} stał się bo-
jowniczym. Hasdrubal tracił więc i agi-
towanego Galla niewolnika. Wojsko obie-
dra swym wodzem Hannibala, a senat
wybrał ten potwierdza.

III - Dru

III - Druga wojna punicka.
(218-201 przed Chr.).

Zadana Hannibala aby się pomógł ~~Pierwsze zwycię~~
na Rzymianach na porażki, jakie ~~Pierwsze zwycięstwa Hanni-~~
odwiesili Kartaginie w pierwszej wojnie ~~bala (219-216).~~ -
punickiej, i wrodzona niechęć
przejawiająca się obu stronom; aby były
główne przyczyny drugiej wojny pu-
nickiej. Hannibal był nie tylko dziel-
nym wodzem, poświęconym dla swego
kraju, lecz nadto posiadał przywroty
mózga stanu. Postanowił on uderzyć na
Rzymian w samą Italię tak, aby się
nie narazić na wojnę z inną
Moroką. Aby umścić Rzymian do wypro-
wadzenia sobie wojny w kraju Sagunt,
przekonał r. Elroz i przebył dyscyplinę
z niebezpieczeństwem, lecz dobre wyćwiczenie
wojskiem przebył dyscyplinę. Przybywszy
nad brzegi Rodanu dowiedział się, że
wojsko rzymskie wylądowało przy uj-
ściu tej rzeki; aby uniknąć z nim
starcia Hannibal przepłynął się przez
Rodan i Dorez, stającymi kilka ułamków
z pokoleniem Gallów namierzającymi te
okolice; przekroczył Alpy przez góry, zna-
jąc, iż ścieżka pod nazwą małej góry S. Ber-
narda, otwierając sobie tym sposobem
drogę, zupełnie nową, która przedtem
nikomu wojsko nie chodziło. Chociaż w tym
niebezpiecznym pochodzie utracił połowę
wojska, jednak w bitwie nad Trezionem
~~z~~ zwyciężył Skypiona, który mu przeszedł
drogę. Po tej bitwie udał się nad Trezion
gdzie odniósł stanowisko zwycięstwa nad
dwoma konsulami Skypionem i Sem-
proniuszem. Gallowie północnej Italii
przyłączyli się do niego. Następła Rima,
a Hannibal, ~~na~~ stanowiąc na romani-
nach rzeki Po, rozłożył swe wojsko
na zimowe bity, i przez ten czas

uzupełnił swe szeregi bityni Gallami
i wiosną, następującego roku H^l wro-
cił do środkowej Italii, przywoząc ba-
gna Pikaniskie; wieżka banian i drę-
prowadząca z północnej Italii do Etrurji,
była najsta przez wojsko rzymskie. Ma-
jorem Strakymenem rządził wojsko rzy-
mskie dowodzone przez konsula Flaminium.
Każdy z nich je do siebie. Wzajemnie, nie
tracąc ducha po tej przegranej, wybrali dy-
ktatorem Fabiusza i Maxyma, a ten prze-
szedł taktykę wojenną, która mu służyła
do przywrócenia Lunatów (włotkujących) i ca-
łemu rzymskiemu. Do bitwy Strakymeniskiej przy-
szły też do Flaminiala ludy środkowej Ita-
lii, a z nich pociągając ku Flaminium,
ominał Strakymen i przeszedł do południowej Ita-
lii w celu podburzenia ludów Samnium
przeciw rzymskiemu. Tym sposobem ogodościł
Strakymen z Strakymeniskiego, miał swych nie-
przyjaciół, miał Flaminia i Maxyma na
nich i Flaminia. Fabiusz śladem postępował
w ślad za Flaminialem, strasząc go Strakymen
i Strakymenami, a unikając Strakymeniskiego.
Ten sposób prowadzenia wojny zmniejsza-
ł Strakymen i Strakymeniskiego. Fabiusz po-
stał Fabiusza pomać o radę. Wsta-
no nowe wojsko z Strakymen pod wodzą
konsulów Emiliusza i Marconia. Ten
ostatni, poprzedni wiażąc Strakymeniskiego
swego koleżę do przyjęcia bitwy niecier-
pliwiej pod Strakymen (Strakymen), w której
Strakymen na głowę pokonał Strakymeniskiego.
45,000 żołnierzy rzymskiego wraz z Emi-
liuszem było na placu, Marcon z 10,000
zdołał uciec do Strakymen, a tenat Strakymen
jakoś tyle zdobył z Strakymen i Strakymeniskiego.
Kowanie na to i o ocaleniu Strakymeniskiego
nad nie stracił nadziei.

Pomysłowość Rzymian. Wzięcie Syrakuz i Kapui (216-211).

Do Rzymu przyszedł pod Strakymen Flamin
bal Strakymeniskiego, Strakymeniskiego Strakymeniskiego
i Strakymeniskiego się rządził Strakymeniskiego
swoich Strakymeniskiego Strakymeniskiego na Strakymeniskiego
Strakymeniskiego z Strakymeniskiego Strakymeniskiego. Strakymeniskiego
te jednak nie nadchodziły z powodu
i Strakymeniskiego jego Strakymeniskiego Strakymeniskiego
miał Strakymeniskiego Strakymeniskiego Strakymeniskiego
Strakymeniskiego się Strakymeniskiego aby Strakymeniskiego

[illegible]

Przyjąć, - kapitał 10000 talentów w ciągu 50 lat, - bez pozwolenia. Przyjąć wojny prowadzić nie można.

(Drużyna wojna punicka była dziełem Hanni-
bala. ~~W~~ Historycy rzymscy potwierdzają go:
był on rzeczywiście wielkim wodzem i
koniowym mężem stanu. Próczby czekał mi-
lością ojczyzny, nawet niewdzięczność była
niezdolna przełamać jego patriotyzmu.
Ciekawym celem jego życia było upokorze-
nie Rzymu; pozostał nawet niewinnym przy-
stępem, którego mu ojciec Karat wykonał,
iś będzie mieć Rzymian w wiecznej nie-
nawieści. Planem jego było podburzyć
całą Italię przeciw Rzymowi, aby Rzym
sporochem, porzuciwszy go sobie samemu,
takiej potęgi zgubił niebezpieczeństwo. Ob-
jęcie Sagunt (219 r.) Rzymian wchodzi
w upadek. Wzięcie Madyry mianem
następnie wypowiedzenia wojny. ~~W~~ Drużyna
wojna punicka. Trwała 17 lat (215-201)
i dzieło się na 4 okresy.

14 okna, zwycięstwa Hannibala nad do-
bitny pod Cannami (216-216). Hannibal
nie chce stać się bitwy morskiej,
gdzie, silny morskie. Marszałek na piechotę,
wojnie pumiekiej, zwycięstwo ~~na piechotę~~,
a Rzymianie posiadali zwycięstwo, flosię,
Pomierzywszy stronę, Hiszpanii: bratu swemu
Hasdrubalowi, sam przechodził przez senę,
z 80,000 ludzi wojakami i 37 słoniami,
a silną wadwą morską, przybywa do Mar-
sali. Rzymianie się abrogają: wysyłają
dwa wojska, - jedno pod komendą Scypionem do
Sycylii, aby się stało stać się przapra-
wić do Afryki, - drugie do Hiszpanii
z Scypionem na czele. To ostatnie przy-
bywa już po odjęciu Hannibala
wiadomości na okręty i płynię do
Marsylii. Hannibal omija je i prze-
prawia się przez Rodan i Prowansję.
Trudny jego przechód przez Alpy, gdzie mu-
si walczyć z naturą, i z góralami. Przechodzi
szczyt gór S. Bernarda, unikając i
ulegając na dolinę Rodanu! Przechodzi przez
góry ten brawo 15 dni i kilka tygodni. Do-
chodzi wojsko, ich zostało tylko 26,000
i kilka słoni. Rzymianie ob. Konsulów
powodują, nacierają do Hiszpanii. Scypion
jedną część, uderza na Hannibala
nad r. Tisim: lecz zwycięstwo zostaje
krótkim skutkiem nieprzyjaciela i
mordercą jazdy numidyjskiej: syn ocala.

Cyprio soła się ku Skypriuszowi, który
kazał stanowisko nad Trebia. Hannibal
przychodzi nad tę rzekę, a gdy woda
wiele razy przekroczyła, nie prze-
mierzając, on ich wojska na głowę
i poraża.

Italia północna przystaje do Hannibala
i w niej on przebywa zimą i naprzeciwko do-
chodzący z Gallii. Rzymianie na-
mierzają przejść przez Apenniny, aby go
nie wpuścić do środkowej Italii. Smutny
poход Hannibala przez bagno i lasy
i w skutek wykwazu w Anco (17 r.); w
dy utracił on wiele koni, ludzi, krowy,
konie, i wiele słoni, a także jednorogów
a choroba poraża go jednego dnia. Spo-
tyka się z Rzymianami i między nimi
wrazymieniem i bestiami pasterkami i sta-
ła mordowa, walkę z nimi. Obie strony
straciły wiele ludzi, a także i nie mało
pod sobą kręcenia ziemi, która wtedy mia-
ła do niego i aburzyło mury kilkunastu miast.
Italia Rzymian w bitwie nad jezi. Trasym-
enem: 25,000 legio na płacu, a 15,000 do-
stało się do niewoli. Stado ludzi, rzymian
go: pretor Pomponius donosi mu o walce
i o tych słowach: „Przepraszam cię, bitwa
zabiła dyktatorem obłąk. Hannibal idzie
do Samnium, omijając Rzym z powodu
niebezpieczeństwa swego wojska. Tak
na Fabiusa: Rzym ciągle idzie w stronę
na Hannibala, ścigając się go, a ścigając
i nęskając go nieustannie strach Samni-
i przystając do Hannibala i pomagając je-
mu. Postępowanie Fabiusa wzbudza
w Rzymianach niezadowolenie i obierają
Konulem Warrona, przeciwnika Fabiusa.
Wojna. Wiosna. Niebezpieczna bitwa pod Kan-
nami (216 r.): 45,000 Rzymian wstrząsł Kon-
nami. Enghusen legio na płacu. Warron
z 10,000 schronił się do Rzymu. Podjętowanie
Senatu Warronowi.

(Drugi okres wojny punickiej, od bitwy
pod Cannami aż do zdobycia Rzymu przez
Rzymian (216-211). Hannibal pędzą miarą
nie może iść na Rzym, dopóki nie
wzmocni swego wojska. W Senacie Kar-
tagińskim niezgoda: Hannona poma-
ga przeciwnych ustawian Hannona
postanowiono dać posiłki Hannibalowi;
lecz posiłki te są niedostateczne. Rzy-

Przemyślenia

miarę wystawiają, które nazywają, które
 po czerpię i niewolników, wyzwolonych. Han-
 nibal na punkt środkowy, zwyciężając
 obywateli. Naprzeciw w jego woj-
 sku dobie do tego stopnia, jak utrzy-
 mania, powracanie, nie wiadomo, a pew-
 nością. Wyprawa przez Marcella odie-
 sione pod Nola, (216 r.). Wyprawa Hami-
 bala z Filipem III. królem z Macedonii (219 r.);
 w skutku którego wybuchła pierwsza wojna
 z Macedonią (213-205) (ob. str. 181-182).
 Wyprawa z wyprawą nad Filipem pod
 Apollonią, nie dochodziła, ma, nieś pomie-
 ci Flaminiowi. Syrakuzy nazywają, sojusz
 rzymski; obłożenie Syrakuz. przez Rzymian
 r. 214-212 (ob. str. 94). Wojna w Hispa-
 nii; dwaj bracia Publius i Lucius Scypio-
 nowie odnowa, zwycięstwa (216-215), nie
 dochodziła, Flaminiowi, uciekając do Italii.
 Obaż giną, jeden po drugim, a Flamini
 przywraca panowanie Kartom w Hispa-
 nii (r. 213). Hannibal zdobywa Tarent,
 Herakles i Thurii: nie może się dostać
 do pomocy z Kartaginy. Obłożenie Ka-
 pui przez Rzymian. Aby ich odciągnąć
 od tego miasta Hannibal udaje się do
 zdobywania Rzymu. W ten sposób dla obrony mia-
 sta powołuje starców i młodzień. Han-
 nibal odpiera od Rzymu. Rzymianie
 zdobywają Kapuę (r. 211).
 Tę samą okolicę od zdobycia Kapui aż do presentu.
 Rzymianie wojny do i z Rzymu (211-204). Rzym
 zwyciężył Italii wracają, pod panowaniem
 Rzymu. Hannibal cofa się do Bruttium.
 Zdobywa Tarentu przez Rzymian (209 r.).
 Wojna w Hispanii; Rzymianie zwyciężają
 Rzymian wojnę pod wodzą prokonsula,
 Korneliusza Scypiona, syna Publiusza.
 Modzenie się świętych przysięg, od
 znaczenia się walecznością, chęcią i
 prostotą obywateli, jedna sobie znaczą
 wyjątki przez swoje postępowanie i
 sprawiedliwość. Przybywa on do Tarraco-
 ny (20 r.), zdobywa Kartagenę i adnotu-
 wiektue nad Flaminiem zwycięstwo
 pod Decula (209). Wojsko Kartagińskie
 ucieka do miasta Lades, a Rzymianie po-
 śpieszają coraz dalej. Scypion jedna sobie
 je ludy hiszpańskie prawością i spra-
 wiedliwością. Flamini przez Gallię
 udaje się do Italii. Przybywa na dolinę
 Aosta bez wielkiej straty (r. 207). Bitwa

pod Metanur. Smierć Hasdrubala; jego
wojsko rozbite. Rzymianie donoszą
o tej porażce Hannibalowi; rzucają się
do obozu głowę jego brata. Wyprowadza
Magona, który legował Hasdrubala do
swojego brata (206 r.). Rzucają całą Hiszpanię
na Rzymian, rzucają, przenikają
wojsko do Afryki.
Lewaty okropny, wojna w Afryce aż do
bitwy pod Kaną (204-203). Wojny o ma-
łostwo stron w Numidii między Sy-
faksem i Masynisą. Syfaks z pomocą
sprzymierzenia Rzymian, potem Masynis
i Kartagi, Masynisa zaś na-
wiera sprzymierzenia ze Syfaksem. Władza
Syfaksu do Rzymu; nakła-
nia on do przeniesienia wojny do Afryki
celem nie sprzymierzenia z Kartaginem.
Otrzymuje godność Konsula, i udaje się
do Syfaksu (205). Wyprawa na brzeg afry-
kański i odwołanie wojny nad potęgą
czonami Kartagiu i Numidii.
Syfaks po raz drugi z tronu przez Masynisę.
Wyprowadzenie Hannibala (203 r.) do
Afryki. Opuścił on plac swych czynów,
wylowując się, iż nie mógł narazić swego
i każdy pomysłowania się nad Rzymianami.
I trwał wojna Kartagi, lecz mu
brak ludzi i pieniędzy. Bitwa pod Kaną
(202 r.). ~~Hasdrubala~~ zakończenie wojny. Han-
nibal radzi swym współciomkom przy-
jąć warunki pokoju nadłożone przez
Rzymian, chociaż sławę: 1° wyprowadzić
z Hiszpanii i wysp morza
Wodnickiego: przez do Kartaginu i
Arasida. 2° wyprowadzić Rzymianom
całą swą flotę, a 500 okrętów wojen-
nych, wyjąwszy 10 okrętów 5°-ordynaryjnych;
3° zapłacić 10,000 talentów srebrem
2000,000 dr. i w ciągu 50 lat, w wy-
pływie, raz w roku; 4° nie przesyłać
żadnych wojen, nawet w Afryce,
bez uprzedniego pozwolenia Senatu
Rzymskiego. Władza Syfaksu do Rzymu,
otrzymuje przydział Afry-
kańskiego.

IV. Wojny z Macedonją: z Antyochem

Wielkim Królem Syrii i z Gallami. (200-168 przed Chr.)

~~Następstwa pierwszej wojny~~
~~Punickiej. Następstwa drugiej wojny~~
 Druga wojna punicka, podjęta na
 sobę, nieprzebrane następstwa. Prawda że
 wojna z Hannibalem w Italii nadała nie
 mały cios pomysłowości tego kraju, lecz
 za to panowanie Rzymian okazało się
 właśnie przewagą; odciągając się od Kuby-
 ku do cieśniny Sytylijskiej. Niebyleś stady-
 nii, Koryntu i Hiszpanii naprowadzić Rzy-
 mowi przewagę nad Antyochem; jedynie bo-
 wiem jego współprawodawca Kartaginian,
 Kostata tak ostabiona, iż wojny ~~z~~
~~Antyochem~~ nie mogła rozpocząć, nie mogła.
 Rzymianie Kostatę panami morza Śródziem-
 nego, zniszczywszy śródlądowe, masywne,
 kartagińskie, a flotę, przez siebie wyta-
 wioną, uładowali sobie podbicie Wschodu, któ-
 ry byłby ciekaw zobaczyć.

Wojny z Filipem Macedońskim (215-197).

Filip III Macedoński: z Rzymianami; widział musiał ~~odstąpić~~
 przynajmniej z Hannibalem. Pomimo że
 jednak myślał o nowych podbojach: na ośrodek
 Greków, Bolyjczyków, Królestwo Pergamonu,
 a utrudniając wypieranie Kartów ~~z~~ ludźmi
 i pieniędźmi. W bitwie pod Zama, wielu
 Macedończyków dostało się Rzymianom
 w niewolę; Filip zakazał ich uwolnienia.
~~gdy~~ Rzymianie w samian zaczęli od-
 niego, aby odstąpić Oblężenia Aten; na co
~~gdy~~ Filip przystać nie chciał, wypro-
 wiedzieli mu wojnę. Druga wojna z Ma-
 cedonją trwała 3 lata. Rzymianie przy-
 pomocy Greków, a zwłaszcza Kariasku
 obolskiego, odnieśli nad Filipem stła-
 nową zwycięstwo pod Lynosephalae. Filip
 musiał zawrzeć z nimi pokój.
 Zostawiając zwierzchnictwo nad Grecją, wy-
 dać całą swoją flotę, z wyjątkiem 5 okrę-
 tów, - rozpuszczyć swe wojsko, i zapłacić
 1000 talentów ~~złotem~~ wynagrodzenia
 kosztu wojny w summie 1000 talentów
 i dać w zakład syna swego Demetriusza.
 Zwycięzca pod Lynosephalae ~~z~~
 udał się do Koryntu, i tam na igrz-
 yszkach igrzyskach ogłosił niepodległość

Wobycie i Macedonii i Epiru (175-168).

Włobycie Macedonii i Epiru (171-168).

Filip Makedoński; nie mogąc zmieszać jarmu rzymskiego, gotował się do nowej w. Rzymianom wojny; ~~lecz~~ śmierć przerwała jego zamiary. Syn jego i następca Perseus, odwieki królem Macedonii, karaniem i nienawiścią ku Rzymowi. Przygotowania do wojny rozpoczęte przez Filipa on prowadził ją. Perseus: zawarł przymierze z Illyriami, Syryą, Bitynią, z Epirotami i Kartaginńczykami; wznieść wypowiadając Rzymianom wojnę. Przez 3 lata walk był ~~walczył~~ ^{przez} przemyślnie z wojskiem rzymskim; które ~~z~~ ani Karnosci ani łobych wodzów nie miało; lecz gdy obłąkany ^{najmiej} dowództwo Tawes Emiliusz, los wojny zupełnie się zmienił. Perseus zwyciężony w bitwie pod Pydna, miał tego ~~potem~~ dostał się w ręce Rzymian i umarł w więzieniu w Rzymie.

Macedonia cała podzielona została na 4 części ^{od siebie} niezależne, zostające pod opieką Rzymu. - Gentius, król Illyrii, który pomagał Perseusowi; dostał tego samego co i on losu: umarł w Rzymie, a Illyria podzielona została na 3 części. Epir oddał Tawes Emiliusz Rzymowi, na rabunki: 30 miast zostało kupionych, a 50,000 Epirotów sprzedano w niewolę. - Odszedłszy z Rzymu nad Wschodem, Senat posyłał rozkaz królom Syrii i Egiptu, a ci nie śmiając się sprzeciwić; Brucjusz król Bitynii, bytując z Rzymem przywilejem Rzymu, a i Mazyriszka radzi Numidya, w imieniu ludu rzymskiego.

Włobycie Gallii prawej, Wenecji i Ligurji (200-160).

Gdy także jedynym panującym w Italii, jak dawniej, władni panowie, znając wielkość zgwałconego świata starożytnego, drugich panów strony musza być drugi i trwać boję w samej Italii. Gdy Gallowie partowali Italii, Ligurji, Kowie i Wenetowie, którzy nie dość pomagali wyprzedzić Hannibala, teraz po drugiej wojnie punickiej, wciągający się do broni, przez 40 lat toczyli bój o swą niepodległość. Koniec tej wojny był sta-

Rhodus i Attalus król Pergamu udały się z proś-
bą do Rzymian o pomoc. Wielka lewiarza
herba Macedończyków w bitwie pod Samą
dotrą do Rzymianom do niewoli. Filip rzą-
dził morderstwem. Obłężenie Aten. Rzymianie wy-
powiadają Filipowi wojnę. — Długa wojna Ma-
cedonja (200-197): zwycięstwo rzymskie; staje
po stronie Filipa, stoliki: rządził po stronie Rzy-
mian. Quintus Flaminius odwołał schajery
kół od przynależa macedońskiego. Bitwa
pod Kynoskephala (197 r.). Pokój: Filip
utraca flotę, wojsko, plany wojny. Rzymianie
rozstrzygnęli wojnę i ręką się powołania nad
Grecją. Flaminiusz na igrzyskach i stłumienie
w Grecji ogłasza niepodległość państw
greckich. Filipia radość Greków, nie bowiem
nie otrzymali tylko innego pana nad sobą
(ob. t. II str. 183). Rzymianie utrzymują roz-
dział między Grekami.
Wojna syryjska. Podaje Antiocha W. (ob. t. II
str. 204-206); zwycięstwo jego z Filipem mace-
dońskim, w celu podzielenia Egiptu (203 r.). Po-
daje Antiocha w Syrii zwycięskiej; oburzenie Atta-
la króla Pergamu i Rodyjszczyków. Ta bitwa pod
Kynoskephala Rzymie. Rządzą, od Antiocha, a lej-
cie, ręką. Władzę nad greckimi miastami
Syrii i Mniejszej. Antioch nie chce tego uchylić
i zwyciężył Trajusz (196). Trajusz Flawiusz
Antioch. Dotąd zwycięstwo Trajusa w Syrii
zostało na to, aby podnieść stan finansowy
Kartaginy; lecz napotkał w końcu silne opo-
rniwo przeciw sobie, które rozstrzygnęło go
w Rzymie, iż zwycięzca miał potajemnie a tu-
żochem stoczyć. Rzymianie wysłali do Kartaginy
poselstwo, domagając się wydania sobie Flaw-
iusza. Ten ucieka. Do Antiocha, i podaje
mu rady (ob. t. II str. 206). Wyprawa Antiocha
do Grecji i zwycięstwo z Etończykami (198 r.).
Rzymie wkracza do Tessalii i w K. Termopy-
lach odwoła zwycięstwo nad wojskiem sy-
ryjskim (191 r.); potem kilkakrotnie zwycię-
żają je na morzu. Antioch cofa się do
Syrii i Mniejszej. Rzymianie go ścigają, pod
dotychczasem zwycięstwa Normandyjskiego,
brata Syriana i Syryjskiego. Bitwa pod Magnesia
i porażka Antiocha (190 r.). Do Antiocha pro-
si o pokój i otrzymuje go pod następującymi
warunkami: 1° ustąpiła Syrii i Mniejszej; 2°
do 400 talentów; 3° wydał flotę; 4° w poro-
ciąg 10 lat wypłaci 15,000 talentów; 5° wydał
Flawiusza w ręce Rzymian. Podział Syrii

Amizyja między Eumenesa Króla Pergamu i Ro-
dyjczyków. Padanie się Etohyków. Smierć Klau-
dusa (143 r.). Wyrost na obywateli Etohyków, w sta-
tek oskarżenia i o króci dyktów na wojnę, obywateli
sobie przywrócić. Smierć Publiusza (143).
Lucius Sulpio przywrócić do majątku na rze-
danie Syberynusa Gracjus, krócia Publiusza dy-
fionia.

Trzecia wojna z Macedonją (148-146 r.). Niczego
postępowania Rzymian względem Filipa; podda-
wojny z Antiochem. W. obywateli, z r. 148 r. do
146 r. poddał Filipa, mu: wojna macedońska
walczy wprost z Rzymianem. Filip, znowu
rozprawa swe posiadłości zagarnięciem króci
Jewalii. Rozwamy postaje do Rzymu; senat, ka-
mu rozprawa, zdobył krócia (144). Filip, znowu
potajemnie uzbija się, z r. 144 r. do 146 r. (Jewalii)
na wysła do Rzymu. Starzy syn Filipa Per-
seus, przez rozprawy ku bratu swemu, obywateli
na go przed siebie uprząwia go w podjęwaniu i
opra, z tym sposobem staje się przydykany, ob-
cia go (146 r.). Smierć Filipa (146). Perseus, z r.
ni przygotowania do wojny; rozprawy przy-
miesz, z w końcu wypowiada Rzymowi wojnę
Bibula przed dyktą (146). Macedonja poddała sta-
cedonii na 4 r. p. w. oddała jest wstępną
do kupnego jej. Rzym poddał. Mieszkańcom
kakazano handlowanie lub wydobycie
nie kruszców z kopalni; musza, ani placie
wysoka, dani Rzymu. Poddał Rzymu
i poddał na 3 r. p. w.; król Gentius, na-
prowadzony jako jeńce do Rzymu. Smierć
z Epiru: kraj ten został rozdany gnostozom
i w końcu w części wydzielony. Władza Rzy-
mian w wojnie Antiocha Epifor-
nesa, z r. 146 r. do 145 r. z Egiptem.
Popillius Laenas, poseł senatu Rzymskiego,
zmusza tego króla do zaniechania obywateli
nia i do oddania swych zdobytek. Rzym
Rzym senatu Królestwo Egiptu poddał.
między Ptolemeusza Filometora i brata je-
go Fiskona (ob. r. II str. 147). Rzymianie
z r. 147 r. do 146 r. rozprawy z Rzymianami.
Wojny z Gallami, Ligurjczykami i Wenetami

(160-160 r.). Rzymian był wojen mało, znaną
czesto były, przywrócić zaniechanie broni
sudy ze dla braku jednomyślności rozprawy Rzymu
cierpione. Kraj ich nie był łatwym do zdoby-
cia, z powodu Alp; tam chronią się, niez-
słuchany przed nieprzyjacielem, gdy zostali
na polu rozprawy, potem wypadali i na
nowo rozprawy. Rzymianie, z r.
z Rzymianami w swym jaskinie tego kraju

wzięli dwóch bródków. 1° kutożyli orady
wojskowe, jak Parmę, Modenę, Bolonję, Turin-
leg; 2° przenieśli znaczną część ludności
w inną stronę Italii.

V. - Trzecia wojna punicka i Monike wojen
z Macedończykami i Grekami. (167-146 przed Chr.)

Kartagina odrygana usikerk: Han-
nibala, ar do III wazny punickij (193-147).

[illegible]

Trzecia wojna punicka. Rburzenie Kartaginy (149-146).
Kartagowie, nie będąc w stanie prowadzić
walki z przeważającymi siłami Rzy-
mian, zaczęli traktować o pokój, zgo-
dili się wydać Rzymowi 300 talantów,

2 mile

cała, flotę, którą ^{zawarł} została spalona, i wzay-
stka, broni. Lecz gdy Konsulowie razieśli,
aby miasto zostało gnuśnione i o 4 mile
od morza inne postawione, miłoście gęryny
popchnęła ten lud do rozpaczliwego oporu.
Lecz wgarda, odrzucono tak haniebnie roz-
danie i postanowiono bronić Martwy do
ostatka. Lecz pomimo cudów walczono
ści, jakich dokazywali Martwi, i pomimo
mo pomyślnego, ~~le~~ w ciągu dwóch lat
łosa wojny, i pomimo śmierci Masady
niss, ^{zawarł} sprzymierzenia Rzymian, i pła-
nada. Miasto Scypion Emiljan ^{zawarł}
po dwuletnim oblężeniu ^{zawarł}
zburzeniem Martwy, i zniszczenia, irowną
zawarł Atował 17 dni. Nawięzko ^{zawarł}
zostało zniszczone, a posiadłości jej ^{zawarł}
niono w prowincję rzymską, pod imieniem
Afryki. Scypion otrzymał przydomek ^{zawarł}
giego Afrykańskiego. (Africanus)

Macedonia i Grecja zamienione w prowincję
rzymską (150-146).

W tym samym czasie utracił swą wolność
i Grecja. W wojnie z Perseusem, królem Ma-
cedonii, wzięli się do zwiątku achajskiego,
który tajemnie pomagał Perseusowi. Aby
osłabić ten związek, wprowadzili do Rzymu
1000 Achajczyków, z najznakomitszych so-
dżin, jako zakładników. Odtąd rozkazy
Senatu rzymskiego już nie dawały
radnej przeciwności w Grecji. Mimo to
jednak wojna jeszcze raz wybuchła,
gdy i Macedończyk wzięli się do broni i
powstali pod wodzą Andriaka, młodego
sędzi na tytu Perseusa, i gdy pewna
część zakładników, po 15-letniej niewol-
ności, powróciła do Grecji. Metellus, ^{zawarł}
Konsul Metellus, ^{zawarł} z Macedonii
wkraczał do Grecji: adwierał zwycięstwo
w Boeotii, i gdy przy cieniu zginął ^{zawarł}
Solon, jeden z wodzów Achajskich, i
ofiarował Greckom pokój. Lecz (Dionys, ^{zawarł}
który wyprosił z Kibotawsem woję ^{zawarł}
idowadził, pokój nie przyszedł. Wtedy, nowy
Konsul Mummius uderzył na wojnę
achajskie przy mizdyrmoran Koryntalcem
i zniósł je do zasyżu. Korynt, strategiczny
punkt Grecji, został zburzony, Grecja
zamieniona w prowincję rzymską, pod
nazwą Achaj. i tlem tylko samy
na zostały uznane wolności, pod ^{zawarł}
nazwą jednak Rzymu.

Smutny stan Kartaginy po śmierci Hannibala (193 r.). W senacie pojawia się 3 stron-
nictwa: stronnictwo Hannona, przychylnie
Rzymianom, - Barkasów - ramyśla o odnowie
nie wojny, dla przywrócenia niepodległości
Syplidji; - i stronnictwo munijskie, które
popiera Ramiarzy Maceynidy. Maceynida
pragnie zagarnąć pod swe panowanie całą
północną Afrykę; pochlebia Rzymianom,
a zagarnia bogactwa, krajem, Euporia (r. 182).
Kampanie na niego przez Kartów zaka-
nia do Rzymu. Porozumienie, bez skutku. Mace-
nida, zagarnia prowincję Sykra (r. 179).
Kartwie prawi Karstus, narusza obywateli do
Rzymskiego Senatu, a ten wypowiada proklamację
z dumnym Katonem na ciele, w celu rozpo-
znania ich krywd. Proklamacja ta rozstrzyga spór
na korzyść Kartyników. Katonowi przechodzi
myśl abuzowania Kartaginy, i nad tem pracuje
bez ustanku w senacie, konając nade swo-
je przekonanie słowy: ego vero census Cartha-
ginem esse delendum. Oburzenie w Kartwie prze-
cisza Maceynida: 40 senatorów jego stroni-
ków, wyprzedzonych do miasta, szuka u
niego przytułku. Mało wypowiedzenie mu
wojny (162 r.). Maceynida rozpoczyna Flacdu-
wala i zmusza Kartów do przyjęcia wy-
ganych senatorów. Utyka poddaje się, R-
mianie powstają na Kartów o
Flacdu. Rzymianie powołują na Kartów o
powołanie Flacdu. Rzymianie przyznają,
po drugiej wojnie punickiej, zawarte, mocą
którego nie wolno było Kartom rozpoczynać
wojny bez pozwolenia Rzymskiego Senatu.
Tercia wojna punicka (149-146). Dwaj
Mancubarii z 84,000 ludzi wojakami wyprowadzi-
li się do Afryki, mając tajemny zamiar ab-
uzowania Kartów. Podstęp Rzymian: obiecywać, utrzy-
mać dalej pokój, jeżeli 1° otrzymają 300 na-
ładunków, 2° wydawa im będą całą flotę
i broni. Otrzymawszy zaś 200,000 syngulników
i sprawczy flotę, dopiero oświadczają, Kartom
nie mają opuścić miasta. Lud w rozparze-
rami postanawia bronić się do upadłego.
Ramy Kojan, brany miasta, Kujan, broni z po-
spieszeniem i wszyscy mieszkańcy z tamą, się
dla wspólnej obrony gromadzą. Rzymianie
rozpoczynają bój, lecz Flacduwal z pomocą
Faniassa wielką wodzą munijskiego
odpiernia ich. Rzymianie z Faniassami
Faniasz (Phanias) przechodzi na stronę
Rzymian. Ma (148 r.). Maceynida umiera.
W zwyciężeniu Rymkiem zakłada się nispa-
nadek; ^{rozciąga} ~~wskazuje~~ odparte do Cypri Sykry.

jaż na ciele ręką i wiążąc swiętym arkaj-
ski do wojny przeciw Grecie. Rzymianie,
jako sprzymierzający się, wtem pośrednictwem
wstępują w dobry sposób katolickiej wojny.
Wysłał więc do Rzymu posłańców do Ko-
synthu, gdzie zasiadało zgromadzenie swiętych;
lecz ponieważ zostali zmiłowani, i ~~na~~
stało wypowiedzenie wojny (148 r.). Metel-
lus odwrócił nad Krilolaussem zwycięstwo pod
Sharfas, ^{w Italii} zwycięstwo (147 r.) i ofiarował pokój
Greckim; lecz ci warunkiem warunki odrzucił.
~~Met.~~ zwycięstwo koncili ~~Mum~~ Mummiusza
nad Disenssem i zdobył Koryntu (146 r.).
Miasto wydane na łup żołnierskiemu; nie-
znikome bogactwa w przedmiotach sztuki,
w porcelanie, obrazach, i t. p. Wysłano też do
Rzymu. Grecka pod imieniem Achajów stała
się prowincją państwa rzymskiego. Później
wolność została Atenom i Achejskim.

VI. Wojny w Hiszpanii; bunt niewolników
- w Sycylii (133-131 przed Chr.)
- w Grecji; wojna pod wodzą Mircy

Katon w Hiszpanii (195). Ludytanowie
Po wypędzeniu Amiskenów przez Skymiona pa-
nowania Kartagin w Hiszpanii; ludy his-
zpańskie po zwycięstwie pod granicami Kyr-
mianom. Prawość bowiem charakteru
Skymiona i jego sprawiedliwość ~~nie~~ dawały
im nadzieję, że wolności ich pod panowa-
niem ~~ich~~ rzymskim będzie, więc cie-
skąc się wzajemną nienawiścią, a nie pod
Kartagińczykami. Lece, ~~wadzi~~ nadzieje gdy ka-
żde nadzieją na wielką pomoc, ~~na~~
powstał ogólny rozruch. Dla uspokojenia
Hiszpanii posłany został Katon. Ten
~~po~~ ~~swój~~ swoją sprawiedliwość, bezstronną
prawycaś nadawł dawne stosunki, a
dla zapobieżenia wielkiemu powstaniu
kazał zburzyć fortyfikacje wielu miast.
Po Kartaginie ustatkowali inni rządy, którzy
nie mając innego celu tylko własne
wzbogacenie się, ~~z swym~~ z swym takamstwem i
~~zaimperyalizmem~~ zaimperyalizmem nichami nowe wywołali
rabuszenia. Sempromiusz Gracchus ~~ka-~~
pobił Celtyberów i Ludytanów, a
następnie zakazał im fortyfikowania
miast. W skutek tego zakazu Ludytano-
wie ~~swój~~ i Numantynowie wzięli się
do broni i przez 20 lat borykali na-
cięży bój z Rzymem. A ponieważ trzecio

[illegible]

(135-132).

iathu
 ; the
 widia;
 oprow
 Kk m
 w. n.
 b. G
 do leg
 bajac
 m. ka
 Rny
 a cre
 w w
 kyswie
 s m
 Nisias
 m d
 nowat

 pro
 g. jox
 mancey
~~idm~~
 Pursied,
 mize
thulus
 pect
 ex
 ohej'u
 akcio.
 adrit
 xer. K
 k mios
 Drenia
 w rep
 colwoci
 antyna
 ewstam
 y. Pau
 pionsa
 imery
 x, ~~as~~
 ealthe
 gao
 e obk
 h my
 iacho

 iego Am
 kyciu:

sober

sohem postawiono fortyfikacje. Celtyberowie i
Lusytanowie, ~~nie~~ podnosząc broni dwa najwie-
ksze ludy Hiszpanii, znów podnoszą
bron (180 r.). Wyzwoleni zostali przez Rzymo-
wian Graccha, i zabrani do stawienia świadka
(179 r.).

Wojny z Lusytanami i z Wiriatem (153-140). Lusytan-
owie wygnali ze swego kraju rzymskie rządy.
Odwetnie Numantynowie i inni ludy Celtów
zbiegali walczyć na broni przeciw Rzymianom. Co-
muś do tego powstania dali dwa prokoncubuli
Lucullus i Galba, przez ~~admirala~~ ^{admirala} Sakomstosa i
innych, kazali wymordować spokojnych mie-
szkańców niektórych miast. Wiriatus, król
i rozstrzygnięty Viriatus, prosty, rolnik, stał na
czele powstania Lusytanów (148 r.): i małym drob-
nymi uderzeniami tak dalece zmniejszył liczbę
króla Serwiliusza, że ten ofiarował mu
korzystny pokój (141 r.). Capiem, brat i następcę
Serwiliusza, przekupuje niektórych z obrońców Wi-
riata, i każe go zamordować (140 r.). Lusytan-
owie się poddają.

Wojna z Numantynami (133-133). Obrona podzie-
lonego miasta, stolica nie Numantynów ~~stwierdzona~~ ^{stwierdzona} na wzniesieniu, a trzech
Wakcejów (Vaccii) stron otaczając wodami. Dueso i jeden z rzymskich
do niej się do Dueso opadających (nie daleko do
równiny) m. Soria czyli Kastylji) i opustosza-
tak silnego opatrzonego nadto fortyfikacyami
sukcesami. ~~Numantyna~~ ^{Numantyna} i poczynki Rzym-
prowadzą wojnę z Lusytanami; nie mogli
obrócić swego oręża na Numantynę. Konsul
Pompeusz i Fulus oblega Numantynę. Po miesiącu
(133 r.). Numantynowie, ~~po~~ ^{po} jeden rozbiliwszy wy-
ścieżkę, porzucili go. Fulus rawierski i inni
pokój (140 r.); tenat pokoju katowickie nie
chca. Wojna rzymskie znów milka krótko,
proble, skąd powstaje rozporządzenie. Karności
Numantynów konsul nie był skłonny odstąpić od
swego poprzednika; otoczony z każdej strony
wypchnięty przez Numantynów (133 r.), otrzy-
mał od nich wolność, dany razę razę wazy
im niepodległość, i przyjaźni ludu rzymskiego.
Tenat rzymski wkłada ten odzyska, wódze wydzia-
Numantynów, ci raz wracają, ma wolność
i domagają się spełnienia umowy. Wojna cia-
gnie się dalej; wojska rzymskie ~~do~~ ^{przez} Numantynę
podane znów problematycznie. Cyprian udaje
się do Hiszpanii (134 r.), przywraca w wojsku
karności i blokuje miasto. Straszny głód, ~~truma~~
tak iż mieszkańcy ~~z~~ ^z rękami się ciętymi

F. Kivvoluicy rozpr. a. 2. g. 18
8000 ann. etc.

Se'my.
Korniya

Se'my.
Korniya

i dowodził wojakom w swój przewidyjący stoją-
cem. Wkrótce, jakby byli preceptorowie opatrzeni;
Dostarska im sposobność do zianizowania mi-
szkalców prowincyi, i do zianizowania mi-
nych rybków; A pod preceptem pod preceptem bo-
wien utrzymywania swego ciągali kłaczne
summy. A postrach urządził precepta był tylko
jednorożnym; potem zaś przewidywano go na
2 lub 3 lata.

440 Oświata, Upadek moralności. Walki gladiatorów.

W tym czasie, bogactwo do Rzymu stało się wielką
niezbędnością i powszechną potrzebą obywateli.
Tak Magon, jako cenzor, surowo powstrzymał
przeciw tym, którzy odstępowali od dawniej
prostackiej skromności, lecz wszelkie usiłowa-
nia jego spórły na niczem. Nadto prawo nie
mogło wstrzymać powszechnego zepsucia, ani
głupiej rozrzutności tych szlachtywnych rodzin
i wojowników, którzy, zbogaceni przez na-
wojność, nie mieli innej rozkoszy nad ka-
pielowanie swych najgrubszych wad.
Nauki i umiejętności podstępem były bardzo
mało szanowane w Rzymie, a ci, którzy się
im oddawali, używali najczęściej języka
greckiego; prawo potępiało naukę filozofii,
a szkoliło tylko kamienie. Ludzkości
byłoby mianowicie Grecy i Etruscy uprawiali
sztukę szkolenia; Rzym jednak oświecony ko-
stał się słyszącymi dźwiękami i Grecji, Afryki i
Azji i Ameryki, a po zwycięstwie Moryn-
ty kilka tysięcy przegranych z tego mia-
sta, zwycięscy przesiedlili do Rzymu. ~~Tam~~
Kawalerowie i inni ludność Rzymską pod-
legła walki gladiatorów; ustanowione
w miejsce dawnych igrzysk publicznych na-
czyn, walki i śpiewy zwycięzcami.

Wielkie są dawać i racjonalności i sprawności, naj-
większej kraj i snoty ludu naszego, w sto-
lunkach i narodami obcymi najdalej chyba
i wiarodajna polityka. ~~Kabupaten~~ ^{Terence}
wewnątrz nie pokazało się w całej nadziei.
swojej poddać kanicerek domowych, które
nie wybuchły w krajnie i prowadzić upa-
dek parafitej. -

[illegible]

[illegible]

i było pod bezpośrednim Rzymem administracją, gęsto
dyktando prowincje miały rząd oddzielny.
Stosunek tej prowincji do Rzymu był rozmaity;
ona okazywała go pewnego rodzaju Konstytucyj-
naya (forma provinciae). Mieszkańcy albo
płaćli ~~podatki~~ podatki gruntowe
i podatki (stipendium, stipendiarum), albo
decimium (vectigalia) w naturze lub pie-
niądach. W każdej prowincji była pewna
liczba miast, najważniejszych miejsc, mian-
owicie: niektóre nawet ~~były~~ własne urzędy urzędnicze urzędnicze,
immunes), miały swój własny rząd,
były wolne od podatków, inne zaś miały
rząd ~~municipa~~ municipia były municipia (ob-
wyciż st. III). Władzą cywilną, sądową i
wojskową w prowincji sprawowała w osku
pretora, później prokonsula, lub propre-
tora. ~~Podatki~~ podatki podatki podatki podatki
do pobierania podatków było dużo
lub dużo, lub więcej kwęstoriów. Pretor
miał do pomocy w administracji podwładnych
sobie urzędników; i tak do w wymiarowaniu
sprawiedliwości ni wybierał sobie de de
judices. Adiuvant ci musieli być obywate-
lami rymskimi, jeżeli sprawa dotyczyła się
między obywatelami rymskimi; w sprawach
raz rymskich się mieszkańców prowincji
mogli być provincyali rymskimi. Pretor
był razem pod zwierzchnictwem pretora
stawiała wyższemu stare stare stare
prowincji, a w czasie wojny powierzano
mu osobnym dekretem (impresum militare) sta-
nowienie nad wyższymi dowództwami. Ustawa, jak-
go się dopuszczała względem mieszkańców
rządu prowincji, najważniejsi wielkimi
środkami do obciążenia się.

lytko
o my
~~zawie~~
wien
bi i s
pedne
Aylko
stony
tey p.
my je
~~pab~~
te' m
zia
tey
pran
xywo
500
Dor
~~to was~~
~~franch~~
pedne
i po
rad,
nyk
jego
lu M
i wo
skic
obyn
alay
lytko

(12)
 pour
 xye
 a le
 miche
 l'au
 d'au
 l'au
 & m
 pro
 Rou
 pro
 wen
 & Ap
 usie
 Rou
 ro k
 inia
 dray

(12)
 pour
 xye
 a le
 miche
 l'au
 d'au
 l'au
 & m
 pro
 Rou
 pro
 wen
 & Ap
 usie
 Rou
 ro k
 inia
 dray

(12)
 pour
 xye
 a le
 miche
 l'au
 d'au
 l'au
 & m
 pro
 Rou
 pro
 wen
 & Ap
 usie
 Rou
 ro k
 inia
 dray

(12)
 pour
 xye
 a le
 miche
 l'au
 d'au
 l'au
 & m
 pro
 Rou
 pro
 wen
 & Ap
 usie
 Rou
 ro k
 inia
 dray

(12)
 pour
 xye
 a le
 miche
 l'au
 d'au
 l'au
 & m
 pro
 Rou
 pro
 wen
 & Ap
 usie
 Rou
 ro k
 inia
 dray

и етѣ Тыбергуноа Грачча

Wych
aj.
r. w. VII
m 1852
październik
Patis-
d pierw.
Chr./=
ubogich
drugi
iej. Pro-
kowe
banie,
z powoli
ia, pewny

małżeństwo, trybuna wraz z 300 jego strażnikami
siłą rąb, a tych co usiłowali przeciwdziałać
potęgę konsul Rogitius Laenas. Mimo to jed-
nak senat ~~nie~~ nie mógł przekazać prawa grun-
towego, kommissary roztępił ~~się~~ ukupienia, wy-
stawa przydania Karbona do jej składu. Le-
gdy senat nie przekupił, a Rajusza Graccha
wystało na kwesturę, do symplicius śladu mu,
~~się~~ wyłączenie prawa gruntowego. Kwesto-
rowie ~~przekazano~~ ~~został~~ się odwołano.

[illegible]

Opór Senatu. Kamieniecki w Rzymie. Labicki. Kajuska Graccha.

(121 r.) Gdyby wnioski Kajuska Graccha
były spełnione, zostałyby naszem przyjęte
i wykonane, zmieniłyby zupełnie wewnętrzny
ny stan Rzymu. Różnica między najobfiterą
w męskości, w obywatelstwie, w męskości
wolenie ludu, nadtożnego o prawo obywatelstwa.
Tej okoliczności użył Senat na
rzecz Kajuska. Rozprawy na dwa strony
trybuna diwina Drutusa, na jego prośbę
miałem przeprowadzić wniosek, żeby kamieniecki
przebiegł na obywatelstwo, i podarować wójtów
kie podatków, który w czasie ostatniego
go podziału gruntów ~~na~~ narodowego obywatelstwa
miał jaką część. Ta taktyka powiodła się
doskonale: Gracchusowi już na brzezi ~~nie~~ nie
obrano trybuna, konsul Opatius, jego
najbardziej nieprzyjaciół pod wnioski, aby
zmieniło nowe prawa. Wybuchły kamieniecki:
Caius Gracchus, wraz z 3000 wojów stroni-
sko się zginął; inni porwani przed sądy,
skarani, zostali skazani na śmierć, ca-
żem na wygnanie. Prawa Graccha
zmieniło, a wyjątki jego, które się
odnosiły do organizacji sądowej, t.j. do
stanu rzymskiego, wykonał z senatorami
wywierając sprawiedliwość. Prawa zaś
gruntowe, na wykonanie kamienieckiego.
Caius bogaty i wielki właściciel
koni i ~~z~~ kupował drobne cząstki ~~z~~ ziem
niższych, które im zostały wydzielone.
Wyrzekano, że mawiał tym ostatnim wy-
nagrodzenie piżmiskie, bez prawie nic
im nie zapłaciło.

Nowa walka domowa w Rzymie miała teraz
zupełnie inny charakter niż dawniej; to
już była walka rodzin, między patry-
cjuszami a plebejuszami. Dawniej, w auto-
rowie biorąc, za jedno stłachę (nobilitas)
a patrycjatem, bez różnic; to nobi-
litas bowiem składała się z ludzi kamienieckiego
stanu, walki obywatelskiego obywatelstwa, walki
kamienieckiego bogactwa z ~~klassem~~ ubogimi.
Ci ostatni potem stali się podjęciem strona-
mictwa demokratycznego, którego na-
skutkiem, myśleć nie można, że o dobro
ludu, po większej części nęczyli go dla
przeprowadzenia swych osobistych wid-
ków. Caius Gracchus błądził cel swoich

ni był
ner
sta-
Horne
anicki
grysto-
był
eniam;
d. g. b. w.
warych
ch do-
wady
al naj-
gdy
w naj-
adunij
u ka-
o roli
ny byli
gatsym
nich
yli w sta-
ka
o byłko
rowego
publicz-
ta na-
mogła
D. b. w.
li sym-
a Poga-
tury-
dowad-
ymia-
et his
rym-
hywak
las mo-
e (co-
denatn.
na-
islogu-
a doj-
quant
m. nig-
na cy-
koma
tyr

